

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

ANNI VORNANEN

KYLMIÄ VOILEIPIÄ JA LÄMMINTÄ OLUTTA?

Sisällönanalyysi vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeiseen vaalirahoituskohuun liittyvistä korruptiokäsityksistä

Valtio-opin opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2016
Ohjaaja: Ilkka Ruostetsaari

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

VORNANEN, ANNI: Kylmiä voileipiä ja lämmintä olutta? Sisällönanalyysi vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeiseen vaalirahoituskohuun liittyvistä korruptiokäsityksistä

Pro gradu -tutkielma, 93 s.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma / Valtio-opin opintosuunta

Syyskuu 2016

Korruptiota ei tyypillisesti pidetä suurena ongelmana Suomessa johtuen maan hyvistä sijoituksista kansainvälisissä korruptiovertailuissa. Vuonna 2008 alkanut vaalirahoituskohu kuitenkin osoitti, että muun muassa pimeästä vaalirahoituksesta ja mutkikkaista säätiöiden vaalirahoitusjärjestelyistä oli tullut eräänlainen maan tapa, josta voitiin puhua jo rakenteellisenä korruptiona. Yksi vaalirahakohuun keskeisesti liittynyt tapaus oli niin kutsuttu Nuorisosäätiö-kohu, joka koski valtion rahoittaman säätiön jakamaa vaalirahoitusta hallituksen jäsenille.

Työni tutkimuskysymys oli, pitivätkö tiedotusvälineet Nuorisosäätiö-kohuun johtanutta tapahtumaketjua korruptiona ja jos pitivät, millaisista korruption muodoista oli kyse. Aineistonani olivat Helsingin Sanomat ja kohun aikaisten kolmen suurimman puolueen päääänenkannattajat: Suomen Keskustan Suomenmaa, Kansallisen Kokoomuksen Nykypäivä ja Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen (SDP) Uutispäivä Demari.

Tulkitsin aineistoani tutkimuskirjallisuudesta johdettujen teoreettisten käsitteiden ja erilaisten korruption määreiden avulla teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Työni teoreettinen osuus pohjautuu korruptiotutkimuksessa tunnistettuihin neljään erilaiseen korruptiokäsitykseen: korruption julkisen mielipiteen, julkisen intressin, julkisen viran tai markkinoiden kautta ymmärrettynä. Lisäksi analyysini tukena olivat aiemmasta tutkimuksesta johdetut korruption määreet ja käsitteparit.

Työni tuloksista tekemäni päähavainto oli, että Helsingin Sanomat ja pääoppositiopuolue SDP:n Uutispäivä Demari pitivät tapahtumia selvästi korruptiona, toisin kuin kohun aikaisien hallituspuolueiden päääänenkannattajat Nykypäivä ja Suomenmaa. Helsingin Sanomien ja Uutispäivä Demarin korruptiokäsitykset olivat osin samankaltaisia, ja lehdet pitivät tapahtumia vakavana rakenteellisena korruptiona. Lehdet myös korostivat yksilöiden aktiivista roolia tapahtumissa. Nykypäivän ja Suomenmaan kanta oli maltillisempi. Etenkin Suomenmaa korosti usein, että ”maan tapaa” olivat harjoittaneet kaikki puolueet, minkä vuoksi yksilöiden syyttäminen oli perusteetonta.

Työni tulokset viittaavat siihen, että Nuorisosäätiö-tapausta, jonka asianosaiset tuomittiin myöhemmin oikeudessa, ei kohun aikana nähty yksiselitteisesti korruptiona. Tulokset linkittyvät osaltaan yleiseen korruption havaittavuuden ja tunnistettavuuden vaikeuteen, joka voi pahimmillaan heikentää korruption vastaisen toiminnan tehokkuutta.

Asiasanat: vaalirahoitus, vaalirahakohu, vaalirahaskandaali, korruptio, poliittinen korruptio, lahjonta, Nuorisosäätiö

The University of Tampere

School of Management

The Degree Programme in Politics

VORNANEN, ANNI: Content analysis of media perceptions of corruption in the election funding scandal after the Finnish parliamentary elections in 2007

Master's Thesis, 93 p.

The Degree Programme in Politics / Political Science

September 2016

Finland has been known as one of the least corrupted countries in the world, at least according to the international anti-corruption rankings. However, the election funding scandal that shook the whole Finland in year 2008 and beyond showed that the election funding in Finland had not been entirely transparent. One of the biggest cases in the scandal was the so-called Nuorisosäätiö ("Youth foundation") scandal in which members of the foundation's board of directions had received political funding from the publicly funded Nuorisosäätiö.

In my thesis I studied the interpretations of the scandal by newspapers: whether the newspapers saw the events as corruption and if they did, how they defined the corruption and what kind of corruptive acts they recognised. I analysed articles from Finland's biggest newspaper Helsingin Sanomat and the official newspapers of the three biggest parties at the time of the scandal: Suomenmaa of the Centre Party, Nykypäivä of the National Coalition, and Uutispäivä Demari of the Social Democratic Party of Finland.

The articles were analysed by using qualitative content analysis as a method. The theoretical approach of the thesis was based on the four most commonly identified definitions of corruption in corruption research: public office, public interest, public opinion, and market centred definitions. In addition I used a few other measures of corruption derived from earlier studies.

The results indicate that Helsingin Sanomat and Uutispäivä Demari, which was the official newspaper of the main opposition party of the time, defined the case as corruption unlike Suomenmaa and Nykypäivä, the newspapers of the main coalition parties. The conceptions of corruption were similar in Helsingin Sanomat and Uutispäivä Demari as both of the newspapers saw the Nuorisosäätiö case as institutional corruption. The newspapers also stressed the active role of the politicians in taking part in corruptive actions. On the other hand, Nykypäivä and Suomenmaa had more moderate conceptions. Suomenmaa stressed that all the parties had taken part in the questionable practices in election funding and thus it was not reasonable to accuse any particular individuals.

The findings indicate that even though the events in the Nuorisosäätiö case later lead to convictions in the court, the case was not unambiguously perceived as corruption by the newspapers. The results are thus partially linked to the challenge of detecting and recognising corruption: when corruption is not recognised, the efficiency of the anti-corruption measures is also at stake.

Keywords: election funding, campaign finance, political funding, corruption, political corruption, bribery

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	1
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	8
2.1. Korruptio ilmiönä	8
2.2. Korruptio käsitteenä	10
2.3. Korruptioskandaalit Suomessa	15
2.4. Vaalikampanjointi ja -rahoitus	19
2.5. Suomi kansainvälisissä korruptiovertailuissa	22
2.6. Suomen korruptiolainsäädäntö	24
2.7. Lahjonta	28
2.8. Rakenteellinen korruptio	29
2.9. Yhteenvetoa korruptiokäsityksistä.....	33
3. AINEISTO JA MENETELMÄ	36
3.1. Tutkimuskohde ja -kysymys	36
3.2. Tutkimusaineisto	37
3.3. Tutkimusmenetelmä.....	40
4. AINEISTON ANALYYSI.....	44
4.1. Helsingin Sanomat.....	44
4.1.1. Julkinen mielipide piti tapahtumia korruptiona	44
4.1.2. Tapahtumat markkinaehtoisen käsityksen valossa.....	45
4.1.3. Moraalitonta ja julkisen intressin vastaista toimintaa	46
4.1.4. Nuorisosäätiö-kohu rakenteellisena korruptiona.....	48
4.1.5. Korruptio yksilöiden aktiivisena toimintana	49
4.1.6. Oikeudenkäynnin jälkeiset käsitykset.....	51
4.1.7. Yhteenvetoa	53
4.2. Suomenmaa.....	55
4.2.1. Lailliset teot eivät voi olla väärin.....	55
4.2.2. Lehden valtalinjasta poikkeavat käsitykset	57
4.2.3. Maan tapa kaikkien vastuulla	58
4.2.4. Kohun aikana muuttuvat käsitykset.....	59
4.2.5. Yhteenvetoa	62
4.3. Nykypäivä.....	62
4.3.1. Liioiteltu ongelma	62
4.3.2. Moraali ja maan tapa.....	64
4.3.3. Oikeudenkäynnin jälkeiset käsitykset.....	65
4.3.4. Yhteenvetoa	66
4.4. Uutispäivä Demari / Demokraatti	66
4.4.1. Syvälle pesiytynyttä korruptiota.....	66
4.4.2. Rahalla ostettua valtaa.....	67
4.4.3. Maan tapa	70
4.4.4. Oikeudenkäynnin jälkeiset käsitykset.....	71
4.4.5. Yhteenvetoa	72
4.5. Yhteenvetoa tuloksista	73
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	76
LÄHDELUETTELO.....	82

1. JOHDANTO

Vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkipyykki synnytti Suomessa poikkeuksellisen poliittisen skandaalin. Tutkielmassani käytän tästä skandaalista nimeä vaalirahakohu. Viittaan sillä vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeisiin vaalirahoitusepäselvyyksiin Suomen poliittisella kentällä ja niistä seuranneeseen julkisessa keskustelussa ja lehdistössä velloneeseen kohuun. Vaalirahakohun katsotaan alkaneen vuonna 2008, kun Suomen Keskustan (myöh. keskusta) eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli myönsi A-studion haastattelussa rikkovansa tarkoituksella vaalirahoituslakia, koska lain rikkomisesta ei sen aikaisen vaalirahalainsäädännön mukaan seurannut minkäänlaisia sanktioita. Lehdistön kiinnostuttua asiasta kansanedustajat alkoivat kilpaa täydentää vaalirahailmoituksiaan, minkä seurauksena kävi ilmi, että vaalirahoituslakia oli jätetty noudattamatta liki säännönmukaisesti. Eräiden kansanedustajien vaalirahoitusilmoituksista nousi esiin tunnettujen liikemiesten nimiä, joiden toimia alettiin selvittää. (YLE 7.7.2009.) Yksi kohun osatapahtumista oli niin kutsuttu Nuorisosäätiö-kohu, jossa Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) avustusta saaneen yleishyödyllisen säätiön hallituksessa istuneet poliitikot olivat mukana jakamassa itselleen vaalirahoitusta säätiön varoista (HS 27.10.2014).

Tutkimustehtäväni on selvittää, miten Helsingin Sanomat ja kohun aikaan kolmen suurimman puolueen pää-äänenkannattajat (ns. puoluelehdet) suhtautuivat kohun tapahtumiin. Tutkin aiempaa korruptiotutkimusta apuna käyttäen sitä, pidettiinkö Nuorisosäätiön tapaus lehdistössä korruptiona ja jos pidettiin, millaisia korruption muotoja lehdet tapahtumista löysivät. Tutkin lehtikirjoittelua sekä kohun alkamisajankohtana syys–lokakuussa 2009 että käräjäoikeuden tuomion julkistamisen aikaan alkuvuonna 2013 ja vertailen lehtien käsityksiä toisiinsa. Toissijainen kiinnostuksenkohteeni on käsityksissä mahdollisesti tapahtunut muutos.

Kansainvälisissä korruptiovertailuissa Suomi on yleensä menestynyt hyvin ja niittänyt mainetta yhtenä maailman korruptiovapaimmista maista, mutta vaalirahakohun jälkimainingeissa sijoitus Transparency Internationalin kansainvälisessä korruptiovertailussa notkahti (Transparency International 2007; 2009). Vaalirahakohun jälkeen myös suomalaisten käsityksissä korruption yleisyydestä tapahtui dramaattisia muutoksia. Eurobarometrin kyselyssä vuonna 2008 noin neljännes suomalaisista vastaajista vastasi myöntävästi väitteeseen, että korruptio on suuri ongelma Suomessa. Vuoden 2008 Eurobarometriin kerättiin aineis-

to loppuvuodesta 2007, siis hieman ennen vaalirahakohun alkua. (Eurobarometri 2008, 4.) Loppuvuodesta 2009 toteutetussa Eurobarometrissa puolestaan jo yli puolet suomalaisista vastaajista vastasi samaan väitteeseen myöntävästi. Tulos oli vielä selvästi alle Euroopan Unionin (EU) keskiarvon: noin 78 prosenttia EU:n kansalaisista piti korruptiota suurena ongelmana omassa maassaan. Muutos aiempiin tuloksiin verrattuna oli kuitenkin niin suuri, että barometrissa tunnistettiin vaalirahakohun ja sen herättämän keskustelun todennäköinen vaikutus suomalaiseen mielipideilmastoon. Niin ikään suomalaisten käsitys poliitikkojen korruptoituneisuudesta oli muuttunut. Vuonna 2007 noin 27 prosenttia suomalaisista vastaajista piti korruptiota laajalle levinneenä kansallisen tason poliitikkojen keskuudessa, mutta vuonna 2009 osuus oli jo noin 63 prosenttia. (Eurobarometri 2009, 9–10, 26.) Vaalirahakohulla oli siis suuri vaikutus suomalaisten käsitykseen korruptiosta ja sen yleisyydestä Suomessa, mikä osaltaan tekee siitä relevantin tutkimuskohteen.

Vaalirahakohun voidaan katsoa koostuvan kolmesta erillisestä tapauksesta. Ensimmäinen oli niin sanottu Nova-yhtiöiden tapaus, johon liittyi kiinteästi myös Kehittyvien Maakuntien Suomi -yhdistys (KMS). Timo Kallin lausunnon aiheuttaman vaalirahailmoitusten täydennyskierroksen tiedoista kävi ilmi, että pääasiassa Arto Merisalon, Toivo Sukarin ja Tapani Yli-Saunamäen pyörittämä Kehittyvien maakuntien Suomi -yhdistys oli tukenut useita keskusta- ja kokoomuspoliitikkoja huomattavilla summilla. KMS tuki noin 50:n kansanedustajaehdokkaan vaalikampanjaa vuoden 2007 eduskuntavaaleissa yhteensä yli 400 000 eurolla. KMS:n taustalla toimivien liikemiesten jakamien vaalitukien tavoitteena oli ilmeisesti saada Suomeen hallitus, joka olisi yrittäjämyönteinen. Neljä viidestä KMS:n tukemasta ehdokkaasta tuli valituksi eduskuntaan vuoden 2007 vaaleissa. KMS keräsi omat varansa pääasiassa Arto Merisalon johtamalta Nova Group -yhtiöltä ja muilta nimekkäiltä maakunnissa vaikuttavilta yrittäjiltä. Avokätinen vaalirahoitus johti lopulta Nova Groupin konkurssiin, minkä seurauksena yhtiön konkurssipesä alkoi karhuta rahojaan poliitikoilta ja puolueilta. (YLE 19.10.2015a.)

Nova Group oli mukana niin ikään Kansallisen Kokoomuksen (myöh. kokoomuksen) kansanedustajan, entisen ulkoministerin Ilkka Kanervan tukemisessa eduskuntavaaleissa 2007 ja hänen 60-vuotissyntymäpäiväjuhliensa sponsoroinnissa vuonna 2008. Nova Group rahoitti Kanervan juhlia yhteensä yli 50 000 eurolla. Kanerva istui tuolloin puheenjohtajana Varsinais-Suomen maakunnan liiton hallituksessa. Kanervaa syytettiin käräjäoikeudessa lahjuksen vastaanottamisesta ja Arto Merisaloa, Toivo Sukaria ja Tapani Yli-Saunamäkeä lahjuksen antamisesta. Syyttäjä katsoi, että Nova-yhtiö yritti edistää raken-

nushankkeitaan alueella tukemalla Kanervan vaalikampanjaa ja sponsoroimalla hänen syntymäpäiväjuhliaan. Hovioikeus kuitenkin katsoi, että Nova-yhtiöllä ei ollut meneillään hankkeita, joita lahjuksilla olisi voinut edistää, joten tukia ei katsottu lahjuksiksi. Kanerva vapautettiin kaikista syytteistä. (HS 30.4.2014.)

Ilkka Kanervan syntymäpäiväjuhlien oikeuskäsittelyssä oli mukana myös Rovaniemen kaupunginhallituksen silloinen puheenjohtajaa Ari Ruotsalainen (kesk.), jota syytettiin vaalirahan vastaanottamisesta Nova-yhtiöiltä yli 27 000 euron arvosta samanaikaisesti, kun Rovaniemellä oli vireillä moottorikelkkatehdashanke, johon Nova-yhtiöt pyrki toteuttajaksi. Käräjäoikeus tuomitsi Ruotsalaisen, Merisalon, Sukarin ja Yli-Saunamäen lahjusrikoksista. (HS 30.4.2014.) Hovioikeus kuitenkin vapautti syytetyt lahjussyytteistä katsottuaan, että Ruotsalainen ei vaikuttanut tehdashankkeen toteuttajan valintaan, vaan tehdas itse valitsi Nova-yhtiöt hankkeen toteuttajaksi. Sukari, Merisalo ja Yli-Saunamäki saivat kuitenkin tuomiot yhtiöihinsä liittyvistä talousrikoksista. (YLE 27.6.2013.) Korkein oikeus ei antanut syyttäjälle jutussa valituslupaa (HS 30.4.2014). Kelkkatehdas-jupakkaan liittyi läheisesti myös Kuntien eläkevakuutus (KEVA), jonka kanssa Nova Groupilla oli läheiset välit. Kevan silloinen toimitusjohtaja Markku Kauppinen (kesk.) kestitsi Nova Groupin johtoa avokäisesti. Keva myös osti Nova Groupin rakentaman moottorikelkkatehtaan kiinteistön yli 20:lla miljoonalla eurolla. Epäselvyyksien vuoksi Kauppinen erotettiin tehtävästään. (YLE 19.10.2015a.)

Vaalirahoituskohun toinen haara oli niin sanottu Nuorisosäätiö-kohu, johon tässä työssä erityisesti paneudutaan. Kohu koski vuonna 1961 perustettua Nuorisosäätiötä, joka on oman määritelmänsä mukaan yleishyödyllinen säätiö, jonka tarkoitus on tehdä sosiaalista nuorisotyötä ja tukea nuorten itsenäistymistä, käytännössä tarjoamalla nuorille kohtuuhintaisia asuntoja (Nuorisosäätiö 2016). Säätiö jakoi omien sääntöjensä vastaisesti vaalirahaa keskustan ehdokkaille kymmenen vuoden aikana yhteensä yli 90 000 euroa. Säätiö sai yleishyödyllisenä säätiönä toimintaansa RAY:n avustusta. Tapaus eteni lopulta käräjäoikeuteen, jossa tapauksesta syytettyjä oli yhdeksän, joista viisi sai rangaistuksen. Jutun tunnetuin osapuoli oli keskustan kansanedustaja Antti Kaikkonen, jolle langetettiin viiden kuukauden ehdollinen vankeustuomio käräjäoikeuden katsottua hänen syyllistyneen luottamusaseman väärinkäyttöön hänen toimiessaan Nuorisosäätiön hallituksen puheenjohtajana. Kaikkonen oli ollut mukana Nuorisosäätiön hallituksen kokouksissa, jossa säätiö oli jakanut vaalirahoitusta muun muassa Kaikkoselle itselleen. Kaikkonen ja vuoden ehdollisen vankeustuomion saanut säätiön entinen asiamies Jorma Heikkinen eivät valittaneet

tuomiostaan hovioikeuteen toisin kuin muut tuomitut, joita olivat entinen keskustan kansanedustaja Jukka Vihriälä, Nuorisosäätiön asiamies ja säätiön isännöintiyhtiön toimitusjohtaja Seppo Pyykkönen sekä keskustan hallintopäällikkö ja säätiön hallituksen jäsen Aki Haaro. Oikeuden mukaan Jukka Vihriälä oli saanut Nuorisosäätiöltä ja siihen läheisesti kytkeytyvältä yhtiöltä erilaisia etuja noin 35 000 euron arvosta samalla kun hän oli toiminut RAY:n hallituksen puheenjohtajana ja myöntänyt säätiölle suuria avustuksia RAY:n varoista. (HS 27.10.2014.) Vihriälän tuomion pituus puolittui hovioikeudessa, jossa hänet tuomittiin lahjuksen ottamisesta ja virkavelvollisuuden rikkomisesta kahdeksan kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen (HS 1.11.2013). Vihriälä valitti Korkeimpaan oikeuteen, joka antoi kesäkuussa 2016, seitsemän vuotta kohun käynnistymisen jälkeen Vihriälälle vuoden ja kahden kuukauden mittaisen ehdollisen tuomion törkeästä lahjuksen ottamisesta ja virkavelvollisuuden rikkomisesta. (HS 7.6.2016.) Keskusta kutsui Vihriälän kunniajäsenekseen puoluekokouksessaan, joka pidettiin Korkeimman oikeuden tuomion julkistamisen jälkeisenä lauantaina. (YLE 9.6.2016.)

Entinen pääministeri ja vuoteen 2003 asti Nuorisosäätiön hallituksen puheenjohtajana toiminut Matti Vanhanen (kesk.) oli niin ikään saanut vaalitukea Nuorisosäätiöltä muun muassa presidentinvaalikampanjaansa vuonna 2006. (YLE 19.10.2015a.) Vanhanen oli vuosina 2003–2009 ollut useasti valtioneuvoston yleisistunnossa puheenjohtajana päättämässä Nuorisosäätiölle jaetuista miljoonaluokan avustuksista RAY:n varoista (OKV 1280/1/2009). Eduskunnan perustuslakivaliokunta käsitteli asiaa ja totesi, että Vanhanen oli ollut jäävi käsittelemään Nuorisosäätiölle osoitettuja avustuksia, koska oli saanut säätiöltä vaalitukea, mutta syytekynnys asiassa ei ylittynyt. (YLE 30.1.2013b.)

Kolmas haara vaalirahaskandaalissa liittyy muita tapahtumia vähemmän julkisuutta saaneeseen sosialidemokraattitaustaiseen Urheiluopistosäätiöön, jonka puheenjohtaja, entinen Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen (SDP) kansanedustaja Markku Pohjola ja säätiön hallituksen seitsemän muuta jäsentä tuomittiin sakkoihin luottamusaseman väärinkäytöstä. Tuomituista myös Risto Tuominen oli toiminut SDP:n kansanedustajana. (YLE 30.1.2013a.) Urheiluopistosäätiön hallitus osti vuosina 2005–2007 SDP:lta taidetta 23 000 eurolla. Oikeus katsoi, että tauluista oli maksettu ylihintaa, mikä oli säätiön sääntöjen vastaista poliittista tukea, sillä säätiön tarkoitus oli tukea urheilutoimintaa eikä poliittista toimintaa. Tuomiot pysyivät ennallaan hovioikeudessa, eikä valituslupaa Korkeimpaan oikeuteen haettu. (YLE 19.3.2014.)

Kohun aikana perinteiset suuret puolueet kärsivät imago tappioita, minkä arveltiin olevan osasyynä Perussuomalaisten kannatuksen huomattavaan nousuun vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Välitöntä vaikutusta vaalitulokseen vaalirahakohulla tuskin oli, mutta kohu vaikutti osaltaan yleiseen muutoshaluun, joka oli kyselytutkimusten mukaan tärkein syy Perussuomalaisten äänestämiseen. (Borg 2012, 203, 205.) Vaalirahakohun seurauksena Perussuomalaisten imago koheni yleisön silmissä samalla kun kohussa ryvettyneet ”vanhat puolueet” kärsivät. Vaalirahakohu ryöpytti etenkin keskustaa, minkä todennäköisenä osaseurauksena puolue kärsi historiallisen suuren vaalitappion vuoden 2011 eduskuntavaaleissa menettäen 16 edustajanpaikkaa. Entiset keskustan äänestäjät, jotka olivat vaaleissa joko äänestäneet eri puoluetta tai jättäneet kokonaan äänestämättä, nimesivät vaalirahakohun merkittäväksi syyksi muuttuneelle äänestyspäätökselleen. Lisäksi keskustan vuoden 2011 eduskuntavaalien vaalibudjetti lähes puolittui vuoden 2007 vaaleihin verrattuna, mikä johtui osittain vaikeuksista saada vaalirahoitusta vaalirahakohun ollessa rahoittajilla yhä tuoreena mielessä. (Westinen 2012, 222–223.)

Toisaalta kansalaisten käsitys esimerkiksi Vasemmistoliitosta muuttui suuria puolueita koetelleen kohun ansiosta positiivisemmaksi, mutta tästä huolimatta puolue kuului vuoden 2011 vaalien häviäjiin, joten täysin kiistatonta vaikutusta vaalirahakohulla ei vaalitulokseen ollut. Kaikesta huolimatta kohua seurattiin aktiivisesti, ja monen kansalaisen käsitykset poliitikoista muuttuivat kohun seurauksena aiempaa negatiivisemmiksi. Aktiivisimmin kohua seuranneiden kansalaisten osalta kohu edesauttoi puoluevalinnan muuttamista vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. (Mattila & Sundberg 2012, 234–236.)

Kohun jälkeen myös vaalirahoituslaki uudistettiin, ja esimerkiksi vaalirahailmoituksen jättämisen laiminlyönti säädettiin rangaistavaksi, minkä avulla pyrittiin parantamaan vaalirahoituksen läpinäkyvyyttä ja edistämään aiempaa avoimempaa poliittista kulttuuria (L 24.4.2009/273). Todennäköisesti vaalirahakohulla oli osansa myös silloisen pääministeri Matti Vanhasen kesällä 2010 antamaan eroilmoitukseen. Henkilökohtaiset syyt olivat virallinen selitys pääministerin erolle, mutta ilmeisesti Vanhanen oli alkanut hakeutua uusiin tehtäviin jo hänen Nuorisosäätiö-kytköstensä tultua ilmi syksyllä 2009. (Kantola, Vesa & Hakala 2011, 80.)

Syksyllä 2015 vaalirahakohu nousi hetkellisesti uudestaan otsikoihin, kun keskustan entinen puoluesihteri Jarmo Korhonen, joka oli väitetysti ollut vaalirahakohun aikaan tärkein yhteyshenkilö KMS:n ja keskustan välillä, julkaisi vaalirahoitusaiheisen paljastuskirjan. Kir-

jassa väitettiin, että kokoomus oli vuonna 2006 piilottanut yli puoli miljoonaa euroa Sauli Niinistön (kok.) presidentinvaalikampanjan rahoituksesta. Korhosen pääväite oli, että KMS:n rahoitusotkut vuoden 2007 eduskuntavaaleissa eivät olleet mitään verrattuna vuoden 2006 presidentinvaaleihin. Korhosen mukaan kokoomus keräsi suunnitelmallisesti lahjoituksia pimeille tileille. Jos tuen maksoi kokoomuksen tai sen lähisäätiöiden tilille, saattoi säätiö lahjoittaa tuen eteenpäin, jolloin vaalituen antajaksi merkittiin kokoomus eikä alkuperäistä lahjoittajaa. (YLE 19.10.2015b.) Korhosen paljastusten seurauksena kokoomusvaikuttajia hiillostettiin julkisuudessa, mutta suurempia seurauksia kirjan väitteillä ei ollut. Esimerkiksi Ben Zyskowitz (kok.) kiisti Yleisradion A-studiossa moneen otteeseen, että Niinistön presidentinvaalikampanjan rahoituksessa olisi ollut mitään silloisen lainsäädännön vastaista (YLE 19.10.2015c).

Vaalirahakohu ei suinkaan ollut ensimmäinen korruptioskandaali Suomen poliittisessa historiassa. Muita skandaaleja on esitelty tässä työssä tarkemmin luvussa 2.3. Vaalirahakohun laajuus, vaikutukset ja mediahuomion kattavuus tekivät siitä kuitenkin kiistatta yhden mielenkiintoisimmista viime vuosien poliittisista skandaaleista. Vaikka vaalirahoituksesta ja sen ongelmakohdista oltiin uutisoitu jo pitkään ennen vuoden 2008 kohua, ei aiheesta ollut syntynyt skandaalia aiemmin. Vuoden 2008 vaalirahakohun syntyminen vaikuttivat muun muassa poliittisen järjestelmän avautuminen, median koventunut kilpailutilanne sekä julkisuuden ja journalismin toimintatapojen muutokset. (Kantola, Vesa & Hakala 2011, 66.)

Vanhaa kaskua mukaillen, kylmä voileipä ja lämmin olut ovat vielä hyväksyttäviä lahjoja, mutta lämmin voileipä ja kylmä olut ovat jo puhdasta lahjontaa. Korruption määrittely ei kuitenkaan ole todellisuudessa aivan näin yksinkertaista: edes Suomen laissa ei ole mainittu kertaakaan sanaa korruptio, vaan rikoslaki ottaa ainoastaan erilaisiin tekoihin, jotka voidaan korruptiotutkimuksen valossa luokitella korruptiivisiksi teoiksi (Juslén & Muttilainen 2009, 13). Julkisuudessa kohuun sotkeutuneiden poliitikkojen epäiltiin syyllistyneen lahjontaan, julkisten varojen väärinkäyttöön, yksityisten intressien edistämiseen yleisen edun kustannuksella sekä vaaleihin liittyviin väärinkäytöksiin. (Kantola, Vesa & Hakala 2011, 73.) Oikeudenkäynneissä poliitikkoja ja liikemiehiä syytettiin nimenomaisesti lahjuksen antamisesta tai sen vastaanottamisesta.

Työni lähtee liikkeelle luvusta 2, jossa tarkastelen aluksi korruptiota ilmiönä yleisellä tasolla ja myöhemmin korruption määritelmiä sekä erilaisia korruptioiteorioita. Myöhemmin samassa luvussa keskityn käytännön korruptiotutkimuksen esittelyyn. Tarkastelen kansain-

välistä ja suomalaista tutkimusta korruption esiintymisestä ja sen eri muodoista, kuten lahjonnasta ja haitallisista hyvä veli -verkostoista. Perehdyn myös lyhyesti suomalaiseen korruptio- ja vaalirahoituslainsäädäntöön sekä esittelen Suomen historian muita korruptio-skandaaleja. Luvussa 3 esittelen tarkemmin tutkimusmenetelmäni, tutkimuskysymykseni sekä aineistoni. Luvussa 4 analysoin aineistoani vertaamalla Helsingin Sanomien ja puoluelehtien tulkintoja Nuorisosäätiön tapauksesta tutkimuskysymyksessä esitettyihin korruption määritelmiin. Lopuksi teen analyysistäni johtopäätökset luvussa 5, jossa myös pohdin suomalaista korruptiotilannekuvaa tarkemmin.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Korruptio ilmiönä

Korruptiota voidaan lähes varmuudella sanoa esiintyvän syvään juurtuneena rakenteellisenä ongelmana jokaisessa valtiossa (Sousa, Hindess & Larmour 2009). Susan Rose-Ackermanin (2010, 47) sanoin ”korruptiota on siellä, missä yksityinen varallisuus ja julkinen valta kohtaavat”. Täysin korruptiovapaan yhteiskunnan tavoittelua pidetäänkin epärealistisena ellei mahdottomana.

Korruptiolla on lukuisia negatiivisia vaikutuksia. McMullanin (1961, 182–183) mukaan korruptio on yhteiskunnan kehityksen este, ja laajalle levinnyt korruptio tuo mukanaan ongelmia, joita ovat 1) epäoikeudenmukaisuus, 2) tehottomuus, 3) kansalaisten luottamuksen heikkeneminen, 4) julkisten resurssien hukkaaminen, 5) yrittämisen ja sijoittamisen houkuttelevuuden lasku, 6) poliittinen epävakaus ja 7) erilaiset julkisen hallinnon puutteet. Korruptio uhkaa myös yhteiskunnan eettisiä arvoja, kuten eheyttä, avoimuutta ja vastuullisuutta (Mäntysalo & Salminen 2013, 10–11). Euroopan komission (2014) arvion mukaan Euroopan alueella tapahtuvan korruption vuoksi menetetään vuosittain jopa 120 miljardia euroa – siis yli kaksi kertaa Suomen valtion vuosittaisen talousarvion verran.

Korruptio nakertaa myös demokratian uskottavuutta. Demokratian periaatteisiin kuuluu valtiiovallan vastuullisuus kansalle, mikä voi toteutua vain, jos hallinnon toiminta on läpinäkyvää ja avointa ja kansalaiset tietävät, miten ja millä periaatteilla asioista päätetään. Paul Heywood (1997, 423) tulkitsee korruption rikkovan demokratian peruseriaatteita vastaan silloin, kun poliitikot estävät vastuullisuuden periaatteen toteutumisen estäessään äänestäjäkuntaansa saamasta riittävästi informaatiota päätöksenteosta ja siihen vaikuttaneista seikoista.

Isakssonin mukaan etenkin poliittis-hallinnollisen järjestelmän muutokset ja yritysmaailman ja julkisen vallan aiempaa suurempi riippuvuus toisistaan ovat altistaneet suomalaisen yhteiskunnan korruption lisääntymiselle avaamalla mahdollisuuksia ulkopuolisille sidonnaisuuksille. Näistä muutoksista merkittävimpiä ovat kilpailuttaminen, yksityistäminen, tavoite- ja tulosjohtaminen sekä eritoten ”julkisen vallan ja erityisintressien aiempaa voimakkaampi yhteenkietoutuminen”. (Isaksson 1997, 24, 47.) Susan Rose-Ackerman (1978) puolestaan

näkee kasvaneen julkisen sektorin osasyllisenä korruption levinneisyyteen. Molemmissa näkökulmissa on kyse julkisen ja yksityisen sektorin välisestä entistä tiiviimmästä interaktiosta ja sitä kautta korruption mahdollisuuksien lisääntymisestä. Vaikka yhteiskunnan rakenteelliset voimat ovatkin usein korruption mahdollistajia, myöskään yksilön valintaa ja yksilöllisiä motiiveja korruptoituneeseen toimintaan ei pidä unohtaa korruptiota tutkittaessa (Chang 2005).

Vaikka korruptiota on viime vuosien aikana nostettu enenevässä määrin julkisuuteen ja ilmiö tiedostetaan ongelmaksi, korruption käsite jää usein tarkemmin määrittelemättä. Korruption käsite on moniulotteinen, ja siihen liittyy paljon tulkinnallisia ongelmia. Korruption määritelmät ja niiden eroavaisuudet eivät silti ole yhdentekeviä, sillä ne vaikuttavat siihen, miten korruptiota tutkitaan, millaisiin korruptionvastaisiin toimiin ryhdytään ja millaisia rangaistuksia korruptiosta seuraa. Toisaalta puhuttaessa nimenomaan poliittisesta korruptiosta myös politiikan määrittely ja se, millaisena toimintana politiikkaa pidetään, vaikuttavat mahdollisiin korruption vastaisiin toimiin. (Philp 1997, 437.) Myöskään poliitikoille korruptiion määritelmät eivät ole lainkaan yhdentekeviä tai ongelmattomia. Poliitikkojen pääasiallisena tehtävänä voidaan katsoa olevan heidän äänestäjiensä ja eri eturyhmien etujen ajaminen. Toisinaan etujen ajamisessa raja epäasiallisen ja asiallisen vaikuttamisen välillä voi olla hiuksenhieno (Isaksson 1997, 46).

Korruption käsitteellistämisen lisäksi myöskään sen tutkiminen ei ole yksinkertaista, sillä on todennäköistä, että suurin osa yhteiskunnassa piilevästä korruptiosta ei koskaan tule ilmi. Suomessa korruptiota on tutkittu pitkälti hallintotieteen ja poliisin lähtökohdista esimerkiksi tarkastelemalla korruptiota sivuavien rikosilmoitusten määriä tai eettisyyttä julkishallinnossa (esim. Salminen & Ikola-Norrbacka 2010; Leppänen & Muttilainen 2012; Mansikkamäki & Muttilainen 2016). Valtio-opin piiriin korruptio liittyy niin ikään läheisesti, etenkin jos korruptio ilmenee poliittisen järjestelmän sisällä ja siihen liittyy luottamusasema. Julkishallintoa ja sen mahdollista korruptoituneisuuttakaan ei ole täysin mahdollista erottaa vallitsevista poliittisista olosuhteista.

2.2. Korruptio käsitteenä

Transparency Internationalin (2015) tunnetun määritelmän mukaan korruptio on *toimival-
lan väärinkäyttöä, jolla tavoitellaan yksityistä etua*¹. Myös EU, Yhdistyneet kansakunnat
(YK) ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) ovat hyväksyneet tämän
määritelmän. Transparency Internationalin määrittelyllä on näin ollen ollut suuri vaikutus
myös korruptiotutkimukseen, vaikka määritelmän on kritisoitu keskittyvän vain yksilöihin
ottamatta huomioon laajempien organisaatioiden korruptiota. Yleisellä tasolla operoivilla
käsitteillä ei myöskään ole suoraan analyttistä käyttöä. Laaja määritelmä voi kattaa hy-
vinkin erilaisia tilanteita, merkitykseltään melko vähäisestä katukorruptiosta (esimerkiksi
lahjonnan yrityksestä liikenne rikkomuksen yhteydessä) aina päätöksenteon vääristymi-
seen lahjonnalla edistettyjen yksityisten intressien johdosta. Korruption alle kuuluvat ilmiöt
vaihtelevat sen mukaan, tapahtuuko korruptio julkisella vai yksityisellä sektorilla, mitkä ta-
hot ovat siinä mukana ja millaiset sen vaikutukset ovat. Laajojen, kaiken kattavien määri-
telmien luominen ei siis juurikaan palvele korruption eri muotojen ymmärtämistä ja ana-
lysointia. Vaikka määritelmillä ei ole välttämättä käyttöä käytännön analyysityökaluina, niil-
lä on silti tärkeä rooli korruptionvastaisessa toiminnassa. Korruption määritelmät määrää-
vät, mitä oikeastaan yritetään löytää, kun mitataan korruptiota. (Andersson & Heywood
2009, 748–750.)

Korruptiotutkimuksen piirissä korruption eri määritelmät asettuvat tai usein suoraan perus-
tuvat Arnold J. Heidenheimerin 1970-luvulla tekemään jaotteluun julkisen viran, julkisen
intressin tai markkinoiden pohjalta. Lisäksi 1970-luvulta alkaen korruption määrittely julki-
sen mielipiteen on noussut korruptiotutkimuksessa edellä mainittujen rinnalle. (Heiden-
heimer, Johnston & LeVine 1989, 8–10; Heidenheimer & Johnston 2002, 13.) Tällöin kor-
ruption määritellään olevan sitä, miten julkinen mielipide eli käytännössä maan kansalaiset
määrittelevät korruption (Gardiner 2002, 32). Jokaisella määritelmällä on luonnollisesti
omat heikkoutensa: etenkin julkinen intressi ja julkinen mielipide ovat vaikeita käsitteitä
operationalisoida.

Joseph Nye määritteli jo 1960-luvulla korruption julkisen viran velvollisuuksien kautta. Hän
käytti tutkimuksessaan korruption vaikutuksista operationaalista määritelmää, jossa kor-
ruptio tarkoitti toimintaa, jossa poiketaan julkisen roolin muodollisista velvollisuuksista itseä

¹ Corruption is the abuse of entrusted power for private gain.

tai lähipiiriä hyödyttävän rahallisen edun tai muun vastaavan hyödyn vuoksi. Nyen määritelmä ei ota kantaa toiminnan moraalisuuteen tai sen vaikutuksiin koskien julkista intressiä. (Nye 1967, 419.) Kun korruptio määritellään julkisen viran hoitoon liittyvien sääntöjen kautta, se ei myöskään sovellu tapauksiin, joissa säännöt ja lainsäädäntö ovat alun alkaen korruptoituneita (Kurer 2005, 222).

Julkiseen intressiin perustuva korruptiokäsitys pohjautuu ajatukseen, jonka mukaan teko on korruptoitunut, mikäli se vahingoittaa julkista intressiä, vaikka teko itsessään ei olisi lainvastainen. Jos taas teko on julkisen intressin mukainen, se ei ole korruptoitunut vaikka olisikin lainvastainen. Julkisen intressin määrittelemisen on tosin monimutkaista: ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, miten eri toimet vaikuttavat yhteiseen intressiin, joten kuka on oikeutettu arvioimaan, mikä on julkisen intressin mukaista? (Gardiner 2002, 32; Heidenheimer, Johnston & LeVine 1989, 10.)

Markkinoihin perustuva korruptiokäsitys nojaa ajatukseen, jonka mukaan korruptoitunut virkamies tai poliitikko käsittelee virkaansa ensisijaisesti liiketoimena, josta saatavat tulot hän pyrkii maksimoimaan. Korruption määrittely markkinakäsityksen avulla oli aiemmin usein lähtökohtana, kun tutkijat tutkivat korruptiota kehittyvissä maissa, joissa ei välttämättä ollut julkisen viran hoitoa koskevia normeja ja sääntöjä. (Heidenheimer, Johnston & LeVine 1989, 9.) Isaksson tarkastelee teoksessaan *Korrupto ja julkinen valta* markkinakeskeisen korruptiokäsityksen avulla yritysten puoluerahoitusta. Hän toteaa esimerkiksi poliitikkojen toiminnan vaalien alla muistuttavan markkinoilla toimimista: paikan uusiminen vaaleissa tai puolueen aseman parantaminen voidaan nähdä poliitikon ”liiketoimena”. Vaalimainonnan lisääntyessä tiedotusvälineissä ja sen painoarvon kasvaessa poliitikkojen on tavoitettava samaan aikaan sekä suuri yleisö että ulkopuolisten, kuten liike-elämän, rahallinen tuki. (Isaksson 1997, 38–39.)

Korruption määrittely julkisen mielipiteen kautta kohtaa samat haasteet kuin julkisen intressin käyttäminen määrittelyn pohjana. Julkisen tai yleisen mielipiteen muotoutuminen vaatii, että yleisö on tietoinen yhteiskunnassa tapahtuvasta korruptiosta – ehto, joka ei toteudu ilman aktiivista ja vapaata mediaa. Yleinen mielipide ei myöskään voi muodostua, mikäli sitä ei voi vapaasti ilmaista. Nämä ehdot eivät aina toteudu demokratioissakaan, saati epädemokraattisissa valtioissa. Lisäksi perustavanlaatuinen ongelma tässä lähestymistavassa on yksinkertaisesti julkisen mielipiteen määrittelyn vaikeus, ellei mahdottomuus: keiden kaikkien mielipide lasketaan julkiseksi mielipiteeksi? (Heywood 1997, 424.)

Myöskään Isakssonin (1997, 40) mukaan julkisuus tai yleinen mielipide eivät voi toimia korruption moraalikoodina, sillä yleisen mielipiteen sisältö ja intressi jäävät aina väistämättä avoimiksi. Toisaalta jos lainsäädäntö ei vastaa lainkaan kansalaisten käsityksiä korruptiosta, korruptionvastaiset toimet eivät välttämättä ole tehokkaita: viranomaiset saattavat taipua toimimaan ennemminkin paikallisen kulttuurin kuin lainsäädännön mukaan. (Gardiner 2002, 32.) Julkinen mielipide siitä, mikä on korruptiota, onkin kiinnostava tutkimuskohde itsessään esimerkiksi korruptionvastaisia toimia suunnitellussa.

Mark Philpin (1997, 441) mukaan tapoja korruption määrittelyyn voivat olla esimerkiksi sen johtaminen lakinormien, yleisen mielipiteen tai modernien demokratiajärjestelmien standardeista. Lainvastainen korruptiokäsitys pohjautuu yksinkertaisesti siihen, että julkisen viran haltijan teot ovat korruptiota, jos ne ovat laissa kriminalisoituja (Gardiner 2002, 29.) Lainsäädäntö kuitenkin harvoin määrittelee tai edes mainitsee termejä ”korruptio” tai ”poliittinen korruptio”, vaan keskittyy yksittäisiin tekoihin, kuten lahjontaan ja petoksiin. Lainsäädännön tutkiminen ei siis ole riittävää, sillä lait voivat jättää tietyt korruption muodot huomiotta tai suoranaisesti perustua korruptoituneisiin käytäntöihin. Korruptiota ei voi siis nähdä pelkästään oikeustieteellisenä terminä: teko voi olla korruptoitunut, vaikka laki ei sitä sellaiseksi määrittelisikään. (Philp 1997, 441).

Eri maiden lainsäädännöt eivät myöskään ole yhdenmukaisia sen suhteen, millaisia tekoja pidetään korruptiona. Suomen lainsäädännössä ei edes esiinny termiä ”korruptio”, vaan rangaistavaksi on säädetty ainoastaan erilaisia tekoja, joita voidaan korruptiotutkimuksen perusteella kutsua korruptoituneiksi teoiksi (Juslén & Muttilainen 2009, 13). Korruption määrittely pelkinä lainvastaisina tekoina on kuitenkin usein riittämätöntä ilmiön ymmärtämisen kannalta. Lait voivat saada alkunsa korruptoituneista käytännöistä, ja niiden säätäjät ovat yhteiskunnan ylintä valtaa käyttäviä, joiden intresseissä voi olla korruptiolainsäädännön jättäminen epämääräiseksi ja korruption syyllistyneitä suosivaksi. Lainsäädännöllinen näkökulma ei myöskään ota huomioon lainvastaisuuden ja moraalien suhdetta. Lainsäädännössä keskitytään useimmiten lahjusrikoksiin, ja lahjontaa käytetäänkin usein liki synonyymina korruptiolle. (Isaksson 1997, 17–18, 44.)

Deborah Hellman (2013, 1392) tarkastelee korruptiota johdettavana käsitteenä: korruption määrittely ei ole mahdollista ellei tiedetä, mikä on toivottu ja terve, ei-korruptiivinen menettelytapa missäkin tapauksessa. Korruptio siis johdetaan terveen tilanteen kautta. Hänen mukaansa ei myöskään ole hyödyllistä etsiä korruptiolle yleispätevää määritelmää, sillä

sama menettelytapa eri tilanteissa, eri organisaatioissa tai eri yksilöiden kohdalla ei välttämättä aina ole vastoin oletettua oikeaa menettelytapaa.

Teuvo Pohjolainen pitää korruptiota yleisenä käsitteenä, josta voidaan erottaa omiksi alaluokikseen *rikollinen toiminta*, *muu lainvastainen menettely*, *epäeettinen menettely* ja *rakenteellinen korruptio*. Kaikissa näissä korruption muodoissa on kyse valta-aseman väärinkäyttämistä henkilökohtaisen edun nimissä. Hän arvostelee tukeutumista korruption määrittelyyn pelkän lainvastaisuuden perusteella: hänen mukaansa on syytä kyseenalaistaa, onko laillinen menettely aina oikea menettely. (Pohjolainen 2012, 366, 371.)

Sosiaalinen konstruktionismi on osaltaan vaikuttanut korruptiotutkimukseen ja korruption määritelmien vajavaisiksi kokemiseen. Koska eri kulttuureissa erilaiset korruption viittavat teot nähdään eri tavoin, korruptio voidaan tämän lähestymistavan mukaan määritellä vain sellaiseksi toiminnaksi, mitä pidetään korruptiona tietyssä ajassa ja paikassa. (Graaf, Wagenaar & Hoenderboom 2010, 99.) Graeve Moodien mukaan ajan ja paikan vaikutusta korostavaan määritelmään tukeutuminen jättää korruption määritelmät usein puutteellisiksi niiden estäessä vertailevaa tutkimusta eri kulttuurien tai eri aikakausien välillä. Nykyajan käsitys korruptiosta poikkeaa hyvin paljon muutama vuosisata sitten vallinneista käsityksistä. Moodien mukaan joissain valtioissa esimerkiksi nepotismia ei pidetä korruptiona, eikä kaikkialla pienimuotoista lahjontaa pidetä vaarallisempaan kuin tipin antamista tarjoilijalle. (Moodie 1980, 209–212.)

Käsitettä *poliittinen korruptio* on syytä tarkastella erikseen. Mark Philpin (2006, 47) määritelmän mukaan poliittisessa korruptiossa on ensisijaisesti kyse julkisen tai poliittisen viran hyväksikäytöstä yksityisen edun saamiseksi. Määrittely tosin ei tee eroa julkisen ja poliittisen välillä. Heywoodin (1997) mukaan poliittisen korruption määrittelyssä päähuomio kiinnittyy kysymykseen, missä määrin toiminta on poliittisten päämäärien ohjailemaa tai motivoimaa. Aivan kuten korruptiolle, myöskään poliittiselle korruptiolle ei ole mahdollista löytää yhtä tyhjentävää määritelmää. Philp (1997) pitää ongelmana eritoten sitä, että käsityksemme poliittisesta korruptiosta pohjautuu täysin käsityksemme korruptoitumattomasta politiikasta, tavallisen politiikan luonteesta. Tällä oletuksella käsitykset poliittisesta korruptiosta riippuvat osin myös kulloinkin kyseessä olevan poliittisen järjestelmän luonteesta. Korruptio demokraattisessa järjestelmässä poikkeaa huomattavasti korruptiosta autoritäärisissä järjestelmissä. Heywood (1997, 422) toteaa, että huolimatta vaikeuksista määritellä

poliittisen korruption käsite tyhjentävästi on kuitenkin helpompaa ja relevantimpaa tutkia poliittisen korruption erilaisia tyyppisiä.

Moodien mukaan korruptioksi luokiteltavia tekoja ovat yleensä lahjonta, kavallukset, varojen väärinkäyttö ja nepotismi. Korruptoituneiden tekojen tuomitseminen ja tulkinta riippuvat usein tulkitsijan motiiveista, tarkoitusperistä ja tapauksen kontekstista. Tekoja voidaan pyrkiä tutkimaan kysymällä, mikä näiden tekojen merkitys on, ovatko ne korruptiota, tuomitaanko ne korruptioksi ja jos tuomitaan, kenen toimesta. Tekojen systemaattiseksi tutkimiseksi olisi löydettävä kriteerit tai testit, joiden avulla olisi yksiselitteisesti mahdollista päätää, onko yksittäinen teko korruptoitunut vai ei. (Moodie 1980.)

Korruptiotutkimuksessa käytetään usein termejä *grand corruption* ja *petty corruption*, laaja korruptio ja pienimuotoinen korruptio. Laajalla korruptiolla viitataan rakenteelliseen ja pysyvään korruptioon, joka ilmenee esimerkiksi päätöksentekijöiden lahjomisena ja muina pyrkimyksinä varmistaa suotuisat päätökset korruption keinoin. Pienimuotoinen korruptio on laajaa korruptiota arkipäiväisempää ja tilapäisempää: toiminta on epäeettistä vain tiettyihin tapauksiin liittyvissä toimintaprosesseissa. Pienimuotoisessa korruptiossa osa tietystä yhteisössä toimivista henkilöistä voi olla korruptoituneita, kun taas laajassa korruptiossa järjestelmä itse on korruptoitunut. (Salminen & Ikola-Norrbacka 2010, 198.)

Salminen ja Ikola-Norrbacka (2010, 198) luokittelevat korruptiiviset teot kolmeen eri luokkaan: raskaan korruption muotoihin, muihin muotoihin ja korruptiota muistuttavaan huonoon ja epäeettiseen hallintoon. Esimerkkejä raskaasta korruptiosta ovat lahjusten lupaminen, pyytäminen, ottaminen tai antaminen ja julkisten varojen tai julkisen aseman ja vallan väärinkäyttö. Muihin korruption muotoihin kuuluvat muun muassa luottamuksellisen tiedon väärinkäyttö, sopimaton kestitseminen, suosinta ja tosiasioiden vääristely. Korruption kaltainen epäeettinen hallinto puolestaan voi pitää sisällään esimerkiksi tehtävien laiminlyöntiä, salailua tai tarkoituksellisesti riittämätöntä tiedotusta.

Korruptio herättää käsitteenä voimakkaita tunteita. Käsitteet korruptiosta esimerkiksi poliittisen eliitin ja kansalaisten välillä voivat poiketa toisistaan huomattavasti. Arnold J. Heidenheimer loi kategoriat ”valkoiselle”, ”mustalle” ja ”harmaalle” korruptiolle juuri korruptio-käsityksiin liittyvien ristiriitojen perusteella. Musta korruptio tarkoitti Heidenheimerin tutkimuksessa toimintaa, jota sekä eliitti että tavallinen kansa pitivät selvästi tuomittavana. Valkoinen korruptio puolestaan piti sisällään tapauksia, joita kummatkaan osapuolet eivät pi-

täneet erityisen tuomittavina. Mustan ja valkoisen korruption väliin jäi harmaan korruption kategoria, jossa eliitin ja kansan käsitykset tietyistä teoista poikkesivat toisistaan huomattavasti. (Gibbons 1989, 167–168.)

Useat tutkimukset ovatkin löytäneet merkittäviä eroja tavallisten kansalaisten ja poliittisen eliitin moraalikäsitteissä (esim. Jackson & Smith 1996; McAllister 2000). Useimmiten politiikan sisäpiirissä toimivat näkevät moraalien harmaalle alueelle sijoittuvat teot hyväksyttävämpänä kuin suuri yleisö, jolle liki kaikki korruptio on mustaa korruptiota. Äänestäjät myös odottavat poliitikoilta korkeampaa moraalista kuin mitä poliitikot itse katsovat tarpeelliseksi. Yhden aihepiiriin liittyvistä tutkimuksista toteuttivat Nicholas Allen ja Sarah Birch (2012) tutkiessaan brittiläisten parlamentaarikkojen ja tavallisten brittien käsityksiä erilaisista eettisesti arveluttavista tilanteista. Heidän tutkimuksessaan kävi ilmi, että käsityksissä oli suuria eroja: parlamentaarikkojen suhtautuminen moraalisesti kyseenalaisiin tekoihin oli huomattavasti suopeampaa kuin tavallisten brittien.

2.3. Korruptioskandaalit Suomessa

Skandaalit kulkevat usein käsi kädessä korruption kanssa, sillä syvään pesiytyneestä korruptiosta ei välttämättä ole mahdollista saada tietoa muuten kuin satunnaisten skandaalien avulla. Yleisellä tasolla skandaali vaatii aina paljastajan, kommunikaatiokanavan ja yleisön, joka kokee informaation skandaalimaiseksi. (Moodie 1980, 208, 216.)

Mediatutkija John Thompsonin mukaan yhteiskunnallisiin eliitteihin kohdistuvat skandaalit ovat tapahtumia, joissa jotakin aiemmin salattua ja moraalisesti epäilyttävää tulee julkisuuteen ja näin ollen paheksunnan kohteeksi. Hänen mukaansa skandaaleilla on kolme päätyyppiä, jotka ovat seksiskandaalit, talousskandaalit ja valtaskandaalit. (Thompson 2000, 13–14, 52–53, 120.) Kantolan (2011b, 29) mukaan kaikki Thompsonin esittelemät skandaalityypit pitävät sisällään vallan väärinkäyttöä: skandaaleissa paljastuu aina rahaan tai poliittiseen valtaan liittyviä väärinkäytöksiä tai vallankäyttäjälle sopimattomia seksisuhteita. Jukka Paastela esittelee talousskandaalien ja seksiskandaalien lisäksi omina tyyppinä vakoiluskandaalit ja laiminlyöntiskandaalit, jotka tosin liittyvät usein valtaan. Toisaalta edellä esitettyihin kategorioihin kuulumattomiakin rikoksia voidaan pitää skandaaleina silloin, jos ne ovat poliitikkojen tai muiden yhteiskunnallisten eliittien jäsenten tekemiä. (Paastela 1995, 14, 65.)

Yksi Paastelan pääteeseistä on, että skandaaleihin olennaisena osana liittyvät *valhe* ja *sa-laaminen* ovat politiikassa hyvin tavallisia ja oikeastaan jopa välttämättömiä. Monissa skandaaleissa itse tapahtuma ei ole ollut pahin skandaalin aihe, vaan nimenomaan tapahtuneesta valehtelu. (Paastela 1995, 14, 65.) Vuonna 2008 paljastui, että ulkoministeri Ilkka Kanerva oli lähetellyt satoja seksuaalissävyytteisiä tekstiviestejä eroottiselle tanssijattarelle. Tieto nostatti lehdistössä kiivaan ja pitkään jatkuneen kohun, joka johti lopulta Kanervan eroon. Mediatutkija Erkki Karvonen arvioi Iltalehdelle vuonna 2008, että Kanervan eron sinetöi nimenomaan valehtelu kohun alkuvaiheessa ja pitkittynyt negatiivinen julkisuus. (Iltalehti 1.4.2008.)

Skandaaleissa ei välttämättä ole kyse lain rikkomisesta, vaan ne ovat pikemminkin yhteiskunnan moraalien rajojen määrittelyä ja niiden muutoksista neuvottelua. Skandaalit ovat usein demokratisoitumisen tyypillinen indikaattori: suljetussa, autoritäärisessä poliittisessa järjestelmässä ei juuri synny julkisia skandaaleja. Sen sijaan skandaalien avulla voidaan arvioida poliittisen päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta. Toisaalta skandaalit eivät aina välttämättä valvo julkista vallankäyttöä kaikkein tarkoituksenmukaisimmilla tavoilla, eivätkä skandaalien syyt ja merkitykset ole yksiselitteisiä. Koska skandaalit ovat lehdistön polttoainetta, huomio saattaa kääntyä itse asian sijaan yksittäisiin ihmisiin. Kohut saattavat ottaa muotoja, joilla ei ole enää mitään tekemistä julkisten tehtävien hoidon kanssa. Skandaaleja voidaan pahimmillaan pitää merkkeinä julkisen elämän rappeutumisesta. (Kantola 2011b, 29–31, 33.)

Yhdysvaltojen presidentti Richard Nixonin valtuuttamaa vastustajiensa salakuuntelua 1970-luvulla eli Watergate-skandaalina tunnettua tapahtumaketjua on pidetty kaikkien poliittisten skandaalien äitinä. Watergate-skandaali näytti, että poliittiset väärinkäytökset on mahdollista tuoda julkisuuteen ja että kohuilla on seurauksia vallankäyttäjille. (Mt., 31.)

Vaalirahaskandaali ei ollut ensimmäinen suomalaista yhteiskuntaa ravistellut korruptio-skandaali, mutta tähänastisista Suomen poliittisen historian julkisista skandaaleista se on ollut julkisuuden määrän perusteella vakavin (Kantola 2011c, 165). Kohu on nähty myös laajemmin osana suomalaisen julkisen elämän murrosta. Toisen maailmansodan jälkeen ja ennen 1980-lukua tiedotusvälineet olivat Anu Kantolan mukaan mukana niin kutsutussa jälleenrakentamisessa ja katsoivat tehtäväkseen ajatella kansakunnan etua, eivät niinkään tarttua julkisen vallan mahdollisiin väärinkäyttöihin. Poliittiset skandaalit olivat tänä aikana

Suomessa harvassa, eivätkä ne heikentäneet vallanpitäjien asemaa, pikemminkin päinvastoin. (Kantola 2011a, 15.)

Yhteiskunnallista eliittiä koskevien skandaalien määrä on Kantolan ja Vesan (2011, 43, 53) mukaan kaksinkertaistunut joka vuosikymmenellä 1970-luvulta lähtien. He tulkitsevat skandaalien määrän kasvun liittyvän suomalaisen yhteiskunnan demokratisoitumiseen ja läpinäkyvyyden lisääntymiseen poliittisessa järjestelmässä. Media kohtelee eliitin edustajia nykyään säälimättömämmin kuin 1970-luvulla. Poliitikkojen epäsopeva käytös yksityiselämässä, kuten liiallinen alkoholinkäyttö tai avioliiton ulkopuoliset suhteet, nähdään tuomittavina ja niistä vaaditaan herkästi eliittien jäsenten päätä vaille, kun taas esimerkiksi vuonna 1979 ulkoministeri Ahti Karjalaisen rattijuopumustuomiosta ei tullut suurta skandaalia.

Yksi ensimmäisistä vaalirahoitukseen liittyviä skandaaleja suomalaisessa poliittisessa historiassa oli vuonna 1975 SDP:n ympärille syntynyt kohu. Tällöin SDP:n taloudenhoitaja Pentti Ketola jäi yhdessä puolueen toimitsija Lauri Metsämäen kanssa kiinni Tukholman lentokenttätullissa yritettyään salakuljettaa Suomeen lähes 250 000 kruunua Metalliliiton vaaleihin tarkoitettua saksalaisilta ja ruotsalaisilta saatua vaalitukea. Skandaali ei vaikuttanut puolueen johtohenkiöiden asemaan, mutta kohun jälkeen SDP avasi taloustietonsa julkisiksi. (Kantola & Vesa 2011, 47.)

Kauko Juhantalon (kesk.) koplausskandaali 1990-luvulla oli yksi Suomen poliittisen historian merkittävimmistä korruptioskandaaleista. Vuonna 1992 silloisen kauppaja- ja teollisuusministeri Juhantalo erosi ministerin virastaan, kun hänen yrityksiinsä liittyvistä miljoonaveloista ja niihin liittyvien epäselvyyksistä nousi pitkäkestoinen skandaali. Juhantalo syytti kohusta pitkälti tiedotusvälineitä. Eron jälkeen kävi ilmi, että Juhantalo oli – ainakin väitetysti – yrittänyt koplata eli yhdistää omat miljoonavelkansa Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin (SKOP) omistaman Tampella-konsernin asioihin. (Kantola & Vesa 2011, 51.)

Juhantalo oli tavannut kolmessa lounastilaisuudessa SKOP:n edustajia ja oli tilaisuuksissa läsnä olleiden henkilöiden mukaan esittänyt, että rahoittamalla Juhantalon suunnitteleman yritysoston pankki estäisi samalla hänen velkaantuneita yrityksiään joutumasta konkurssiin. Lounastilaisuuksien todellinen tarkoitus olisi kuitenkin väitteiden mukaan ollut keskustella Tampellan nostamisesta vaikeuksista mahdollisen valtioneuvoston avulla. SKOP:n pääjohtaja Christopher Wegeliuksen päiväkirjaan perustuva teos *Minä, Christopher Wegelius*,

väitti Juhantalon todenneen omista liikeasioistaan ja Tampellan kohtalosta, että ”tämä saattaa tuntua vähän kovalta, mutta minä nyt koplaan nämä kaksi asiaa yhteen.” Wegelius kertoi myöhemmin kuulusteluissa, että Juhantalo olisi lounastilaisuuden aikana esittänyt, että voisi edistää valtionyhtiöiden ja SKOP:n neuvotteluja Tampellasta, jos SKOP voisi puolestaan vakauttaa Juhantalon yhtiöiden luottoja. Juhantalo puolestaan kertoi tilaisuuden sisällöstä eri tavoin: hänen mukaansa hänen tarkoituksensa oli pelastaa velkaiset yrityksensä ostamalla voittoa tuottava yritys. Hän ei myöskään ollut sanojensa mukaan halunnut, että Tampella-konsernin pelastamiseen olisi käytetty valtion rahoja eikä ollut muuttanut kantaansa neuvottelujen aikana. (Paastela 1995, 79, 84.)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoi, että Juhantalo oli pyrkinyt lainvastaisesti hyötymään omasta ministerinasemastaan, kun taas eduskunnan oikeuskansleri päätyi vastakkaiseen näkökulmaan. Eduskunta päätti lopulta Juhantalon haastamisesta valtakunnanoikeuteen. Lopulta noin puolitoista vuotta kestänyt kohu päättyi, kun Juhantalo tuomittiin vuonna 1993 historian kolmantena valtakunnanoikeudessa tuomion saaneena ministerinä. Lahjusten vaatimisesta langetetun yhden vuoden ehdollisen vankeustuomion lisäksi Juhantalo erotettiin eduskunnasta. (YLE Elävä arkisto 2.4.2008a; Kantola & Vesa 2011, 51.)

Paastelan (1995, 87) mukaan ei voida edelleenkään yksiselitteisesti osoittaa, että Juhantalo tai joku SKOP:n edustajista olisi suoranaisesti valehdellut. Kuitenkaan kaikkien tilaisuuksissa läsnä olleiden kertomukset eivät samanaikaisesti voi olla tosia. Hänen mukaansa skandaalissa saattoi olla kyse yhtä hyvin valehtelusta kuin pelkästä väärinkäsityksestä. Joka tapauksessa Juhantalon asema ja uskottavuus ministerinä kärsivät johtuen hänen veloistaan, mutta hän ei kokenut olevansa tilivelvollinen tiedotusvälineille yksityiselämänsä piirissä tapahtuvista asioista – vaikka onkin syytä kysyä, voiko ministeri yrittäjänä toimissaan olla koskaan täysin yksityinen henkilö. Juhantalo ei ilmeisesti kertonut koko totuutta veloistaan ja liikeasioistaan tiedotusvälineille tai keskustan eduskuntaryhmälle, mikä synnytti Juhantalon ympärille valheen ilmapiirin, mikä puolestaan ajoi koko hallituksen kestävämmään tilanteeseen. Paastelan mukaan Juhantalon tapauksessa oli joka tapauksessa kyse Suomelle tyypillisestä ”hyvä veli” -korruptiosta. (Paastela 1995, 79–80, 87.)

Muita viime vuosien korruption viittaavia skandaaleja ovat olleet muun muassa vuonna 2002 silloisen kulttuuriministeri Suvi Lindénin (kok.) golfosakekohu. Lindén oli ministerinä puoltanut 170 000 euron suuruista valtionavustusta oululaiselle golfkentälle, jonka osak-

kaita hän ja hänen perheenjäsenensä olivat. Lindén selitti tapahtumia sanoen, ettei ollut ajatellut, että golf-osake katsotaan sijoitukseksi, mutta erosi ministerin tehtävästä neljä päivää kohun jälkeen. (YLE Elävä arkisto 2.4.2008b.)

Skandaalit etenkin vaalien alla voivat olla tuhoisia niiden keskiöön joutuville. Esimerkiksi Ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) Ingvar Melin ei tullut valituksi eduskuntaan hänen lahjusepäilyksiensä tultua julkisuuteen juuri ennen vaaleja. Skandaali ei kuitenkaan välttämättä tarkoita poliittisen uran loppua. Kantolan ja Vesan mukaan skandaali voi joskus jopa herättää poliitikon omilla kannattajissa myötätuntoa. Näin saattoi käydä esimerkiksi Juhantalon tapauksessa, sillä huolimatta valtakunnanoikeuden antamasta tuomiosta Juhantalo valittiin heti seuraavissa vaaleissa vuonna 1995 takaisin eduskuntaan. Usein pitkäkestoisetkin kohut ovat laantuneet, kun niiden kohde on pyytänyt julkisesti anteeksi toimintaansa. (Kantola & Vesa 2011, 62–63.)

2.4. Vaalikampanjointi ja -rahoitus

Vaalijärjestelmällä on vaikutusta vaalirahoituksen tarpeeseen ja sen sääntelyyn. Suomessa käytössä oleva suhteellinen vaalitapa ja avoin listavaali tekevät vaalijärjestelmästä ehdokaskeskeisen. Suljetussa listavaalissa puolue päättää ehdokkaiden järjestyksen listalla, ja äänestäjät päättävät, kuinka monta ehdokasta listalta valitaan. Avoimessa listavaalissa puolue valitsee ehdokkaat ja ehdokkaiden lukumäärän, mutta lopullinen ehdokkaiden asettaminen järjestykseen jää äänestäjälle. (Mattila & Sundberg 2012, 230–231.)

Suljettuja listoja käyttävissä vaalijärjestelmissä, esimerkiksi Norjassa, pääasiassa puolue huolehtii ehdokkaiden vaalirahoituksesta. Tällöin ehdokkaat eivät ole riippuvaisia ulkopuolisesta rahoituksesta toisin kuin avoimen listavaalin Suomessa, jossa puolueet kyllä tukevat ehdokkaitaan, mutta kaikki ehdokkaat eivät välttämättä saa saman verran tukea. Avoimen listavaalin järjestelmissä korostuu ehdokkaan henkilökohtaisen vaalikampanjan ja -työn merkitys. Ehdokkaat joutuvat kamppailemaan äänistä niin oman puolueensa sisällä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden kanssa, ja tällöin mainonta eri medioissa voi olla vaalikampanjan kannalta ratkaisevaa. Tällöin myös tarve puolueen ulkopuoliselle rahoitukselle kasvaa. (Mt., 231.) Ehdokaskeskeisen vaalijärjestelmän takia yksittäiset ehdokkaat käyttävät eduskuntavaalikampanjoihinsa selvästi enemmän rahaa kuin puolueet (Borg & Moring 2005, 61). Eric C.C. Chang (2005, 717) jopa väittää, että kaikissa maissa, jotka

käyttävät avointa listavaalia ja suhteellista vaalitapaa (ml. Suomi) on kasvanut riski turvautua ulkopuoliseen ja laittomaan rahoitukseen. Henkilökohtaiset äänet ovat kalliita, mutta elintärkeitä etenkin niille ehdokkaille, jotka ovat vaarassa olla tulematta valituiksi, jolloin vaalijärjestelmän piirteet kannustavat ehdokkaita hankkimaan lisärahoitusta. Changin tutkimus on tosin tehty tutkimalla tuomioistuinten korruptiosta antamia tuomioita Italiassa, jota usein pidetään kaikkein korruptoituneimpana länsimaana. Ainakaan vaalirahakohun yhteydessä teoria ei saa täyttä tukea, sillä vaalirahakohussa pahiten ryvettyneet poliitikot olivat useissa vaaleissa olleet omien vaalipiiriensä ääniharavia eivätkä vaarassa olla tulematta valituiksi.

Suomalaisen ehdokaskeskeisen vaalijärjestelmän lisäksi myös yleinen politiikan henkilöityminen lienee vaikuttanut ehdokaskeskeisyyden korostumiseen ja sen myötä henkilökohtaisen vaalirahoituksen kasvaneeseen tarpeeseen. Lauri Karvosen mukaan politiikan henkilöitymisen kasvu Suomessa ei ole ollut erityisen nopeaa tai dramaattista, mutta siitä huolimatta puolueiden puheenjohtajien persoonien merkitys on kiistatta kasvanut 2000-luvulla. Lisäksi kasvava määrä äänestäjiä pitää ehdokasta puoluetta tärkeämpänä äänestyspäätöstä tehdessään. (Karvonen 2009, 101–102.) Puolueuskollisuuden vähentyessä pelkkä puolueaktiivien talkootyö ei riitä liikkuvien äänestäjien tavoittamiseen. Tällöin kuvaan astuvat tiedotusvälineiden kautta ja markkinoinnin ammattilaisten avulla käytävät laajat kampanjat. Medianäkyvyys, puolueiden brändit ja yksittäisten poliitikkojen imagot ovat tärkeässä asemassa äänestäjien tavoittamisessa. Media-alan ammattilaisten toteuttamat suuret kampanjat vaativat puolueilta ja ehdokkailta myös paljon rahaa. (Kantola 2011b, 26.)

Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa valituiksi tulleiden kansanedustajien ja varaedustajien vaalibudjetit olivat viiden suurimman puolueen (kokoomus, keskusta, SDP, vasemmistoliitto ja vihreät) osalta keskimäärin liki 38 000 euroa edustajaa kohden. Suurimmat budjetit olivat kokoomuksen ja keskustan ehdokkailla, joiden keskimääräinen henkilökohtainen kampanjabudjetti oli noin 47 000 euroa. (Moring & Mykkänen 2009, 40.) Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa puolueiden kampanjabudjetit pienenivät huomattavasti vaalirahakohun ollessa yhä tuoreena mielissä. Ehdokkaiden kampanjabudjeteissa samanlaista muutosta ei näkynyt, vaan ne pysyivät ennallaan lukuun ottamatta keskustan ehdokkaiden keskimäärin 5000 euroa aiempaa pienempiä kampanjabudjetteja. Todennäköisesti kampanjabudjetit olisivat kasvaneet ilman vaalirahakohun vaikutusta. (Moring & Mykkänen 2012, 66.)

Yksittäisen ehdokkaan vaalikampanjointi on työlästä ja aikaa vievää, ja ehdokkaat tukevatkin usein tukiryhmänsä apuun kampanjoissaan. Ehdokkaan tukiryhmä ei ole puoluejärjestöön sidoksissa oleva ryhmä, vaan sen ulkopuolella toimiva organisoitu ryhmä, joka voi olla kooltaan tai toiminnaltaan hyvinkin vaihteleva. Tyypillisesti tukiryhmät organisoituvat tukemaan tiettyä ehdokasta ennen vaaleja. Tukiryhmän jäsenet eivät välttämättä kuuluu ehdokkaansa edustamaan puolueeseen, vaan voivat tulla hyvinkin erilaisista taustoista. Tukiryhmän tärkein tehtävä on kerätä rahaa ehdokkaan vaalikampanjaa varten. (Mattila & Sundberg 2011, 231.)

Politiikan ulkopuolelta tuleva vaalirahoitus on herättänyt paljon keskustelua sekä epäluuloja ja epäluottamusta. Pahimmillaan epäselvä vaalirahoitus heikentää kansalaisten luottamusta ja kiinnostusta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen: jos kansalaiset kokevat, että rahalla on mahdollista ostaa itselleen mieluisia päätöksiä, on koko demokratian perusta uhattuna. Kun ehdokkaiden kampanjarahoitus tapahtuu avoimesti ja yhteisiä pelisääntöjä noudattaen, on luottamuskin korkeampaa. (Salminen 2015, 33.)

Vaalirahakohun aikana voimassa ollut vaalirahalainsäädäntö säädettiin Suomessa vuonna 2000 Paavo Lipposen II hallituksen toimikaudella (HE 82/2000). Tuolloinen laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta (12.5.2000/414) oli hyvin suppea. Laki ei velvoittanut ehdokasta kirjanpitoon, eikä sisällöltään puutteellisen vaalirahoitusilmoituksen jättämistä oltu sanktioitu. Myöskään vaalirahoituksen kokonaan ilmoittamatta jättämisestä ei ollut säädetty minkäänlaista sanktiota, mikä saattoi osaltaan kannustaa vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen ilmitulleisiin väärinkäytöksiin. Hallituksen lakiesityksessä luotettiin politiikan ja julkisuuden itsesääteelyyn, minkä vuoksi lakiin ei haluttu sisällyttää sanktioita. Vaalirahoitusilmoitukset annettiin tuolloin muodollisesti oikeusministeriön tarkastettaviksi. Ministeriön valta jäi tosin ilmoitusten muotoseikkojen ja määräaikojen tarkistamiseen, sillä velvollisuutta tai edes oikeutta ilmoitusten oikeellisuuden tarkastamiseen ministeriöllä ei ollut. (HE 82/2000.)

Osassa Euroopan maista, kuten esimerkiksi Belgiassa, Puolassa, Tšekissä ja Virossa, vaalirahoituslait ovat Suomen nykyistäkin vaalirahoituslainsäädäntöä tiukempia, ja esimerkiksi yritysten lahjoitukset poliitikoille ovat kiellettyjä, toisin kuin Suomessa. Rajoitukset puolueiden ja ehdokkaiden rahoituksessa eivät kuitenkaan ole täysin ongelmattomia, koska lahjoitusten rajoittaminen suosii helposti jo vallassa olevia puolueita ja istuvia kansanedustajia. Lahjoitusrajoituksia voidaan käyttää esimerkiksi oppositiopuolueiden kontrolloin-

tiin, tai ne saattavat ajaa uudet ja heikommat poliittiset ryhmät kokonaan pois poliittiselta areenalta. Lahjoittajien henkilöllisyyksien paljastaminen puolestaan paljastaa myös heidän puoluekantansa, mikä voi tietyissä tilanteissa osoittautua ongelmalliseksi. Lahjoituksiin kohdistuvien rajoitteiden pitäisikin edistää avoimuutta ja demokratiaa, ei kontrolloida poliittista elämää. (Seger 2008, 38–39.)

Ehdokkaiden tai puolueiden ulkopuolisessa rahoittamisessa itsessään ei siis ole ongelmaa, eikä sitä voi kevyin perustein katsoa korruptiiviseksi toiminnaksi, mutta

“—[o]ngelma syntyy, kun ehdokkaan vaaliraha kierrätetään erilaisten yhdistysten kautta julkisuudelta piilossa. Jos yrityksen tavoite on vaikuttaa esimerkiksi kaavoitus- ja rakennuslupa-asioihin, ollaan eettisesti arveluttavan tilanteen äärellä tasapuolisen kohtelun vaarantuessa.” (Salminen & Ikola-Norrbacka 2010, 203.)

Vaalirahakohun osapuolet eivät suoranaisesti rikkoneet silloista vaalirahoituslakia vaan pikemminkin lain henkeä. Lakia vastaan toimittiin selkeästi tapauksissa, joissa esimerkiksi jätettiin ilmoittamatta saatu rahoitus, vaikka laki näin velvoitti sanktioiden puutteesta huolimatta. (Mt., 203–204.)

2.5. Suomi kansainvälisissä korruptiovertailuissa

Kansainvälisissä korruptiovertailuissa Suomi on yleensä menestynyt hyvin ja niittänyt mainetta yhtenä maailman korruptiovapaimmista maista, vaikka sijoitus Transparency Internationalin kansainvälisessä korruptiohavaintoindeksissä notkahtikin hetkellisesti vaalirahakohun jälkimainingeissa. Vuonna 2007, juuri ennen vaalirahakohun alkua Suomi oli Transparency Internationalin (TI) listauksen perusteella maailman korruptiovapain valtio yhdessä Tanskan ja Uuden Seelannin kanssa. Vuonna 2009 vaalirahakohun ollessa jo täydessä vauhdissa Suomen sijoitus oli kuudes. (Transparency International 2007; 2009).

Transparency International on kansalaisvälisesti vaikutusvaltaisin korruptionvastainen järjestö. TI on julkaissut vuodesta 1995 lähtien vuosittaisen korruptiohavaintoindeksinsä (*Corruption Perception Index*, CPI), jossa se asettaa maailman valtiot järjestykseen niissä esiintyvän korruption perusteella korruptiovapaimman maan sijoittuen sijalle 1. Indeksi on tullut Suomessa tutuksi parhaiten Suomen monina vuosina saavuttaman ensimmäisen sijan eli vähiten korruptoituneen valtion tittelin ansiosta. CPI on lisännyt paitsi korruption

saamaa mediahuomiota ja siihen kohdistuvaa tutkimusta myös korruptionvastaisia toimia ympäri maailman. CPI on komposiitti-indeksi, eli se perustuu yhdistelmään useista eri lähteistä: kyselytutkimuksista ja eri instituutioiden arvioista. Tällä on pyritty saamaan korruptiosta kokonaisvaltainen kuva, sillä esimerkiksi pelkkä korruptiorikosten tai -tuomioiden lukumäärien tarkastelu kertoo enemmän oikeusjärjestelmän ja median tehokkuudesta käsitellä korruptiotapauksia kuin korruption todellisesta esiintyvyydestä. (Mäntysalo & Salmi-nen 2013, 8.)

CPI:tä on kuitenkin kritisoitu juuri siksi, että se perustuu asiantuntijoiden arvioihin eikä todelliseen tilanteeseen, eikä se ota huomioon rakenteellista korruptiota vaan keskittyy lähinnä lahjontaan. (Mts.) Lisäksi CPI:n tapaa asettaa valtiot paremmuusjärjestykseen korruptioarvion perusteella on kritisoitu. Transparency International painottaa, että vuosittaiset tiedot maiden sijoituksen paranemisesta tai huonontumisesta eivät ole vertailukelpoisia metodologian ja käytettyjen lähteiden vaihtelun vuoksi. Sijoitusta tärkeämpi onkin maan saama pistemäärä. Tästä huolimatta Transparency International käyttää kannanotoissaan ja tiedotteissaan usein juuri rankingin tuloksia ja niiden ajallista vertailua. Niin tekevät myös eri maiden mediat ja hallitukset. CPI-sijoituksen paraneminen ei välttämättä tarkoita maan tilanteen paranemista korruption suhteen, mutta sijoitusta käytetään helposti poliittisiin tarkoituksiin. Poliitikot ovat käyttäneet maidensa muuttuneita CPI-sijoituksia joko vaaliaseina tai merkkeinä omista saavutuksistaan. (Andersson & Heywood 2009, 758–760.)

CPI:n lisäksi Transparency International julkaisee vuosittain kyselytutkimuksena toteutettavan globaalien korruptiobarometrin (*Global corruption barometer*, GCB), jossa mitataan tavallisten ihmisten havaintoja ja kokemuksia korruptiosta omassa maassaan. (Transparency International 2013.) Niin ikään GCB on osin puutteellinen mittari. On havaittu, että kansalaisten käsitykset korruption yleisyydestä eivät kulje käsi kädessä todellisten korruptiohavaintojen kanssa. Virkamiehiä ja poliitikkoja saatetaan yleisesti pitää korruptoituneina, mutta kansalaisten omia havaintoja korruptiosta on usein huomattavasti vähemmän kuin mitä käsitys korruption yleisyydestä antaisi ymmärtää. Esimerkiksi tšekkiläiset ja ukrainalaiset uskoivat korruption olevan maissaan laajalle levinnyttä ja yleistä, vaikka tutkimukseen korruption yleisyydestä perustuva tutkimus osoitti, että korruptio Ukrainassa on huomattavasti Tšekkiä yleisempää. Silti käsitykset korruption yleisyyden tasosta olivat molemmissa maissa hyvin samansuuntaiset. (Miller, Grødeland & Koshechkina 2001.)

Lahjuksen antaminen ja vastaanottaminen luokitellaan usein näkyvimmäksi ja selvimmäksi korruption muodoksi. Suomessa varsinaiset lahjusrikokset eivät ole yleisiä (Leppänen & Muttilainen 2012). Huolimatta varsinaisen lahjonnan vähäisyydestä myös ”vähiten korruptoituneiden” maiden korruptiota on syytä tutkia, sillä matala korruption taso ei ole itsestään selvyys. Staffan Andersson kirjoittaa Ruotsista ja korruptiosta seuraavasti:

”Ruotsissa on korruptiota, ja se on voinut lisääntyä, vaikka kansainvälisissä vertailuissa Ruotsi on edelleen hyvä esimerkki ’vähiten korruptoituneista’ maista. Korruptiolle on kuitenkin vaaravyöhykkeitä eikä korruption matalaa tasoa voi pitää itsestään selvyys. Tästä seuraa lisääntynyt tarve keskittää huomiota korruptioon myös ’vähiten korruptoituneissa’ maissa. -- On siis tärkeää pitää korruptio matalalla tasolla järjestyksessä, jotta vältetään riski sen tulemisesta hyväksytyksi korkeammilla tasoilla.” (Andersson 2003, 147–148.)

Korruptiota on siis syytä tutkia myös matalan korruptiotason maissa, kuten Suomessa, jotta korruption näennäistä poissaoloa ei pidetä itsestään selvyys eikä siitä vaivihkaa tule hyväksyty tapa. Vertailevan tutkimuksen ja kansainvälisesti vertailukelpoisten korruptiomittareiden kehittämisen sijaan voi muutenkin olla hyödyllisempää keskittyä korruptioon maakohtaisella tasolla – korruptio kehittyvissä maissa poikkeaa Suomesta kuitenkin huomattavasti. (Philp 2006, 53).

2.6. Suomen korruptiolainsäädäntö

Suomalaisessa lainsäädännössä tai lainvalmisteluasiakirjoissa ei käytetä sanaa ”korruptio” lainkaan (Juslén & Muttilainen 2009, 13). Lainsäädännön avulla ei näin ollen siis ole mahdollista määritellä korruptiota aukottomasti. Sen sijaan on haettava rikosnimikkeiden sisällöstä viitteitä yleisesti korruptiiviseksi miellettyyn toimintaan.

Korruptiorikosten selkeää ydintä edustavat lahjusrikosnimikkeet, kuten vaalilahjonta, lahjuksen antaminen ja lahjuksen ottaminen. Lahjusrikkomus on niin ikään lahjuksen vastaanottamiseen liittyvä rikosnimike, josta voidaan syyttää ainoastaan virkamiestä. Lisäksi Juslénin ja Muttilaisen (2009) tulkinnan mukaan myös rikoslain määrittelemät eri virkariikokset ja luottamusaseman väärinkäyttö ovat rikosnimikkeitä, joiden alle voidaan luokitella rikosilmoituksia, joissa voi olla kyse vastuullisen aseman väärinkäytöstä yksityiseksi eduksi – eli korruptiosta. Myös petokset, kavallukset ja lahjominen elinkeinotoiminnassa ovat Juslénin ja Muttilaisen mukaan korruption seurantaan sopivia rikosnimikkeitä. Taulukossa 1 on lueteltu kaikki Suomen rikoslain keskeisimmät korruptiorikosnimikkeet, jotka ovat

poikkeuksetta lahjusrikoksia. Taulukossa 2 on esitetty muut korruptioon viittaavat rikokset. Tässä kohdin on kuitenkin huomioitava, että epäilykseen esimerkiksi luottamusaseman väärinkäytöstä ei välttämättä aina liity yksiselitteisesti korruptiota toisin kuin taulukossa 1 esitettyihin selkeisiin lahjusrikosnimikkeisiin.

Taulukko 1: Keskeisimmät korruptiota koskevat rikosnimikkeet rikoslaissa (jälj. RL).

Vaalilahjonta	RL 14 luku 2 §
Lahjuksen antaminen	RL 16 luku 13 §
Törkeä lahjuksen antaminen	RL 16 luku 14 §
Lahjuksen antaminen kansanedustajalle	RL 16 luku 14 a §
Törkeä lahjuksen antaminen kansanedustajalle	RL 16 luku 14 b §
Lahjominen elinkeinotoiminnassa	RL 30 luku 7 §
Törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa	RL 30 luku 7 a §
Lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa	RL 30 luku 8 §
Törkeä lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa	RL 30 luku 8 a §
Lahjuksen ottaminen	RL 40 luku 1 §
Törkeä lahjuksen ottaminen	RL 40 luku 2 §
Lahjusrikkomus	RL 40 luku 3 §
Lahjuksen ottaminen kansanedustajana	RL 40 luku 4 §
Törkeä lahjuksen ottaminen kansanedustajana	RL 40 luku 4 a §

Lähde: Oikeusministeriö 2013.

Taulukko 2: Muita lahjusrikoksille tyypillisiä tekemuotoja sisältäviä rikoksia.

Kavallus	RL 28 luku 4 §
Yrityssalaisuuden rikkominen	RL 30 luku 5 §
Yrityssalaisuuden väärinkäyttö	RL 30 luku 6 §
Rahanpesu	RL 32 luku 6 §
Petos	RL 36 luku 1 §
Luottamusaseman väärinkäyttö	RL 36 luku 5 §
Virkasalaisuuden rikkominen ja tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen	RL 40 luku 5 §
Virka-aseman väärinkäyttäminen	RL 40 luku 7 §
Törkeä virka-aseman väärinkäyttäminen	RL 40 luku 8 §
Virkavelvollisuuden rikkominen	RL 40 luku 9 §
Tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen	RL 40 luku 10 §
Sisäpiirintiedon väärinkäyttö	RL 51 luku 1 §
Törkeä sisäpiirintiedon väärinkäyttö	RL 51 luku 2 §

Lähde: Oikeusministeriö 2013.

Lahjonta on Suomessa kuitenkin harvinaista, ja muut suomalaista poliittista järjestelmää vaivaavat korruption muodot ovat hankalasti havaittavissa. Ari Salminen ja Venla Mäntysalo (2013, 13–14) ovat identifioineet Suomessa esiintyviä erilaisia institutionaalisen korruption muotoja, joita ovat esimerkiksi väärinkäytökset julkisissa kilpailutuksissa, epäselvät asuntokaupat ja asuntojärjestelyt, valtion ja kuntien poliittiset virkanimitykset, pörssiyhtiöiden ja työeläkeyhtiöiden ristikkäinen hallinnointi ja paikallispoliitikkojen tuplaroolit, joissa päättäjät ovat usein sekä päätöksen valmistelijoita että valvojia. Salminen ja Mäntysalo väittävät, että nämä korruptiotilanteet yhdistyvät usein hyvä veli -verkostoihin, sillä niissä on usein läsnä jonkinlainen verkosto.

Myös Poliisiammattikorkeakoulu on teettänyt raportteja korruptiosta rikosten torjunnan näkökulmasta perustuen poliisin tietoon tulleisiin tapauksiin. Suvi-Tuuli Mansikkamäki ja Vesa Muttilainen (2016, 17) löysivät tutkimuksessaan vuosilta 2011–2014 yhteensä 516 korruption viittaavaa rikosilmoitusta. He jakoivat löytämänsä tapaukset 11 erilaiseen korruptiokategoriaan, joista yleisin, kattaen hieman alle kolmasosan tapauksista, oli epäily varo-

jen väärinkäytöstä. Tulokset olivat hyvin samansuuntaisia kuin Muttilaisen ja Anna Leppäsen (2012, 49–53, 100) toteuttaman samanlaisen tutkimuksen tulokset vuosilta 2007–2010. Rikosilmoituksia korruptiosta oli tuolloin kirjattu vähemmän kuin vuosina 2011–2014, yhteensä 469 kappaletta, mutta myös tällä aikavälillä varojen väärinkäyttö oli yleisin rikosilmoitusten perusteella Suomessa esiintynyt korruptiotyyppi kattaen noin kolmanneksen kaikista tapauksista. Virkatiedon paljastamiseen viittaavat tapaukset olivat Mansikkamäen ja Muttilaisen (2016, 17, 21) mukaan lisääntyneet noin 7 prosenttiyksikköä vuosien 2011–2014 aineistossa verrattuna aiempiin vuosiin, mutta muuten tapausten osuudet olivat lähes ennallaan.

Leppäsen ja Muttilaisen (2012, 49–53, 100) kehittämät 11 korruptiokategoriaa, joita Mansikkamäki ja Muttilainen hyödynsivät seuraavia vuosia koskevassa jatkotutkimuksessaan, olivat seuraavat:

1. Lahjusrikoksena tutkittu rikosepäily
2. Muu lahjusepäily
3. Varojen väärinkäyttö
4. Varojen väärinkäyttö edunvalvojana
5. Toiminnan puolueellisuus
6. Virkatiedon paljastaminen
7. Tiedon väärinkäyttö (taloudellinen motiivi)
8. Toimivallan ylitys
9. Tiedon pimitys päätöksenteossa
10. Asiakkaan omaisuuden kadottaminen
11. Muun tyyppiset tapaukset

Vuosina 2011–2014 kaikista korruption viittaavista rikosilmoituksista 58 prosenttia päätyi syyteharkintaan, lahjusrikoksista 60 prosenttia (Mansikkamäki & Muttilainen 2016, 23, 36). Vuosina 2007–2010 vastaavat luvut olivat 66 prosenttia kaikkien korruptiorikosten osalta ja lahjusrikosten osalta 75 prosenttia. Osuudet jäivät selvästi alle syyteharkintaan lähetettyjen talousrikosten osuuden, joka on keskimäärin ollut 87 prosenttia. Leppäsen ja Muttilaisen mukaan tämä voi johtua korruptiorikosten luonteesta: aina ei ole selvää, onko kyseessä rikos vai muuten vain epäeettinen käyttäytyminen. (Leppänen & Muttilainen 2012, 101.) Korruption todellisen määrän jäljille ei päästä pelkästään rikosilmoituksia tutkimalla, mutta ilmirikollisuuden avulla voidaan tehdä alustavia päätelmiä myös piilorikollisuuden määrästä. Piilorikollisuuden jäljille päästään useimmiten vain kyselytutkimuksilla (Juslén & Muttilainen 2009, 15–16).

2.7. Lahjonta

Korruptiotutkimuksessa erityisenä kiinnostuksen kohteena on usein lahjuksen antaminen ja vastaanottaminen. Myös Suomen korruptiolainsäädäntö on ensisijaisesti lahjontaan keskittyvää. Tutkimusten mukaan Suomessa suoraa virkamiesten lahjontaa ei kuitenkaan yleisesti tapahdu (esim. Eurobarometri 2009). Poliisin tietoon on 2000-luvulla tullut vuosittain keskimäärin noin 25 lahjusrikosepäilyä. Leppäsen ja Muttilaisen korruptiota koskeviin rikosilmoituksiin perustuvassa empiirisessä tutkimuksessa lahjontarikoksia oli vain 6 prosenttia kaikista korruptioon viittaavista tapauksista. Kymmenestä yleisimmästä aineistossa esiintyneestä rikosnimikkeestä yksikään ei ollut lahjusrikos. (Leppänen & Muttilainen 2012, 26–27, 61, 100.) On tosin huomattava, että mainitut luvut ovat rikosilmoitusten määriä, eivät tutkintaan johtaneita tapauksia tai varsinaisia oikeusasteissa annettuja tuomioita. Varsinaisia lahjusrikostuomioita annetaan tuomioistuimissa vain muutamia vuodessa (Oikeusministeriö 2014).

”Katukorruptiota” eli viranomaisten lahjomista kadulla esiintyy Suomessa hyvin vähän. Tällaisissa rikosepäilyissä epäiltynä on tyypillisesti ulkomaalainen, jonka kotimaassa korruptio on yleistä ja joka tarjoaa poliisille lahjusta esimerkiksi liikennevalvonnan yhteydessä. Muissa lahjontatapauksissa tyypillinen rikosentekijä on suomalainen mies (kaksi kolmasosaa epäillyistä), joka työskentelee alempana toimihenkilönä (kolmasosa kaikista tapauksista). (Leppänen & Muttilainen 2012, 66.)

Virkamiesten ja kansanedustajien lahjontaa käsitellään rikoslain (jälj. RL) eri luvuissa ja pykälissä. Maksimirangaistus lahjuksen vastaanottamisesta kansanedustajana on ankarampi kuin lahjuksen vastaanottamisesta virkamiehenä. Lainsäädännössä virkamiehiä koskevat lahjontaan liittyvät säädökset ovat niin ikään tiukemmat kuin elinkeinonharjoittajaa koskevat. Rikoslain 40 luvun 1 §:ssä todetaan virkamiehen syyllistyvän lahjuksen ottamiseen, mikäli hän pyytää tai ottaa vastaan lahjan, jolla vaikutetaan, pyritään vaikuttamaan tai joka on omiaan vaikuttamaan hänen toimintaansa palvelussuhteessa. Lisäksi virkamies voi syyllistyä lievempään lahjusrikkomukseen jo silloin, jos tämä vastaanottaa lahjan, edun, lupauksen tai tarjouksen niin, että ”menettely on omiaan heikentämään luottamusta viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen” (RL 40 § 3). Lahjusrikkomuksen kaltaista, elinkeinonharjoittajia koskevaa lievempää lahjusrikosnimikettä ei lainsäädäntö edes tunne (Leppänen & Muttilainen 2012, 103.) Käytännössä oikeudellinen rajanveto lahjusrikkomuksen ja lahjuksen vastaanottamisen välillä on kuitenkin hiuksenhienoa, eikä näiden

kahden rikosnimikkeen välillä välttämättä ole selvää eroa oikeuskäytännössä (Mansikka 2013, 174).

Lahjuksen ja tavanomaisen vieraanvaraisuuden välinen ero ei aina ole selvä. Rikoslaki ei määrittele, mikä tai minkä arvoinen luottamusta heikentävä lahja tai etu voi olla, vaan jättää tämän tulkinnanvaraiseksi. Virkamiehet ja kansanedustajat tapaavat kuitenkin työnsä puolesta paljon eri sidosryhmien edustajia, jolloin erilaiset lahjat, edut ja lupaukset lienevät arkipäivää. Vuonna 2010 valtiovarainministeriö paikkasi epäselvää tilannetta julkaisemalla ministeriöiden ja virastojen virkamiehille ohjeet lahjojen vastaanottamisesta. Ohjeissa muun muassa todetaan, että virkamiehen ei pääsääntöisesti tule vastaanottaa yrityksiltä tai yksityisiltä henkilöiltä muita kuin arvoltaan vähäpätöisiä mainoslahjoja. (VM 2010, 5.) Oikeusoppineiden mukaan on kuitenkin pulmallista, jos lahjusrikosten rajojen määrittelyoikeus annetaan muille kuin lainsäätäjille (Mansikka 2013, 174–175).

Korruption yleisyyttä ei kuitenkaan voi mitata pelkästään lahjusrikostuomioiden määrää katsomalla. Varsinaisten korruptiorikostuomioiden määrä voi kertoa oikeusjärjestelmän tehokkuudesta – tai tehottomuudesta – eikä välttämättä toimi niinkään korruption yleisyyden hyvänä indikaattorina.

”Pelkkään tilastodataan perustuva tutkimus tuomioista koskien lahjontaa ja varojen väärinkäyttöä -- paljastaisi loppujen lopuksi enemmän tietoa oikeusjärjestelmän itsenäisyydestä ja tehokkuudesta kuin korruption todellisesta ilmenemisestä tai lahjusten suuruudesta missään maassa. Se tuskin toimisi indikaattorina maissa, joissa korruptio on melko hyvin kontrolloitua, kuten Suomessa.” (Galtung 2006, 101.)

Kuten aiemmin todettiin, lahjusrikosnimikkeiden lisäksi myös muissa rikosnimikkeissä voi olla piirteitä korruptiosta, esimerkkeinä erilaiset virkarikokset ja luottamusaseman väärinkäyttäminen (Leppänen & Muttilainen 2012). Tämänkään vuoksi pelkkään lahjusrikosten määrään perustuva korruptiotutkimus ei kykene antamaan riittävästi tietoa korruption yleisyydestä.

2.8. Rakenteellinen korruptio

Lahjontaa pidetään korruption ydinalueena, mutta monet korruption määritelmät nojaavat nimenomaan valta-aseman väärinkäyttöön yksityiseksi eduksi, eivät niinkään rahallisen lahjuksen olemassaoloon. Oikeuslaitos on tulkinnut törkeäksi virka-aseman väärinkäytöksi

esimerkiksi tapauksen, jossa sairaanhoitopiirin johtaja osallistui esteellisenä sairaanhoitopiirin ohjelmistohankintoihin ja niiden valmisteluun niin, että hänen poikansa ja tämän yhtiöt hyötyivät päätöksistä (YLE 7.10.2013).

Salmisen ja Mäntysalon mukaan *rakenteellinen* eli *institutionaalinen korruptio* tarkoittaa Suomen kohdalla esimerkiksi tuplarooleja päätöksenteossa, hallinnon ristikkäisyyttä eli samojen ihmisten istumista eri yritysten hallituksissa sekä vain tiettyjä sidosryhmiä kuultavaksi kutsuvaa lainsäädännön valmistelutyötä. Rakenteellisen korruption yhteydessä puhutaan usein myös verkostoista. Tavallisen verkostoitumisen voidaan katsoa olevan luonnollista ja positiivista toimintaa, joka ei ole rikosoikeudellisesti eikä moraalisesti tuomittavaa. Negatiiviseen sävyyn hyvä veli -verkostoista sen sijaan puhutaan, kun verkostoon kuuluu korruptiivista sisältöä, kuten verkoston jäsenten suosintaa esimerkiksi rekrytointien yhteydessä vastakohtana ansioperustaiselle rekrytoinnille. Terveen verkoston erottaminen yhteiskunnalle vahingollisista hyvä veli -verkostoista on usein vaikeaa. (Salminen & Mäntysalo 2013, 14, 22–24.)

Hyvä veli -verkostoille on tullut julkisuudessa vaalirahoituskohun yhteydessä käydyn keskustelun myötä lähinnä negatiivinen kaiku. Siksi olikin erikoista, kun entinen pääministeri Esko Aho (kesk.) kertoi vuonna 2012 haastattelussaan Helsingin Sanomille Suomen tarvitsevan hyvä veli -verkostoja. Ahon pääväite oli, että Suomen kaltaisessa pienessä maassa kaikki hyötyvät siitä, että päättäjät, virkamiehet ja talouselämän vallankäyttäjät ovat keskenään läheisissä väleissä. (HS 19.8.2012a.) Ahon lausunto sai ristiriitaisen vastaanoton hänen käytettyään tyypillisesti negatiivisiin asioihin yhdistyvää hyvä veli -termiä. Muun muassa Pirkko Ruohonen-Lerner (ps.) totesi vastauksena Aholle, ettei kaipaa haitallisia ja poliitikon puolueettomuuden vaarantavia hyvä veli -verkostoja suomalaiseen päätöksentekoon. (HS 19.8.2012b.)

Leppäsen ja Muttilaisen (2012) rikosilmoitukseen perustuvassa tutkimuksessa ei hyvä veli -verkostoja ollut identifioitu. Todennäköisesti syynä tähän on verkostojen rikollisuuden osoittamisen vaikeus, ja tällöinkin toiminta muuttuu laittomaksi vasta korruptiivisten tekojen, ei itse verkoston muodostamisen myötä. Hyvä veli -verkostoja onkin järkevämpää tutkia moraalisisella ulottuvuudella. Salminen ja Mäntysalo (2013, 4) käyttävät verkostoja tutkivassa katsauksessaan verkostojen moraalisen ulottuvuuden arvioimiseksi asteikkoa eettinen – epäeettinen – moitittava (lain hengen vastainen) – tuomittava (laissa kielletty) toiminta.

Suomalaisten havaintoja hyvä veli -verkostoista on tutkittu eri tutkimuksissa. Tulokset ovat vaihdelleet, mutta ovat pääosin linjassa keskenään: suuri osa suomalaisista uskoo yhteiskunnassa ilmeneviin suosintaan perustuvien hyvä veli -verkostojen olemassaoloon ja näiden verkostojen vaikuttavan kunnalliseen päätöksentekoon. Hyvä veli -verkostojen pidetään Suomessa yleisimmin esiintyvänä korruption muotona. Vaikka hyvä veli -verkostoja onkin vaikeaa tutkia, edellä viitattujen selvitysten mukaan ne ovat todellisia. (Salminen & Mäntysalo 2013, 28–31.)

Hyvä veli -verkostot ovat kulttuurisidonnaisia, ja eri maissa tämänkaltaisilla verkostoilla on erilaisia piirteitä. Japanissa hyvä veli -verkostot yhdistetään korkean tason poliitikkoihin ja virkamiehiin, jotka vievät mukanaan yhteistyösuhteensa siirtyessään julkiselta sektorilta yksityiselle. Salmisen ja Mäntysalon mukaan samoja piirteitä on alkanut näkyä myös Suomessa, kun poliitikot ja virkamiehet ovat siirtyneet konsulttiyritysten tai etujärjestöjen palvelukseen. Salminen ja Mäntysalo ovat tiivistäneet haitallisen hyvä veli -verkoston ominaisuudet viiteen kohtaan:

- 1) Verkosto ajaa ja jakaa kohtuuttomia keskinäisiä etuja
- 2) Se on salainen, jäseniään suojeleva ja suljettu ulkopuolisilta
- 3) Verkostossa jäsenten lojaalisuus perustuu vastavuoroisuuteen, kiitollisuudenvelkaan ja suosintaan
- 4) Verkosto jakaa muiden varoja omiin tarpeisiinsa
- 5) Turmeltuneessa verkostossa julkinen etu korvautuu yksityisellä edulla. (Salminen & Mäntysalo 2013, 24–25.)

Salmisen ja Mäntysalon (2013, 42) tulkinnan mukaan vuoden 2007 vaalirahakohun Nova-yhtiöiden vyyhti ja Nuorisosäätiön tapaus täyttivät korruptoituneen verkoston määritelmät. Kolmen liikemiehen hallussa olleet Nova-yhtiöt jakoivat runsaasti vaalirahaa poliitikoille, jotka katsoivat omille hankkeilleen suopeiksi. Nuorisosäätiön tapauksessa puolestaan oli kyse säätiön sääntöjen vastaisesta vaalirahan jakamisesta samalla kun säätiön hallituksessa istui säätiön tukeman puolueen jäseniä. Näissä tapauksissa Salminen ja Mäntysalo katsoivat ainakin lahjonnan uhan olleen suuri. Tapauksissa oli tutkijoiden mukaan selvästi kyse suosintaan perustuvasta lojaaliudesta, taloudellisten etujen jakamisesta sekä sisäpiirin muodostumisesta haitallisissa määrin. (Taulukko 3.)

Taulukko 3: Arvio hyvä veli -verkoston ominaispiirteiden todennäköisestä esiintymisestä vaalirahakohun tapauksissa.

Verkoston ominaisuus / piirre Empiirinen tapaus	Pääoman / taloudellisten etujen jakaminen	Vaikutusvallan jakaminen	Keskinäinen sopiminen ja sisäpiirin muodostuminen	Suosintaan perustuva lojaalius, ystävyyssuhteet
Vaalirahoitus: KMS/Nova	suuri	suuri	suuri	suuri
Vaalirahoitus: Nuorisosäätiö	suuri	pieni	suuri	suuri
Verkoston ominaisuus / piirre Empiirinen tapaus	Salailu, suojele	Kiitollisuudenvelka	Vastavuoroisuuden toteuttaminen etujen kautta	Lahjonnan uhka
Vaalirahoitus: KMS/Nova	suuri	–	pieni	suuri
Vaalirahoitus: Nuorisosäätiö	pieni	suuri	suuri	suuri

Lähde: Salminen & Mäntysalo 2013, 37.

Hyvä veli -verkostot liittyvät erityisesti liike-elämän ja politiikan kentän tiiviiseen suhteeseen. Suorat lahjukset eivät näyttele tässä kanssakäymisessä suurta roolia, vaan palveluksia vaihdetaan kampanjarahoituksen ja muun molemminpuolisen hyödyn avulla. Poliitikolle saattaa pelkän rahallisen tuen vastaanottamisen sijaan olla tärkeämpää olla hyvissä väleissä taloudellisen eliitin kanssa. (Isaksson 1997, 103.)

Paikallistason päätöksenteon on arveltu olevan alttiimpaa korruptiolle kuin valtakunnallisen päätöksenteon. Pienillä paikkakunnilla yksilön ja yhteisön edut voivat olla lähellä toisiaan. (Juslén & Muttilainen 2009, 73.) On todennäköistä, että pienen asukasluvun kuntien paikallistason päätöksenteossa ja hallinnossa ilmenee sidonnaisuuksia, kun samat henkilöt hoitavat eri tehtäviä ja verkostoituvat keskenään. Sidonnaisuudet ovat ongelmattomia niin kauan, kun virallisia päätöksentekoprosesseja ei ohiteta käyttämällä vaikutusvaltaa ver-

koston hyväksi. Tällöin toiminta alkaa muistuttaa hyvä veli -verkostoja, joiden toiminta ei perustu lahjuksiin vaan verkoston jäseniä hyödyttävien päätösten syntymiseen henkilökohtaisten suhteiden avulla. (Leppänen & Muttillainen 2012, 28.) Pienissä kunnissa saattaa olla hankalaa löytää jäävittäviä henkilöitä päätöksentekoon (Pohjolainen 2012, 375). Paikallistason sidonnaisuuksista on kuitenkin vaikeaa saada varmaa tietoa ilman ulkopuolelta tulevia epäilyjä esteellisyydestä ja jääviydestä.

Salmisen mukaan poliittiset virkanimitykset ovat osa vallanjakoa ja poliittista peliä, mutta ne voivat luisua korruption puolelle, mikäli poliittista sopivuutta painotetaan virkatehtäviin liittyvien kykyjen ja sopivuuden kustannuksella. Virkaan nimittäminen epäasiallisin perustein kasvattaa korruption riskiä, vaikka perusteet eivät olisikaan suoraan lainvastaisia. Poliittiset virkanimitykset myös heikentävät yleistä luottamusta lisäämällä epäselvyyttä siitä, ratkaiseeko virkaan nimittämisen lopulta pätevyys vai ennemminkin puolueen jäsenkirja. Salmisen tutkimustaan varten haastattelemat asiantuntijat totesivat, että poliittiset virkanimitykset ainakin vahvistavat käsitystä sellaisen järjestelmän olemassaolosta, jossa pätevyys häviää puoluekannalle, vaikka todellisuudessa näin ei aina tapahtuisikaan. Kuten muissakin korruptiolle alttiissa ilmiöissä myös poliittisissa virkanimityksissä on väliä, miltä asiat näyttävät ulospäin. Toisaalta poliittiset virkanimitykset eivät välttämättä tarkoita, että virkaan ei valittaisi pätevintä henkilöä. Poliittisin perustein virkaan valittu henkilö voi hyvin olla pätevä ja asialleen omistautunut. Jos virkanimitykset kuitenkin näyttävät olevan osa suurempaa kokonaisuutta, jossa virkoja jaetaan suunnitelmallisesti ja pitkäkestoisesti tiettyjen osapuolten kesken, saattavat ne jo alkaa muistuttaa rakenteellista korruptiota. (Salminen 2015, 29–33.)

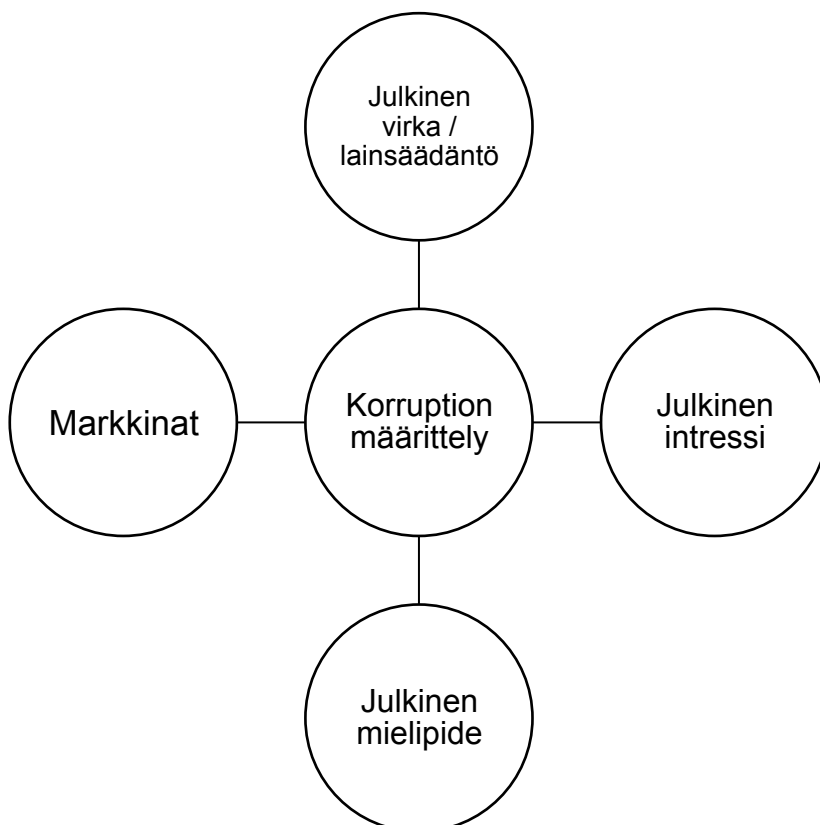
2.9. Yhteenvetoa korruptiokäsityksistä

Kuten aiemmin todettu, korruption määrittely ei ole yksinkertaista eikä ilmiöllä ole edelleenkaan tyhjentävää määritelmää. Tämä asettaa tutkimukselleni omat rajoitteensa: min-kälaisia korruptiokäsityksiä aineistosta tulisi osata etsiä, jos luokitteluita ja määritelmiä on kymmenittäin? Heidenheimer ja Johnston (2002, 7–9, 13) kuitenkin tiivistävät viime vuosikymmenillä julkaistujen tutkimusten yritykset määritellä korruptiota tässä työssä jo aiemmin mainittuun neljään pääryhmään: 1) julkiseen tehtävään, 2) markkinoihin, 3) julkiseen intressiin ja 4) julkiseen mielipiteeseen perustuviin määritelmiin. Otan määrittelyyn mukaan myös esimerkiksi Mark Philpin (1997, 441) esittelemän tavan määritellä korruptio lainsäädännön kautta. Koska lainsäädäntö ja julkisen viran säännöt koskevat osin samaa aluetta,

ennalta määritellyistä säännöistä poikkeamista, olen yhdistänyt nämä samaksi kategoriaksi. Olen sijoittanut käyttämäni määritelmät havainnollisuuden vuoksi kuvaan 1. Huolimatta siitä, että kategoriat ovat osittain päällekkäisiä ja kaikki niistä on osoitettu aiemmin tässä työssä epätäydellisiksi, ne ovat silti korruptiotutkimuksessa eniten käytettyjä ja toistettuja määritelmiä. Jokainen edellä todetuista lähestymistavoista on osin puutteellinen, mutta samalla kuitenkin yksi tapa ymmärtää monitahoista ilmiötä. Korruption tutkiminen ja siitä rankaiseminen on mahdotonta, jos lainsäädäntö ei voi olla yksi korruption määrittelyn perusta. Vaikka korruptiorikosten määrä ei kerro ilmiön yleisyydestä läheskään kaikkea, on se ensimmäinen ja selkein indikaattori, jonka avulla voi päästä kiinni korruptiorikollisuu-teen. Korruption yleisyyden selvittämisessä myös tavallisten kansalaisten käsitys korrupti-
on yleisyydestä on tärkeä mittari, vaikka ihmiset käsittäisivätkin korruption eri tavoin.

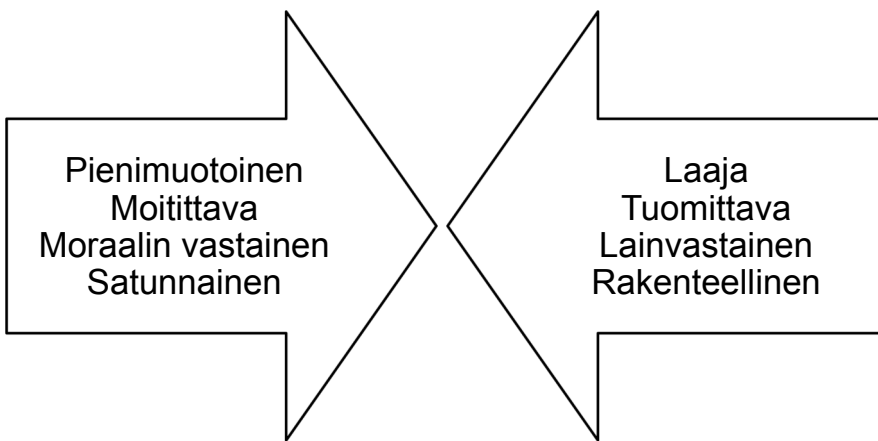
Korruptioteorioiden pohjalta voidaan siis todeta olevan olemassa ainakin neljä erilaista korruptiokäsitystä, joita ovat:

1. korruptio poikkeamisena lainsäädännöstä tai julkista virkaa koskevista säännöistä.
2. korruptio julkista intressiä vahingoittavana toimintana
3. korruptio sellaisena toimintana, mitä julkinen mielipide pitää korruptiona
4. korruptio markkinakeskeisenä toimintana eli oman taloudellisen hyödyn maksimointina.

Kuva 1: Erilaiset korruptiokäsitykset korruptiokirjallisuuden perusteella luokiteltuna.

Kuvassa huomioitavaa on, että yleistin julkiseen virkaan pohjautuvan käsityksen lainvastaiseksi korruptiokäsitykseksi käsitteen operationalisoinnin helpottamiseksi. Lisäksi korruptiokäsityksiin on yhdistettävissä erilaisia määreitä ja käsitepareja, joiden avulla voidaan kuvata, *millaista* korruptio on. Suomalaisia korruptiotutkijoita mukaillen korruptio tai korruptiivinen toiminta voi olla pienimuotoista tai laajaa, moitittavaa tai tuomittavaa, lainvastaista tai moraalin vastaista, rakenteellista tai satunnaista (ks. Salminen & Ikola-Norrbacka 2013, 197–198; Salminen & Mäntysalo 2013, 4). Nämä käsiteparit on esitelty kuvassa 2. Käytän analyysissäni apuna myös näitä käsitepareja tarkempina määreinä, sillä ylemmällä tasolla operoivat määritelmät eivät välttämättä vie analyysia riittävän tarkalle tasolle sellaisenaan käytettyinä.

Kuva 2: Eräitä korruptioon liitettäviä määreitä.

3. AINEISTO JA MENETELMÄ

3.1. Tutkimuskohde ja -kysymys

Vaalirahakohun osatapahtumissa oli piirteitä haitallisista hyvä veli -verkostoista, ja niissä esiintyi joko lahjontaa tai ainakin välitöntä lahjonnan uhkaa. Nova Groupin ja Nuorisosäätiön tapauksissa muodostui suosintaa ja taloudellisten etujen jakamista harrastava sisäpiiri. (Salminen & Mäntysalo 2013, 37.) Näin ollen Nuorisosäätiön tapauksista on perusteltua tutkia korruptiotutkimuksen näkökulmasta. Suurimmassa osassa vaalirahaoikeudenkäynneistä syytettyinä olleet poliitikot todettiin kuitenkin syyttömiksi lahjusrikoksiin, vaikkakin muutamassa tapauksessa tuomioistuimet tuomitsivat kohun osapuolia lahjusrikoksista ja luottamusaseman väärinkäytöstä. Käräjäoikeuksien tuomarit olisivat usein päätyneet kovempiin tuomioihin kuin mihin hovioikeudessa päädyttiin. (YLE 19.10.2015a.) Tämä viestii, että korruptio tai edes lahjonta eivät edelleenkään ole yksiselitteisesti määriteltävissä tai tuomittavissa pelkästään lainsäädännön kautta.

Tutkin työssäni, miten eri lehdet tulkitsivat Nuorisosäätiö-epäselvyyksiä ja miten nämä tahot suhtautuivat tapahtumien mahdolliseen korruptiivisuuteen: pidettiinkö tapahtumia korruptiona ja jos pidettiin, minkä tyyppinen lehden korruptiokäsitys oli ja millaisina korruption muotoina tapahtumat nähtiin? Olen esitellyt analyysini pohjalla olevan teoriakehikon tarkemmin tämän työn luvussa 2.9. Olen kiinnostunut erityisesti Helsingin Sanomien ja kohun keskiössä olleiden puolueiden pää-äänenkannattajien näkökulmista. Selvitän työssäni myös, miten eri tahojen käsitykset Nuorisosäätiön tapahtumien sisältämästä mahdollisesta korruptiosta erosivat toisistaan. Toissijainen kiinnostukseni kohde on, olivatko lehtien käsitykset tapahtumista muuttuneet käräjäoikeuden antaman tuomion jälkeen suhteessa aiempaan, kohun aikaiseen uutisointiin.

Etsin työni teoreettisen osuuden löyhästi ohjaamana valitsemieni tahojen tuottamasta aineistosta erilaisia korruptiokäsityksiä. Tutkin aineistoani etsien valitsemistani lehtiartikkeleista korruption viittaavia ilmaisuja ja käsityksiä, joiden avulla voin sijoittaa tutkimiani artikkeleita johonkin aiemmin mainituista neljästä kategoriasta. Lisäksi etsin muita mahdollisesti esille tulevia korruption määreitä.

Laura Katila tutki pro gradu -tutkielmassaan poliittisen korruption ja toimintatilan muutosta Suomessa. Hänen mukaansa toimijakeskeinen näkökulma korruptioon on kasvanut rakenteen kustannuksella vuosien 1988–2011 aikana. Vaalirahakohua koskevassa eduskuntakeskustelussa monet puolueet kiistivät, että kyse oli maan tavasta: etenkin oppositio pyrki tuomaan ilmi, että kyse oli enemmän yksilöiden toiminnasta. Katilan mukaan aiemmissa korruptioskandaaleissa kansanedustajat ”hiljaisesti hyväksyivät viittaukset järjestelmän korruptoiiviin käytäntöihin”. (Katila 2013, 66, 75.) En ota Katilan tutkimustuloksia kuitenkaan mukaan varsinaiseen teoriakehikköni, mutta sivuan aihetta työni tulosten käsittelyssä selvittäen, onko Helsingin Sanomien ja puoluelehtien käymässä korruptiokeskustelussa samankaltaisuuksia Katilan tutkimaan eduskuntakeskusteluun.

3.2. Tutkimusaineisto

Tutkielmani aineistona käytän Nuorisosäätiö-kohuun liittyviä lehtiartikkeleita ja uutisia valtakunnan suurimmasta sanomalehdestä Helsingin Sanomista ja kolmesta eri puoluelehdessä: kokoomuksen pää-äänenkannattaja Nykypäivästä, keskustan Suomenmaasta ja SDP:n Demokraatista, jonka nimi oli maaliskuuhun 2012 asti Uutispäivä Demari. Valitseni äänenkannattajien edustamat puolueet olivat kohun aikaan eduskunnan kolme suurinta puoluetta ja myöskin vaalirahoituskohun ytimessä, minkä vuoksi päädyin valintaani. Keskustan rooli kohussa oli suurin, mutta myös kokoomus ja SDP saivat oman osansa negatiivisesta julkisuudesta. SDP ei ollut mukana KMS-kohussa kuten keskusta ja kokoomus, mutta sekin kärsi oman osuutensa Urheiluopistosäätiö-kohussa. Puoluelehdissä julkaistut kirjoitukset eivät välttämättä vastaa puolueen kantaa, mutta puolueensa pää-äänenkannattajina niillä on merkittävä rooli puolueen kannan välittämisessä puolueen kannattajille ja rivijäsenille, minkä vuoksi niiden rooli osana tutkimusaineistoa on perusteltu.

Anu Kantola (2011d, 224–226) on eritellyt vaalirahakohun keskeiset tapahtumat 14:ta eri osatapahtumaan teemoittain, mutta näistä esimerkiksi valtion osaksi omistaman Sammon antama vaalituki kokoomukselle, Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) saama yli miljoonan euron vaalituki kaksikielisyyttä edistävältä Stiftelsen för det tvåspråkiga Finland -säätiöltä sekä ammattiyhdistysliikkeen vasemmistopuolueille jakamat vaalituot eivät johtaneet esitutkintaan, vaikkakin etenkin mittavat vaalituot valtionyhtiöltä herättivätkin negatii-

vista huomiota. Kantolaa mukaillen olen esitellyt tutkielmani kannalta vaalirahakohun tärkeimmät osatapahtumat taulukossa 4.

Taulukko 4: Vaalirahakohun tärkeimmät tapahtumat.

Ajankohta	Tapahtuma
7.5.2008	Timo Kallin haastattelu A-studiossa käynnistää vaalirahakohun
Toukokuu 2008	KMS:n poliitikoille jakamat vaalituot tulevat mediassa julki
Kesäkuu 2008	Nova Group -juttuun liittyvä Rovaniemen kelkkatehdashanke tulee julki
Kesäkuu 2009	Ulkoministeri Ilkka Kanervan vuoden 2008 tammikuussa juhlitut 60-vuotissyntymäpäiväjuhlat aiheuttavat kohun
11.6.2009	Käy ilmi, että keskusta on salannut saamaansa vaalirahoitusta
Syyskuu 2009	Nuorisosäätiön antama vaalirahoitus tulee julki
Syyskuu 2009	Pääministeri Vanhasta epäillään Yleisradion Silminnäkiä-ohjelmassa erikoispuutavaran vastaanottamisesta rakennusliikkeen lahjuksena. Asiasta nousee kohu, mutta lopulta Yleisradion väitteille ei löydy enempää tukea.
1.9.2010	Uusi vaalirahoituslaki astuu voimaan
Syyskuu 2010	Urheiluopistosäätiön antama vaalituki tulee julkisuuteen
Marraskuu 2010	Urheiluopistosäätiön vaalituesta aloitetaan esitutkinta
16.2.2011	Perustuslakivaliokunta toteaa, että pääministeri Vanhanen on rikkonut virkavelvollisuuttaan vastaanottaessaan vaalitukea toimittuaan samanaikaisesti Nuorisosäätiön hallituksen puheenjohtajana. Syytekynnys asiassa ei ylity.
18.4.2012	Nova Group -tapauksen tuomio käräjäoikeudessa
30.1.2013	Nuorisosäätiö- ja Urheiluopistosäätiö-tuomiot käräjäoikeudessa
27.6.2013	Hovioikeus vapauttaa Ilkka Kanervan syytteistä Nova Group -tapauksessa
31.10.2013	Jukka Vihriälän tuomio lievenee hovioikeudessa
17.1.2014	Urheiluopistosäätiö-tuomio pysyy ennallaan hovioikeudessa
7.6.2016	Jukka Vihriälän lahjusrikostuomio sinetöidään Korkeimmassa oikeudessa

Lähteet: YLE 18.4.2012; YLE 30.1.2013a; YLE 27.6.2013; YLE 19.3.2014; Kantola 2011d, 224–226, HS 7.6.2016, PeVM 10/2010.

Koska kaikki kohun tapahtumat sijoittuvat liki kuuden vuoden ajalle, ja kokuun liittyvää lehdistökirjoittelua on runsaasti, rajasin aineistoni yhteen selkeään kokuun johtaneeseen tapahtumaketjuun ja sen käsittelyyn tiedotusvälineissä. Valitsin tutkielmani kohteeksi Nuorisosäätiön antamaan vaalirahoitukseen liittyvän kohun, joka käynnistyi syyskuussa 2009. Aineistoni koostuu kahdesta ajallisesti erillisestä aikavälistä. Ensimmäinen on Nuorisosäätiö-kohun alkuvaiheiden uutisointi eli kohun ensimmäiset viikot aikavälillä 19.9.2009–18.10.2009. Toinen osa aineistoani on aikaväliltä 30.1.2013–2.2.2013. Nuorisosäätiö-jutusta annettiin tuomio käräjäoikeudessa 30.1.2013, joten otin aineistoni toisen osan rajaukseen mukaan Helsingin Sanomien osalta tuomion antamisen jälkeiset kaksi päivää ja harvemmin kuin viidesti viikossa ilmestyvien puoluelehtien (Nykypäivä, Suomenmaa) osalta oikeudenkäyntipäivän jälkeiset kaksi numeroa.

Nuorisosäätiö-kohua puitiin sen alkuvaiheessa lehdistössä päivittäin, mutta tapahtumat alkoivat noin kahden viikon kuluttua kohun syntymisestä jäädä toisen, väitetysti myös osin Nuorisosäätiöön liitetyn skandaalin varjoon. Yleisradion Silminnäkijä-ohjelma esitti 28.9.2009 väitteen, että pääministeri Matti Vanhanen olisi saanut nimettömältä rakennusyhtiöltä lahjaksi rakennustarvikkeita omakotitaloonsa. Lahjuksella yhtiö olisi väitteen mukaan pyrkinyt varmistamaan rakennusurakoita Nuorisosäätiöltä, jonka hallituksessa Vanhanen oli teon aikaan. (HS 30.9.2009a.) Yleisradion ainoa tuki väitteelle oli nimettömänä pysyttelevä todistaja, joten lopulta juttu kuivui kasaan eikä Vanhasta syytetty tapauksessa mistään. Joka tapauksessa vaalirahauutisointi alkoi kääntyä syyskuun 2009 lopussa yhä enemmän Yleisradion väitteiden käsittelyyn ja siitä seuranneeseen jälkipuintiin. Olen jättänyt Silminnäkijä-ohjelman väitteitä käsittelevät kirjoitukset pois aineistostani lukuun ottamatta niitä, joissa analysoitiin Silminnäkijä-ohjelman väitteitä selvästi osana aiempia Nuorisosäätiö-kokuun liittyviä tapahtumia. Näin ollen aineistoni painottuu kohun ensimmäiseen kahteen viikkoon, kun taas lokakuulta 2009 aihetta käsitteleviä uutisia ja artikkeleita valikoitui aineistooni huomattavasti vähemmän.

Ilkka Kanervan syntymäpäiväjuhliin liittyneistä Nova-rahoituskuvioista ja myöhemmin siitä poikineesta oikeudenkäynnistä kirjoitettiin niin ikään paljon, mutta ei kuitenkaan yhtä paljon kuin Nuorisosäätiöstä. Kohu ei myöskään kestänyt yhtä kauan kuin Nuorisosäätiö-kohu, eikä sillä ollut selkeästi rajattavaa alkuajankohtaa. Lehdistössä kirjoitettiin jonkin verran myös SDP:n ja Vasemmistoliiton saamasta vaalituesta neljältä eri säätiöltä, mukaan lukien Urheiluopistosäätiöltä. (Sajari 2009; Kaarto 2009c.) Urheiluopistosäätiön tapaus jäi kuitenkin huomattavasti pienemmälle käsittelylle kuin Nuorisosäätiö-epäselvyydet, joten

jätin pelkästään Urheiluopistosäätiötä käsittelevät lehtijutut aineistoni lopullisen rajauksen ulkopuolelle.

Aineistossani ovat kuitenkin mukana aiemmin määrittelemältäni aikaväliltä ne Nova- ja Urheiluopistosäätiö-kohuja koskevat uutiset, joissa käsiteltiin selvästi myös Nuorisosäätiötä. Lehtien Nuorisosäätiö-kohuun liittyviä korruptiokäsityksiä ei myöskään ole mahdollista täysin eristää muiden vaalirahoituskohun tapahtumien synnyttämistä käsityksistä, jotka todennäköisesti vaikuttivat taustalla lehtien tulkitessa Nuorisosäätiön tapahtumia. Näin ollen tutkimani korruptiokäsitykset koskevat pääosin Nuorisosäätiöön liittyviä tapahtumia, mutta välillisesti myös vaalirahoituskohua ja sen tapahtumia laajemmin.

3.3. Tutkimusmenetelmä

Kuten aiemmin työssäni on tuotu ilmi, on korruption tutkiminen ja siitä hyvän käsityksen saaminen pelkästään kvantitatiivisin menetelmin vaikeaa, mutta myös yhtä vaikeaa on pelkästään kvalitatiivisiin menetelmiin luottaminen. Korruption esiintyminen ja sen luonne eivät tule ilmi vain julkitulleiden rikosten määrää tarkastelemalla. Korruptio on ilmiönä edelleen piilossa ja olemassa usein vain spekulatiivisella tasolla.

Toteutan oman tutkimukseni kvalitatiivisella tutkimusotteella. Pertti Alasuutarin mukaan laadullisen tutkimuksen analyysin voi katsoa koostuvan kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Laadullisessa analyysissä pyritään muotoilemaan aineistosta poimittujen ja pelkistettyjen havaintojen avulla esille aineistossa toistuvia sääntöjä, jotka pätevät koko aineistoon. Myös poikkeuksien löytäminen ja niiden selittäminen on merkityksellistä, sillä yksikin poikkeus osoittaa, että sääntö ei päde, jolloin ilmiötä on pohdittava uudesta näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen päämäärä ei ole vain määrittellä ja löytää tyyppi- tai keskivertotapauksia. Keskivertokäsityksellä ei ole laadullisessa tutkimuksessa juurikaan painoarvoa, sillä usein havaintoyksiköitä ei ole riittävästi, jotta ilmiöön liittyvistä lukumääristä olisi mahdollista vetää johtopäätöksiä tai tehdä yleistyksiä. Ei siis ole tutkimuksen kannalta relevanttia todeta esimerkiksi, että yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat olivat ilmiöstä samaa mieltä, mikäli haastateltavia on ollut vain kourallinen. Erot havaintoyksikköjen välillä vievät tutkijan yleistysten sijaan ilmiön takana olevien syiden ja ilmiön ymmärtämisen äärelle. (Alasuutari 2011, 39–43.)

Alasuutari vertaa laadullisen tutkimuksen tulosten tulkintavaihetta arvoituksen ratkaisemiseen. Arvoituksen eli tutkimuskysymyksen tai -ongelman ratkaisemiseksi on aineistosta pelkistämällä tuotettuja havaintoja ja käytettävissä olevia vihjeitä – esimerkiksi muuta tutkimusta tai kirjallisuutta – käytettävä johtolankoina. Ilmiöstä luodaan näin merkitystulkinta. Vaikka tieteellinen tutkimus ei koskaan anna sataprosenttisen varmoja tuloksia, parantaa samaan ratkaisuun johtavien johtolankojen määrä mahdollisuutta siihen, että ratkaisu eli tutkimustulos on oikea tai ainakin lähellä sitä. (Alasuutari 2011, 44, 46–48.)

Tutkimuksen mittauksen luotettavuuden arvioinnissa puhutaan usein *validiteetista* ja *reliabiliteetista*. Validiteetin käsitteen avulla voidaan yksinkertaisimmillaan arvioida, onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on luvattu, ja reliabiliteetin avulla voidaan puolestaan arvioida tutkimustulosten toistettavuutta. Molemmat käsitteet ovat tosin syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen puolella, minkä vuoksi niiden sopivuutta laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa toisinaan kritisoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–141.) Esimerkiksi reliabiliteetin käyttö on ongelmallista siksi, että täydellistä intersubjektiivisuutta ei tutkimuksessa ole: jokainen yksilö tekee omat muiden tulkinnoista poikkeavat tulkintansa omien kokemustensa perusteella. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186.)

Hirsjärvi ja Hurme painottavat, että vaikka reliabiliteetti ja validiteetti eivät olekaan parhaita mahdollisia käsitteitä kuvaamaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta, ei niistä luopuminen tarkoita, että tutkimusta olisi mahdollista tehdä täysin vapaasti luotettavuusseikoista piittaamatta. Tutkijan täytyy pystyä dokumentoimaan, miten hän on päätenyt tulkitsemaan aineistoaan niin kuin hän on sen tehnyt (Hirsjärvi & Hurme 2008, 189). Käytännön tasolla tutkija voi siis parantaa tutkimuksensa luotettavuutta antamalla tutkimuksensa lukijoille riittävästi tietoa tutkimuksen eri vaiheista ja niiden aikana tehdyistä valinnoista, jotta lukijoiden on mahdollista arvioida tutkimuksen tuloksia. On silti täysin mahdollista, että eri tutkijat saavat samoilla metodeilla samasta aineistosta erilaisia tuloksia, jotka voivat olla yhtä päteviä, sillä metodit eivät suinkaan ole neutraaleja välineitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–141, 143).

Toteutan tutkimukseni sisällönanalyysin avulla. Tuomen ja Sarajärven (2009, 5–6) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, johon muidenkin laadullisten menetelmien voidaan nähdä pohjautuvan. Menetelmänä sisällönanalyysi on käytännössä sovellettavissa useiden erilaisten tutkimustapojen sisällä: sitä on mahdollista käyttää esimerkiksi kokemusten ja käsitysten kuvaamiseen fenomenologisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysi

perustuu erilaisten dokumenttien eli esimerkiksi kirjojen, artikkelien, haastatteluiden, puheiden, dialogien, raporttien tai muiden kirjalliseen muotoon saatettavissa olevien materiaalien analysointiin. Sisällönanalyysista puhutaan hieman vaihdellen joko tutkimusmenetelmänä tai laajempaa tulkintakehikkoa, mutta yhtä kaikki sisällönanalyysi perustuu dokumenttien analysointiin teemoittelun, tyypittelyn ja luokittelun avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 14–15, 91, 103–104.)

Kun aineisto on kerätty, sisällönanalyysin avulla se voidaan järjestää, tiivistää ja yleistää johtopäätöksiä varten. Toisinaan tutkimuksia, joissa on käytetty metodina vain sisällönanalyysia, kritisoidaan keskeneräisyydestä. Järjestetty aineisto saatetaan esittää tuloksina sellaisenaan ilman, että aineiston avulla on kyetty tekemään tutkittavasta ilmiöstä mielekkäitä johtopäätöksiä. Toisaalta sisällönanalyysin vahvuudeksi luettakoon, että se tekee parhaimmillaan hajanaisestä aineistosta loogisen kokonaisuuden, minkä avulla tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä selkeitä johtopäätöksiä. Sisällönanalyysin tarkoitus onkin tuoda lisää informaatiota luomalla mielekäs kokonaisuus hajanaisestä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 108.)

Käytännön tasolla sisällönanalyysissa aineisto käydään läpi erotellen ja merkiten tutkimuksen kannalta relevantit asiat jättäen pois kaikki ylimääräinen, tutkimuskysymyksen kannalta epärelevantti informaatio. Merkityt asiat voidaan kerätä yhteen, luokitella, teemoitella tai tyypitellä. Aineistoa voidaan pilkkoa eri aihepiirien mukaan, siitä voidaan laskea ilmaisujen esiintyvyyttä tai sitä voidaan tyypitellä pyrkien tekemään yleistyksiä. Aineistosta voidaan etsiä erilaisuutta tai samankaltaisuutta. Aineistosta voidaan myös etsiä esimerkiksi tiettyjen selitysten tai merkitysten yleisyyttä luokittelun avulla, jaotella merkityksiä teemojen mukaan ja tarkastella niitä siten syvemmin tai tyypitellä eli listata kaikki mahdolliset ilmiölle annetut selitykset. (Mt., 92–94.)

Tutkimuksen ja sen menetelmien, kuten sisällönanalyysin, suhdetta teoriaan voidaan kuvata pääsääntöisesti kolmella eri tavalla. *Aineistolähtöinen analyysi* pyrkii luomaan aineistosta teoreettisen kokonaisuuden. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa aineistosta nousevia erilaisia käsitteitä yhdistellään, minkä avulla voidaan vastata tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Aineistolähtöinen analyysi tulisi toteuttaa vapaana aiemmista havainnoista tai teorioista. Toisaalta teoria on aineistolähtöisessä analyysissa väistämättä läsnä, vaikkakin vain analyysin toteuttamisvaiheessa. (Eskola 2001, 135–140.)

Teoriaohjaava analyysi lähtee liikkeelle siitä, että analyysiyksiköt nousevat aineistolähtöisen analyysin tapaan aineistosta, mutta aiempi teoria ohjaa analyysin tekoa. Aiempi tieto ja tutkimus vaikuttavat teoriaohjaavassa analyysissä, mutta eivät pelkästään teorian testaamisen roolissa, vaan pikemminkin ”uusien ajatusten aukovana”. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.)

Teorialähtöisessä analyysissä tutkittavaa ilmiötä lähdetään käsittelemään teorian antaman raamin pohjalta. Teorian avulla määritellään myös tutkimuksessa käytettävät käsitteet: tällöin tutkittava ilmiö saa määritelmänsä jo jonkin aiemmin tunnetun pohjalta. Teorialähtöisessä analyysissä testataan usein tuttua teoriaa uudessa tilanteessa. Tutkimuksen teoriaosuudessa voidaan esimerkiksi luoda teorian mukaiset kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan ja joiden avulla sitä ryhmitellään ja luokitellaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–98.)

Kaikkia lähestymistapoja, jopa aineistolähtöistä analyysia, määrittää vahvasti teorian läsnäolo. Teoria voi toimia joko välineenä tulkintojen rakentamiseen aineistosta tai koko tutkimuksen päämääränä, jolloin yksittäisistä havainnoista muodostetaan teoria. (Eskola & Suoranta 2008, 81–83.) Oma tutkimukseni on lähimpänä teoriaohjaavaa analyysia. Aloitan aineistoni käsittelyn käymällä sen läpi ja etsimällä korruptioon viittaavia ilmaisuja, erilaisia korruptiokäsityksiä ja ajattelumalleja, jotka pelkistän, kerään listaksi ja ryhmittelen työni teoreettisesta osuudesta lähtöisin olevien korruptiokäsitysten ja -määreiden alle.

4. AINEISTON ANALYYSI

4.1. Helsingin Sanomat

4.1.1. Julkinen mielipide piti tapahtumia korruptiona

Helsingin Sanomat kirjoitti Nuorisosäätiö-kohusta 19.9.–18.10.2009 välisenä aikana runsaasti. Lehti ilmestyy seitsemän kertaa viikossa eli useammin kuin puolueiden päääänenkannattajat, joten myös aineistoa kertyi huomattavasti enemmän kuin muista lehdistä. Osa aineistosta oli tavanomaisia uutisia, joissa raportoitiin kohua koskevista uusista tiedoista, mutta lehdessä julkaistiin paljon myös aihetta käsitteleviä pääkirjoituksia sekä yksittäisten toimittajien näkökulmia ja kolumneja. Eniten korruptiokäsityksiä oli löydettävissä nimenomaan toimittajien näkökulmaa esiin tuovissa teksteissä. Varsinaisista uutisista korruptiokäsitysten etsiminen oli hankalampaa: näissä teksteissä ei yleensä tietoisesti otettu kantaa tapahtumiin samalla tavalla kuin muodoltaan vapaammissa analyyseissa ja näkökulmissa. Toisaalta myöskään uutisteksti ei ole koskaan täysin neutraali, joten analysoimalla uutisteksteissä käytettyjä näkökulmia, sanavalintoja ja haastateltavien valintoja myös osaa uutisteksteistä oli mahdollista käyttää korruptiokäsitysten etsimiseen.

Helsingin Sanomissa korruptio määriteltiin pitkälti klassisen korruptiokeskustelun mukaisesti julkisen mielipiteen kautta. Teksteissä korostettiin, kuinka julkinen mielipide tuomitsi Nuorisosäätiö-kohuun liittyvät tapahtumat huolimatta tekojen mahdollisesta laillisuudesta:

”Maallikon silmin esimerkiksi Vanhasen saama tuki Nuorisosäätiöltä näyttää hyvin arveluttavalta.” (HS 29.9.2009.)

”Politiikka maistuu nyt korruption synonyymilta.” (Mukka 2009.)

Helsingin Sanomissa käytiin Nuorisosäätiö-kohun tapahtumia usein läpi sekä julkisen mielipiteen että moraalin kautta. Nämä kaksi käsitettä liittyvätkin löyhästi toisiinsa: usein moraalittomana pidetään sellaista toimintaa, minkä uskotaan olevan moraalitonta myös julkisen mielipiteen tai suurimman osan ihmisistä mielestä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 29.9.2009 ei tuomittu Nuorisosäätiön vaalirahoitusta suoraan, mutta annettiin ymmärtää, että mahdollisesta laillisuudestaan huolimatta toiminta vähintäänkin näytti epäilyttävältä (ks. lainaus yllä). Käsittelen Helsingin Sanomien käsitystä tapahtumien moraalittomuudesta työssäni hieman tuonnempana.

Helsingin Sanomien toimituspäällikkö Antero Mukka kirjoitti lehden Välihuomio-palstalla oman näkemyksensä vaalirahakohusta ja kohua seuraavasta politiikan rappiosta ja kansalaisten luottamuksen menettämisestä. Hän kirjoitti koko politiikan vaikuttavan kohun takia ”korrup­tion synonyymilta” eli tulkitsi yleisön pitävän vaalirahoituskohun tapahtumia korrup­tiona tai vähintäänkin ”maistuvan” eli näyttävän korrup­tiolta. (Mukka 2009.)

Myös Helsingin Sanomien politiikan ja talouden toimituksen silloinen esimies Marko Junkkari (2009a) keskittyi 24.9.2009 Näkökulma-palstalla julkaistussa kirjoituksessaan kansalaisten näkemykseen vaalirahakohusta: hänen mukaansa kansalaiset olivat ihmetelleet lehdelle lähettämässään palautteessaan vaalirahakohun uutisoinnin tarpeellisuutta ennen Nuorisosäätiö-paljastuksia, mutta tapahtumien noustua julkisuuteen kansalaispalautekin oli muuttunut ”aidosti vihaiseksi”. Kirjoituksessa kuvailtiin, kuinka kansalaiset olivat ”aidon järkyttyneitä poliittisen järjestelmän rappiosta” ja tapahtumat herättivät ”poikkeuksellista raivoa”, vaikka säätiöiden vaalituki olikin vain ”yksi kupru muiden joukossa”. Junkkarin kirjoitus oli samaa linjaa muiden yleisön mielipidettä korostavien kirjoitusten kanssa. Teot olivat paheksuttavia ennen kaikkea siksi, että yleisön mitta oli tullut niiden myötä täyteen eivätkä siksi, että ne olisivat olleet erityisen silmiinpistäviä muiden väärinkäytösten joukossa.

Toimittaja Hanna Kaarto (2009b) kirjoitti 26. syyskuuta 2009 vaalirahoituslain uudistamis­paineista. Vihreät oli lähettänyt tuolloin kovasanaisen tiedotteen, jossa uhkailtiin hallituk­sesta lähdöllä, mikäli vaalirahoituslakia ei saataisi uudistettua. Tiedotteen jälkeen keskusta julkaisi omat vaatimuksensa vaalirahoituslain uudistamisesta, mikä näytti siltä, että vihrei­den avaus olisi vaikuttanut keskustan kantaan. Kaarron mukaan vihreät ei kuitenkaan pannut keskustaa polvilleen, vaan ”totuus on kuitenkin se, että kaikki puolueet pani polvil­leen Suomen kansa ja yleinen mielipide”. Kaarto näki Junkkarin tavoin, että kohussa oli erittäin tärkeänä tekijänä juuri julkinen mielipide ja sen vastainen toiminta, ei niinkään mahdollinen lainvastaisuus.

4.1.2. Tapahtumat markkinaehtoisen käsityksen valossa

Helsingin Sanomien kirjoituksissa saattoi nähdä myös viitteitä markkinalähtöisestä korrup­tiokäsityksestä, jossa yksilön toiminta nähdään liiketoimena, jonka avulla tämä on häikäi­lemättömästi pyrkinyt maksimoimaan tulonsa. Lehti uutisoi 9.10.2009 Antti Kaikkosen saaneen ”makeat sivutulot” Nuorisosäätiön hallinnossa. Nuorisosäätiö oli lehden mukaan maksanut kiinteistöyhtiöidensä hallitusten jäsenille ”tavallista tanakampia” palkkioita, joita

oli mahdollista saada useammasta yhtiöstä kerralla ja ”varsin vähällä työllä”. Lisäksi jutun yhteydessä esiteltiin Kaikkosen tuloja viime vuosilta ja vertailtiin, kuinka suuri osa niistä oli minäkin vuonna koostunut kansanedustajan toimen palkkiosta ja kuinka suuri erilaisista sivutuloista. (Hautamäki, Junkkari, Moisio & Mölsä 2009.)

Artikkelissaan Helsingin Sanomat vihjasi, että Kaikkonen olisi lyönyt Nuorisosäätiön avulla rahoiksi. Marja Salmelan (2009b) mukaan Kaikkonen oli ”käärinyt palkkioita”, sillä Nuorisosäätiön kiinteistöyhtiöiden, joiden hallituksissa Kaikkonen oli istunut, kokouksia oli yhdistelty ja päätöksiä oli tehty ”kuin liukuhihnalla”. Lehden tietojen mukaan Kaikkosen tulot säätiön eri yhtiöistä olivat ”jopa 20 000 euroa vuodessa”. (Hautamäki et al. 2009) Lehden käsityksen Kaikkosen toiminnasta voidaan nähdä olleen markkinalähtöisen käsityksen kanssa jossain määrin yhteneväinen: Kaikkonen oli toiminut taloudellisen edun motivoimana. Toisaalta Helsingin Sanomissa ei kuitenkaan yleisesti korostettu poliitikkojen saamaa taloudellista hyötyä vaan lähinnä puutteita moraalikäsitelyissä ja vastuunkannossa, joten laajasti vallitsevana käsityksenä markkinalähtöistä käsitystä ei Helsingin Sanomien kohdalla voi pitää.

4.1.3. Moraalitonta ja julkisen intressin vastaista toimintaa

Helsingin Sanomien kirjoituksissa oli niin ikään tyypillistä tulkita tapahtumat tuomittaviksi nimenomaan moraalisiin vetoamalla:

”Lapsikin näkee ilman erillistä virkamiesselvitystä, että toiminta on täysin moraalitonta. Mutta koska se on vuosikymmeniä jatkunut maan tapa, järjestelmän ytimessä marinoituneet poliitikot eivät sitä näe.” (Kaarto 2009a.)

”Liian moni näyttää hukanneen käsityksen siitä, mikä on oikein ja mikä väärin.” (Mukka 2009.)

Lehdessä kirjoitettiin 22.9.2009 kohun ollessa vielä aivan alkuvaiheessa säätiöiden vaalirahan jakamisen moraalittomuudesta. Näkökulma-palstalla Hanna Kaarto (2009a) kirjoitti säätiösotkun olevan moraaliton, ja moraalittomuuden olevan tiedossa ilman minkäänlaisia virkamiesselvityksiäkin. Kaarto myös mainitsi kirjoituksessaan ”maan tavan” ja ”järjestelmässä marinoituneet poliitikot”. Kirjoituksessa tuomittiin tapahtumat selvästi moraalin perusteella – tai ainakin sen perusteella, mikä oli kirjoittajan käsitys yleisestä moraalista, jonka avulla ”lapsikin” olisi nähnyt toiminnassa olevan jotain väärää. Niin ikään myös Antero

Mukka (2009) totesi kirjoituksessaan, että liian monella poliitikolla näytti olevan moraalihukassa.

Helsingin Sanomissa kerrottiin Nuorisosäätiön vaalirahojen lähteenä olevien, säätiön omistaman isännöintiyhtiön jakamien osinkojen olevan peräisin ”vuokralaisten taskuista” ja Nuorisosäätiön perimien vuokrien olevan ”silmiinpistävästi korkeita” (Salmela 2009a). Rahat kerrottiin ”virranneen jatkuvasti” Nuorisosäätiöltä keskustan suuntaan. (Hautamäki 2009a.) Edellä mainittujen Nuorisosäätiö-uutisten yhteydessä oli myös lyhyt artikkeli, jossa haastateltiin Nuorisosäätiön asunnoissa asuvia nuoria, joista kaikki tuomitsivat vaalituen, mikäli kävisi ilmi, että ”vuokrarahat olivat menneet vaalikassaan” (Huhta 2009). Lehdessä julkaistiin 23.9.2009 Henrik Karlssonin piirtämä pilapiirros, jossa nuori ihasteli toisen nuoren asuntoa. Asunnon haltija vastasi tähän seuraavasti: ”Ja vuokrakin on kohtuullinen, kun ottaa huomioon, että siihen sisältyvät jo vesi, sähkö, sauna ja Kepun vaalituki.” (Karlsson 2009.) Marko Junkkari (2009c) kirjoitti, että vaikka osa säätiön rahoista olisikin peräisin säätiön liikekiinteistöjen vuokrista eikä RAY:lta, se ei oikeuttanut jakamaan rahaa vaalitukena, koska samalla rahalla olisi voinut alentaa Nuorisosäätiön vuokralaisten vuokria.

Tuomalla esiin nuoria, joiden asumista Nuorisosäätiön olisi kuulunut toiminnallaan tukea, ja sitä, kuinka vaalirahat olivat ikään kuin sisällytetty nuorten vuokriin, Helsingin Sanomat pyrki korostamaan tapahtumien moraalittomuusaspektia. Mielikuva nuoresta, joka maksoi vähistä rahoistaan vuokraa Nuorisosäätiölle ja kattoi sillä samalla poliitikkojen vaalikampanjan kuluja oli omiaan vahvistamaan käsitystä toiminnan moraalittomuudesta. Toisaalta lehden käsitys muistutti myös epäsuorasti julkisen intressin rikkomisesta: säätiön toiminnan tarkoitus oli vastata yhteiskunnalliseen ongelmaan ja tarjota nuorille kohtuuhintaisia asuntoja, mutta jakamalla vaalirahaa vuokrien alentamisen sijasta tätä intressiä oltiin vahingoitettu.

Lehden pääkirjoituksessa 29.9.2009 kirjoitettiin Matti Vanhasen toiminnasta seuraavasti:

”Vanhanen ei -- suostunut myöntämään, että olisi tehnyt mitään väärin. Kun hän itse ei ole rikkonut lakia, on kaikki hänen mielestään kunnossa. Mitään syytä eroamiseen tai katumiseen hän ei näe.” (HS 29.9.2009.)

Pääkirjoituksen mukaan Vanhasen olisi siis selvästi pitänyt myöntää tehneensä väärin ja erota tai katua tekemisiään eli vahvistaa häntä kohtaan esitetyt syytökset tosiksi. Toisin sanoen Vanhasen toimintaa pidettiin lehden pääkirjoituksessa tuomittavana huolimatta siitä, että hän ei ollut rikkonut toiminnallaan varsinaisesti mitään lakia.

Helsingin Sanomien Nuorisosäätiötä koskevassa kirjoittelussa oli varsin usein kyse tekojen moraalittomuuden korostamisesta. Teksteissä ei suoraan tehty korruptiosyytöksiä, mutta ”järjestelmässä” nähtiin silti korruptiivisia piirteitä, jotka esitettiin moraalittomina huolimatta siitä, ettei laki niistä varsinaisesti rangaissut. Toisaalta 24.9.2009 Helsingin Sanomissa julkaistiin Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n toimitusjohtaja Paavo Hohdin kirjoittama mielipidekirjoitus Vieraskynä-palstalla, jossa hän toi säätiöiden rahanjakoon myös oikeuttavaa näkökulmaa. Hohti totesi, että mikäli säätiön säännöissä todettu säätiön tarkoitus hyväksyy poliittisen toiminnan rahallisen tukemisen, säätiö voi jakaa siihen varojaan. Toisaalta hän toi myös ilmi, että Nuorisosäätiön tapauksessa säätiön sääntöjä, huolellisuusvelvoitteita ja esteellisyyskärkiä on selkeästi rikottu, mikä on tuomittavaa. (Hohti 2009.) Vaalirahoitus nostettiin myös lehden mielipidepalstalla näkyvästi esiin: kohun ollessa kuumimmillaan mielipidepalstasta yksi sivu omistettiin kokonaan vaalirahoitusta koskeville mielipidekirjoituksille. (HS 24.9.2009.) Mielipidekirjoitukset tai vieraskynät eivät sinänsä kerro lehden omasta linjasta, mutta niiden julkaiseminen tai julkaisematta jättäminen on aina lehden toimituksen tietoinen valinta.

4.1.4. Nuorisosäätiö-kohu rakenteellisena korruptiona

Helsingin Sanomien teksteissä Nuorisosäätiö-kohuun johtaneet tapahtumat nähtiin osana laajaa ja rakenteellista korruptiota. Tähän luokkaan sijoittamissani käsityksissä oli tavallista, että tapahtumat nähtiin osana isompaa järjestelmää. Usein myös yksilöiden suoraa syyllistämistä haluttiin välttää:

”Vanhasen puolustukseksi on sanottava, että ei hän ole järjestelmää keksinyt. Hän on kasvanut sellaiseen poliittiseen kulttuuriin, joka on nyt arvostelun kohteena.” (HS 29.9.2009.)

Maan tapaan viitattiin Helsingin Sanomissa useampaan kertaan, kuten myös lehden pääkirjoituksessa 29.9.2009, josta yllä oleva lainaus on peräisin. Pääkirjoituksessa todettiin, että pääministeri Vanhanen ei ollut keksinyt vaalirahoitusjärjestelmää, vaan oli vain oppinut noudattamaan maan tapaa. Lehti korosti, että maan tapa oli järjestelmätason ongelma, johon kaikki poliitikot olivat ottaneet osaa. Vaalirahakohun syntipukkeja eli poliitikkoja sen sijaan syyllistettiin halusta keskittyä yksittäistapauksiin itse järjestelmän ongelmien ratkaisun sijasta. (HS 29.9.2009; Rautio 2009.)

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 25.9.2009 otettiin kohuun kantaa näkyvästi. Pääkirjoituksessa todettiin vaalirahoituskohun Matti Vanhasen hallituksen olevan ”tähänastisen kautensa pahimmassa kriisissä” ja pääministerin uskottavuuden karisseen. Kirjoituksessa myös todettiin, että vaalirahakohua pitäisi tarkastella kokonaisuutena eikä yksittäistapauksina, jotta saataisiin selville, kuinka laajalle ”mädännäisyys” oli levinnyt. Pääkirjoituksen mukaan selvillä oli jo, että poliitikkojen avokätinen tukeminen oli ollut yleinen maan tapa, mutta ”[p]ääministeri Vanhanen ei tunnu -- ymmärtävän, että se, mikä on lain mukaan sallittua, ei välttämättä ole moraalisesti hyväksyttävää”. Vaikka pääkirjoitus soimasi poliitikkojen moraalikäsitteitä, ei siinä kuitenkaan nähty tarvetta poliittisen järjestelmän reaktiolle eli käytännössä eduskunnan hajotusvaaleille. Pääkirjoituksessa todettiin kuitenkin, että asia tarvitsisi silti perusteellisen parlamentaarisen keskustelun, mieluiten hallituksen tiedonannon eduskunnalle. (HS 25.9.2009.)

Yhtäältä lehti otti kannan, jonka mukaan tapahtumissa oli kyse maan tavasta ja järjestelmän ongelmasta ennemmin kuin yksittäisten poliitikkojen korruptoituneisuudesta. Huolimatta lehden toimittajien melko selvistä kannoista Helsingin Sanomissa kuitenkin kirjoitettiin historian professori Juha Sihvolan haastattelun yhteydessä 26.9.2009, että ”meneillään olevan vaalirahamylläksen aikana poliitikot pääministeri Matti Vanhasta myöten ovat vedonneet siihen, että vaalirahoitus on aina järjestetty näin. Se on maan tapa.” Jutussa mainittiin, kuinka Sihvolakin kritisoi maan tapa -ajattelua. (Mölsä 2009.) Lehti itse oli kuitenkin kohun alkuvaiheessa varsin vahvasti tuonut kirjoituksissaan esille samanlaista tulkintaa.

4.1.5. Korruptio yksilöiden aktiivisena toimintana

Marko Junkkari kirjoitti 13.10.2009 koskien poliitikkojen mediaa kohtaan suuntaamaa kritiikkiä seuraavasti:

”Ilmeisesti poliitikkojen mielestä olisi parempi, jos media jättäisi kertomatta kansalaisille lain ja moraalin vastaisista vaalirahakäytännöistä. Näin poliitikot voisivat jatkaa vaalirahalla suhmurointia, kuten ’maan tapaan’ on vuosikymmeniä kuulunut.”
(Junkkari 2009b.)

Vaalirahoituksella ”suhmurointi” oli Junkkarin mukaan osa maan tapaa eli merkki rakenteellisesta korruptiosta. Nyt kirjoituksen sävy ei kuitenkaan enää ollut yhtä puolustelevalta kuin aiemmin, kun lehti puolusti Vanhasta todeten tämän olleen vain järjestelmän kasvatti. Junkkarin kirjoituksessa käsitys yksilöiden roolista oli jo muuttunut: poliitikot olivat järjestelmän kasvattien asemesta pikemminkin aktiivisia suhmuroijia.

Samaan tapaan kirjoitti myös Mikko-Pekka Heikkinen 18.10.2009. Heikkisen kirjoituksessa on niin ikään selvästi nähtävissä uudenlainen, aiempaa kriittisempi suhtautuminen ”maan tapa”-selitykseen. Heikkinen näki maan tapaan vetoamisen lähinnä selityksenä, jolla yksilö saattoi paeta vastuutaan:

”-- [M]inä ajattelen nyt aina poliitikon nähdessäni ’maan tapaa’. Siis surullisenkuuluisaa selitystä, jolla päättäjät pääministeriä myöten ovat yrittäneet pestä itsensä liikkaisesta pelistä. Että näin tässä maassa nyt vain on iät ja ajat tehty, älkää minua syyttäkö, he sanovat. -- Poliitikot eivät yksinkertaisesti näe oikeaa ja väärää.” (Heikkinen 2009.)

Näin ollen aineistosta voisi nähdä nousevan myös käsityksen tai määreen, jota teoriassa ei täysin oltu otettu huomioon. Korruptio nähtiin yksilöiden päätösten seurauksena ja teksteissä korostettiin yksilöiden vastuuta teoistaan toisin kuin rakenteellisen korruption käsityksessä. Esimerkiksi yllä esitelty Heikkisen kirjoitus sijoittuu tähän luokkaan. Rakenteellisen korruption vastakohtana nähty satunnainen korruptiokaan ei määreenä täysin vastaa luokkaan kuuluvien tekstien sisältöä.

Lisäksi Helsingin Sanomien vaalirahoitusuutisointi alkoi ennen pitkää henkilöityä pääministeri Matti Vanhaseen:

”Ahtaalle ajettu pääministeri kiistää vastuunsa. Valehtelu on tällä uuskielellä epätasällinen muistikuva, ja pimeä vaalirahoitus on ihan vain järjestelmään liittyvä kysymys, eikä siis kenenkään syytä.” (Mukka 2009.)

Antero Mukan kirjoituksessa kritisoitiin Vanhasen toimintaa hänen kiistäessään vastuunsa Nuorisosäätiöön liittyvistä epäselvyyksistä ja väistellessään toimittajien kysymyksiä. Sunnuntaina 27.9.2009 Helsingin Sanomat julkaisi kolmossivullaan suuren kuvan Vanhasesta otsikolla ”pääministeri väisteli vastausten antamista”. Itse uutisessa kirjoitettiin enemmän Vanhasen tavasta vältellä suoraa kysymyksiin vastaamista kuin itse vastausten sisällöstä. Vanhasta arvosteltiin epäsuorista vastauksista ja tavasta, jolla hän järjesti kohtaamisensa lehdistön kanssa. (Hautamäki 2009b.) Vanhasen myös kuvailtiin ”hyökänneen median kimppuun” Radio Suomen haastattelussaan (Hautamäki 2009c). Vanhasesta kirjoitettiin, että hän ”ei suostunut myöntämään, että olisi tehnyt mitään väärin” (HS 29.9.2009). Lehdessä vaikuttikin olevan samaan aikaan kaksi lähes vastakkaista käsitystä tapahtumista. Samanaikaisesti Helsingin Sanomat piti yllä käsitystä, että tapahtumissa oli kyse rakenteellisesta korruptiosta, jossa yksilöt olivat vain tehneet niin kuin maan tapa oli, mutta toisaalta Vanhasta pidettiin hyvin pitkälti vaalirahakohun kasvoina ja näin ollen myös syyllisenä.

Puolueista hämärän vaalirahoituksen symboliksi päätyi keskusta. Puolueen vaalirahoista kirjoitettiin Nuorisosäätiö-kohun yhteydessä enemmän kuin SDP:n ja Vasemmistoliiton saamista ammattiyhdistysliikkeeltä peräisin olevista vaalirahoista, jotka lähinnä mainittiin muutamassa sivulauseessa. Myöskään kokoomuksen edustajia ei Helsingin Sanomissa juuri ryöpytetty, tosin kokoomuksen edustajista kukaan ei ollut mukana keskustan säätiöiden väärinkäytösten kaltaisissa julkisuuskohuissa, vaikkakin myös monet kokoomuksen kansanedustajat vastaanottivat vaalirahaa KMS:lta. Toisaalta Helsingin Sanomien vaalirahakohuun liittyvässä kirjoittelussa arvostelua saivat jokseenkin yllättäen osakseen myös vihreät, joiden empimistä hallituksessa pysymisen kanssa arvosteltiin. Nuorisosäätiön tapauksen tultua julkisuuteen vihreissä epäiltiin, kannattiko tukea vaalirahoissa ryvettyynyttä hallitusta, vai tulisiko vihreiden tehdä irtiotto vanhoista puolueista omalle linjalleen uskollisena ja osallistua näin opposition välikysymykseen, jossa tavoitteena oli antaa epäluottamuslause pääministeri Vanhasen hallitukselle. (Ks. Kaarto 2009b, HS 26.9.2009, Pohjanpalo 2009.) Lopulta vihreät kuitenkin antoi luottamuksensa hallitukselle. Oikeusministeri Tuija Braxilla (vihr.) oli vihreille kolme erittäin tärkeää hanketta valmistelussa: vaalirahotuslain uudistus, perustuslain uudistus sekä eduskuntavaalien tasauspaikkajärjestelmän luominen. Tämän vuoksi Helsingin Sanomat tulkitsi vihreiden luottamuksen hallitukseen olevan ”pyyteettömän tuen” sijasta ”pääministerin hädänalaisen tilanteen hyväksikäyttöä”. (Hämäläinen 2009.)

Keskustan toimintaa arvosteltiin myös epäsuorasti uutisessa, jossa kerrottiin keskustan puoluehallituksen työvaliokunnan antaneen vaalirahajupakkaan liittyen luottamuksensa Matti Vanhaselle, keskustan johdolle ja eduskuntaryhmälle. Jutussa todettiin lakonisesti, että ”työvaliokunta koostuu juuri niistä elimistä, joille se täyden tukensa antoi”. Jutussa kirjoitettiin Jukka Vihriälän tavasta ”pumpata vaalirahoitusta yleishyödyllisestä RAY:n tukemasta järjestöstä”. (Hautamäki & Junkkari 2009.) Nuorisosäätiön myös kerrottiin ”junailleen” vaalirahoitusta keskustalaisille. (Mielonen, Sajari & Salmela 2009.) Jutun kansanomaisilla sanavalinnoilla pyrittiin mahdollisesti korostamaan, että toiminnassa oli kyse jostain epämääräisestä ja hämärästä, jota kohun osapuolet aktiivisesti edistivät toiminnallaan.

4.1.6. Oikeudenkäynnin jälkeiset käsitykset

Nuorisosäätiö-oikeudenkäynnistä, joka pidettiin 30.1.2013, kirjoitettiin Helsingin Sanomissa vain oikeudenkäynnin jälkeisenä kahtena päivänä 31.1.–1.2.2013. Ensimmäisen oikeu-

denkäynnin jälkeisen päivän uutisointi oli runsasta, mutta toisena päivänä aihe mainittiin lähinnä enää yleisönosastokirjoituksissa.

Oikeudenkäynnin jälkeisenä päivänä 31.1.2013 Helsingin Sanomissa kirjoitettiin näyttävästi, kuinka "[v]aalirahan haalijoille [tuomittiin] ehdollista vankeutta". Termillä "haalijat" lehti viesti selvästi, että toiminta oli ollut tuomittavaa. Oikeuden päätös vaikutti näin ollen varmasti osaltaan lehden syyttäviin sanavalintoihin: asian suhteen ei ollut enää epäselvää moraalista rajankäyntiä, johon lehden olisi itse täytynyt muodostaa kantansa, vaan oikeuden päätös toi keskusteluun tekojen mahdollisesta tuomittavuudesta selvän päätöksen. Helsingin Sanomissa tuotiin myös ilmi, että tuomio ei ollut valitusoikeuden vuoksi vielä lainvoimainen, mutta tätä enemmän korostettiin, kuinka tuomio sinetöi poliittisen kulttuurin muutoksen Suomessa pysyväksi. Pääkirjoituksessa kerrottiin, kuinka Kaikkonen ja Vihriälä "antoivat kasvot muutokselle". Yksilöiden rankaisemista "kaikkien" harjoittamasta "maan tavasta" ei siis nähty pahana vaan pikemminkin välttämättömänä tekijänä tervehenkisen muutoksen aikaansaamiseksi. (HS 31.1.2013a; HS 31.1.2013b.) Lehdessä oli laajemminkin esillä näkökulma, jossa korostettiin oikeuden ratkaisun tervehdyttävän niin säätiöiden toimintaa kuin laajemmin poliittista kulttuuria. Lehdessä muun muassa nostettiin esille eri asiantuntijoiden yksimieliset mielipiteet siitä, että tuomio linjasi uuden aikakauden vaalirahoituksessa ja veti selvän rajan sallitun ja kielletyn välille. (Vihavainen 2013.)

Marko Junkkari kirjoitti Näkökulma-palstalla 31.1.2013, että KMS-sotkuun liittyneillä Nova-liikemiehillä oli ollut poikkeuksellisen "häikäilemätön ja järjestelmällinen pyrkimys vallan ostamiseksi". Junkkari näki siis Nova-sotkun huomattavasti vakavampana korruptiona kuin "maan tavan" aiheuttamat säätiösotkut, joihin liittyen "Nuorisosäätiön -- vastuuhenkilöt ovat sen sijaan olleet aidon hämmästyneitä tuomioistaan". Hän toteaa Nuorisosäätiön ja Urheilupuistosäätiön toiminnan olleen maan tapaa pahimmillaan: *"toiminta on ollut niin tavallista, että sitä ei ole edes mielletty tavattomaksi tai laittomaksi"*. (Junkkari 2013.) Junkkari piti Nuorisosäätiön toimintaa selvästi vähäpätöisenä ja pienimuotoisena korruptiona ainakin Nova-liikemiesten toimiin verrattuna. Ilmaisullaan toiminnan tavallisuudesta hän kuitenkin rinnasti epäsuorasti säätiöiden toiminnan rakenteelliseen korruption, jossa korruptio on juurtunut ja normalisoitunut osaksi yhteiskunnan rakenteita. Junkkarin kirjoitus oli kiinnostava, sillä hän näki "vallan ostamisen" eli käytännössä lahjonnan häikäilemättömänä ja näin ollen arvotti sen tuomittavammaksi kuin rakenteellisen korruption, jota korruptiotutkimuksessa pidetään yleensä yksittäisiä lahjontatapauksia vakavampina (Salminen & Ikola-Norrbacka 2010, 198). Toisaalta Junkkari näki Nova-liikemiesten toiminnan nimenomaan

järjestelmällisenä lahjontana, mikä vie tapahtumien tulkintaa osaltaan lähemmäs rakenteellista korruptiota.

Huolimatta suopeasta näkökulmasta yksilöiden saattamiseen vastuuseen Helsingin Sanomissa käsiteltiin myös tuomion vaikutusta etenkin Antti Kaikkoseen, josta tehtiin lehteen puolen sivun kokoinen henkilökuva. Jutussa käytiin läpi Kaikkosen uraa, jolla oli ollut ennen kohua edessään ”loistava tulevaisuus” ja analysoitiin kohun vaikutuksia muun muassa Kaikkosen henkilökohtaiseen elämään ja tulevaisuuteen puolueessa. (Silfverberg 2013.) Kaiken kaikkiaan Helsingin Sanomien käsitykset olivat kuitenkin oikeuden tuomion jälkeen melko samansuuntaisia kuin kohun aikaan vuonna 2009.

4.1.7. Yhteenvetoa

Helsingin Sanomissa käytettiin varsin varovasti ja harkiten korruptio-sanaa puhuttaessa Nuorisosäätiöön liittyvistä epäselvyyksistä. Vähiten kierrellen korruptiosta puhuttiin vasta, kun Ylen Silminnäkijä-ohjelma toi Matti Vanhasen lautakasaepäilyt julkisuuteen. Tällöin Helsingin Sanomien ensimmäisellä aukeamalla suurikokoinen valokuva Vanhasesta ja jutun otsikkona ”korruptioepäily nosti Vanhasen mediamylläkönsä keskipisteeseen”. Lautakasa-tapauksesta käytettiin korruptio-termiä huomattavasti ripeämmin ja näyttävämmin kuin säätiösotkuista. (HS 30.9.2009b.) Myös termiä ”lahjus” ja ”lahjusepäily” käytettiin. Helsingin Sanomat tuntuikin pitävän lautakasaepäilyjä selkeänä korruptiona, sillä toimittajat käyttivät termiä useaan otteeseen (HS 30.9.2009b; Salmela 2009b), kun taas säätiöiden rahanjaon yhteydessä puhuttiin ympäröivästä vain ”maan tavasta”. Helsingin Sanomat kuitenkin kirjoitti myös lautakasauutisoinnin ohessa pariin otteeseen, että Vanhanen yritti väistellä Nuorisosäätiö-aihetta ja keskittyi vain peräämään Ylen Silminnäkijä-ohjelmalta tukea lautakasaväitteelleen, vaikka Nuorisosäätiön tapauksessa oli havaittu selkeitä väärinkäytöksiä ja niihin tulisi kiinnittää huomiota. (Salmela 2009b; Hautamäki, Kaarto, Mielonen & Mölsä 2009.)

Tulkintani mukaan Helsingin Sanomat kuitenkin piti Nuorisosäätiö-kohuun johtaneita tapahtumia selvästi korruptiona. Lehti suhtautui kohun aiheuttaneisiin tapahtumiin kriittisesti koko kohun keston ajan. Lehti vältteli kohun keskiössä olevia poliitikkoja koskevia suoria korruptiosyytöksiä, vaikkakin tuomitsi etenkin Vanhasen toiminnan kohun aikana ja peräsi pääministerille poliittisia seurauksia.

Pääosin Helsingin Sanomien korruptiokäsitys voidaan nähdä julkisen mielipiteen kautta tulkittuna: lehdessä todettiin selvästi myös kohun alkuvaiheessa, että vaikka tapahtunut olisikin ollut lain mukaista, näytti se silti tavallisesta kansalaisesta arveluttavalta. Toisaalta lehdessä esitettiin Nuorisosäätiö-oikeudenkäynnin jälkeen myös näkemyksiä, joiden mukaan säätiösotkut eivät olleet yhtä vaarallisia tai tuomittavia kuin Nova-liikemiesten toimet. Lehti näki tapahtumat kuitenkin rakenteellisena korruptiona ja varsin moraalittomina. Helsingin Sanomissa oli myös viitteitä julkiseen intressiin keskittyvästä ja markkinakeskeisestä korruptiokäsityksestä, jonka mukaan yksilö näkee virkansa liiketoimena, jonka avulla hän pyrkii maksimoimaan tulonsa. Julkista intressiä sivuttiin artikkeleissa, joissa todettiin toiminnan olleen moitittavaa, sillä jakamalla vaalitukea oltiin ylläpidetty korkeita vuokria (esim. Huhta 2009; Junkkari 2009c). Markkinakeskeistä käsitystä tuotiin ilmi selvästi Antti Kaikkosen tuloja käsitelleessä artikkelissa (Hautamäki et al. 2009), mutta muuten käsitystä ei ollut yhtä selvästi löydettävissä kuin korruptiota julkisen mielipiteen kautta määriteltynä.

Helsingin Sanomissa oli kolmenlaisia määreitä Nuorisosäätiö-kohussa ilmenneelle korruptiolle: tapahtumat nähtiin moraalittomina, laajana korruptiona sekä rakenteellisena korruptiona. Lehden mukaan korruptio oli ollut ensisijaisesti rakenteellista, eikä yksilöitä voitu syyttää muiden keksimästä järjestelmästä, mutta toisaalta osassa kirjoituksia tuotiin esiin, että yksilöt eivät saaneet piiloutua maan tapa -selityksen taakse vaan heiltä myös perättiin henkilökohtaista vastuuta teoistaan.

Tuloksista oli mielenkiintoista havaita, että lehden sisäinen linja ei kuitenkaan kaikissa suhteissa ollut suinkaan yhtenäinen: lehden sisällä esiintyi toisaalta käsityksiä, joissa tapahtumat nähtiin esimerkkinä rakenteellisesta korruptiosta, vahingollisesta maan tavasta, mutta toisaalta samaan aikaan poliitikkoja saatettiin syyllistää maan tapaan vetoamisesta ja henkilökohtaisen vastuun välttelemisestä. Toisaalta käsitysten osittainen päällekkäisyys on luonnollista, sillä toimittajat eivät yleensä ole sidottuja tiettyyn linjaan, jolloin jokainen edustaa omia käsityksiään.

4.2. Suomenmaa

4.2.1. Lailliset teot eivät voi olla väärin

Keskustan pää-äänenkannattaja Suomenmaa ilmestyi Nuorisosäätiö-kohun aikana kolmesti viikossa: tiistaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin. Lehden päätoimittajana toimi tuolloin Timo Laaninen, joka siirtyi myöhemmin keskustan puoluesihteeriksi. Suomenmaan kirjoituksista löytyi osin samoja käsityksiä kuin Helsingin Sanomista. Suurin ero aineistossa oli Suomenmaan osalta se, että lehdessä oli paljon kirjoituksia, jotka sijoittuivat luokkaan, jossa korruptio nähtiin ensisijaisesti lainvastaisina tekoina. Tähän luokkaan sijoitetuissa kirjoituksissa lehdessä tulkittiin, että tapahtumissa ei ollut kyse korruptiosta. Teksteissä korostettiin, että mitään laitonta ei ollut tapahtunut, joten näin ollen kyse ei voinut myöskään olla mistään korruptiosta. Kääntäen tästä käsityksestä voidaan siis vetää johtopäätös, jonka mukaan korruptoituneeseen toimintaan vaadittiin nimenomaan lain rikkomista. Lehden pääkirjoituksessa korostettiin 24.9. eli ennen varsinaisten rikosepäilyjen nousemista, että tapauksessa ei ole ollut mitään lainvastaista:

”Suurista otsikoista ja jatkuvasta vaalirahakohusta huolimatta rikoksia ei epäillä saati että poliisi tutkisi sellaisia. Korruptiosta eivät vakavasti otettavat mielipiteenlausujat edes puhu. -- [V]aalirahoituskohussa on ainakin toistaiseksi verrattomasti enemmän hurskastelevaa moralisointia, hyväuskoisuutta, luulottelua ja perusteetomia väitteitä kuin todellisia, tuomittavia väärinkäytöksiä.” (Suomenmaa 24.9.2009a.)

Tällä pääkirjoituksellaan lehti otti selvästi näkökannan, jonka mukaan Nuorisosäätiö-kohun tapahtumat eivät olleet lainkaan korruptiota vaan kyse oli vain sensaatiohakuista uutisista. Saman pääkirjoituksen viereen näkyvälle paikalle oli aseteltu Pirjo Kontion kolumni, jossa arvosteltiin ”vapaan median” ilkkumista puoluelehtien sidonnaisuuksista ja korostettiin, että huolimatta kytköksestä emopuolueeseen eivät keskustan johdon jäsenet kuitenkaan määränneet lehden toimittajia siitä, mitä esimerkiksi vaalirahakohusta sai kirjoittaa. Kolumni loppui loppukaneettiin, jossa Kontio vertasi vaalirahakohua muihin yhteiskunnallisiin keskustelunaiheisiin ja totesi, että ”mummojen hoitamisesta ja lasten kouluttamisesta [eivät] oikeasti kiinnosta ketään”. (Kontio 2009.) Näin kolumnissa pyrittiin vähättelemään kohun vakavuutta ja asettamaan naurunalaiseksi toimittajat, jotka juoksivat vaalirahauutisten perässä unohtaen toimittajan mielestä oikeasti tärkeät asiat. Samaa näkökulmaa korostettiin useaan otteeseen lehden sivuilla. Toimittajat kirjoittivat eri näkökulmista itsensä, poliitikkojen ja kansalaisten jakamasta yhteisestä huolesta, että tärkeämmät asiat olivat jäämässä vaalirahakohun jalkoihin. (Esim. Määttä 2009.)

Kohun alkuvaiheessa julkaistussa Suomenmaan pääkirjoituksessa (22.9.2009a) pidettiin Nuorisosäätiön antamaa 23 000 euron arvoista vaalirahoitusta määrältään ”kohtuullisena” ottaen huomioon, että säätiö keräsi vuosittain 12 miljoonan euron vuokratulot. Samassa pääkirjoituksessa todettiin myös, että epäselvyydet olisi hyvä selvittää, mutta ”viranomais-ten tulee nyt selvittää kaikkien säätiöiden toiminta, ei vain niiden, joiden hallinnossa on mukana keskustalaisia”. Seuraavana päivänä Suomenmaa uutisoi näyttävästi kannes- saan, että keskustataustainen Kukkasrahasto ei ollut antanut tukea keskustalle, vaan Kes- kustanuorille, jonka tukeminen oli kirjattu Kukkasrahaston sääntöihin. (Suomenmaa 23.9.2009a.) Tällä haluttiin todennäköisesti viedä huomiota pois Nuorisosäätiön sotkuista, jotka eivät vielä uutisen julkaisupäivänä olleet täysin selvinneet.

Suomenmaassa myös tuotiin ilmi, kuinka ”ehdokkaiden, puolueiden ja yhteiskunnallisen toiminnan taloudellinen tukeminen on laillista ja oikein”. Lehdessä haluttiin tuoda selvästi esille näkökulma, että kaikki vaalirahoitus ei suinkaan ollut moraalisesti epäilyttävää, vaan pikemminkin demokratian perusedellytys. Lehdessä korostettiin, että poliitikkojen saama tuki ei ollut mennyt omiin taskuihin vaan aktiiviseen vaalityöhön. Näin ollen ulkopuolinen vaalirahoitus oli hyödyttänyt suoraan niin keskustaa kuin koko maatakin ollen tärkeä osa ”maan tasapuolista kehittämistä, yrittämisen edellytysten luomista ja sosiaalisesti oikeu- denmukaisen Suomen rakentamista”. (Suomenmaa 25.9.2009.)

Kohun alkuvaiheessa Suomenmaa ei kiinnittänyt huomiota tekojen mahdolliseen moraal- in vastaisuuteen kuten esimerkiksi Helsingin Sanomat, vaan toi sen sijaan voimakkaasti esiin näkökulmaa, että poliisin on tutkittava asia ennen kuin siitä voidaan ketään julkisuudessa- kaan tuomita. Lehden kirjoituksissa painotettiin vahvasti siis laillisuusaspektia: mikäli teko ei ollut kriminalisoitu, ei se ollut myöskään väärin. Vaikka Suomenmaa ei pitänytkaan teko- ja korruptiona ainakaan kohun alkuvaiheessa, lehden kirjoituksissa korostui kuitenkin kor- ruptioikäisyys, jossa korruptio on rajattu tiukasti vain lainvastaisiksi teoiksi. Koska lakia ei oltu rikottu, tapahtumissa ei voinut olla kyse korruptiosta. Tokaisu ”tutkitaan ennen kuin hutkitaan” toistui liki sellaisenaan Suomenmaan artikkeleissa (esim. Suomenmaa 25.9.2009).

Vaalirahakohun keskiössä olevan puolueen pää-äänenkannattajan kannatti pitää yllä nä- kökulmaa, jonka mukaan tekoja ei kannattanut arvioida ennen oikeuslaitoksen päätöstä. Suomenmaa pyrki näin tuomaan esille demokraattisen oikeusvaltioiden peruseriaatteita:

ihminen on syytön, kunnes toisin todistetaan. Poliitiikan moraalisuus ja sen tärkeys, miltä vaalirahoitusmenettely on näyttänyt ulospäin, ei siis juurikaan kuulunut Suomenmaan tapaan käsitellä vaalirahoituskohua, toisin kuin esimerkiksi Helsingin Sanomat teki.

Muiden lehtien vaalirahautisointia käsittelevässä sanomalehtikatsauksessaan 23.9.2009 Suomenmaa lainasi muiden lehtien vaaliraha-aiheista kirjoittelua saatesanoilla ”vaalirahoituskysymyksessä on taas lehdillä tarjottavanaan viisastelua ja hurskastelua”. (Suomenmaa 23.9.2009b.) Suomenmaasta ei löytynytäkään korruptiokäsitystä julkisen mielipiteen tai moraalien kautta määriteltynä: muiden lehtien harjoittama poliitikkojen arvosteleminen moraalittomuudesta nähtiin pelkkänä tekopyhänä hurskasteluna.

4.2.2. Lehden valtalinjasta poikkeavat käsitykset

Huolimatta vahvasta laillisuuden painottamisesta Suomenmaan artikkeleista oli löydettävissä myös lehden vallitsevasta linjasta eriäviä mielipiteitä. Esimerkiksi Rainer Friman (2009a) kirjoitti kolumnissaan 1.10.2009, että ”pelkkä lain kirjain ei enää riitä kansalaisille, eikä se silloin voi riittää enää puolueille ja poliitikoillekaan”. Kommentillaan hän todennäköisesti viittasi siihen, että vaikka poliitikot olivat puolustautuneet syytöksiltä toteamalla toimineensa täysin nykyisen lain mukaisesti, täytyi poliitikolla kuitenkin olla lain kirjainta korkeampi moraalinen. Niin ikään kirjailija Jari Nenonen (2009) arvosteli pakinassaan tukeutumista pelkkään lainsäädäntöön: ”Kovin kauas ei enää voida mennä juristerian taakse ’tukeminen ei ollut laitonta’. Ei olekaan, mutta älkää nyt vaan moraalista mitään puhuko.”

Nenosen ja Frimanin näkemykset korruptiosta lähenevät korruption määrittelyä julkisen mielipiteen kautta, mutta eivät edustaneet lehdessä valtavirtaa. Lehden sisällä voi näin ollen nähdä olleen vallalla vain yhdenlainen korruptiokäsitys, vaikkakin toisesta oli viitteitä. En myöskään havainnut Suomenmaassa tapahtumien käsittelyä julkisen intressin tai markkinakäsityksen avulla. Helsingin Sanomissa käsityksiä oli näin ollen löydettävissä useampia kuin Suomenmaassa, jossa valtalinja oli pitkälti tapahtumien tuomittavuuden ja korruption olemassaolon vähättely.

4.2.3. Maan tapa kaikkien vastuulla

Suomenmaassa ei esiintynyt pääasiassa kuin yhtä työn teoreettisesta viitekehystä lähtöisin olevaa korruptiokäsitystä, mutta korruption määreiden avulla lehdessä käydystä keskustelusta sai esiin uusia puolia. Tapahtumien yhteydessä Suomenmaassa kirjoitettiin mieluusti ”maan tavasta” eli käytännössä rakenteellisesta korruptiosta, joka ei kuitenkaan ollut erityisen tuomittavaa. Lehdessä ei kuitenkaan haluttu korostaa keskustan aktiivista osallisuutta samaiseen maan tapaan, sillä puolueen osuus nähtiin vain pienenä osana ison mittakaavan ongelmaa, jossa kaikkien puolueiden haluttiin nähdä olleen yhtä lailla mukana. Suomenmaa toisti samaa maan tapa -ajatusta kuin Helsingin Sanomat, tosin hieman eri näkökulmasta: jos kaikki olivat oppineet toimimaan maan tavan mukaan, ei keskustaa voinut pitää siinä yksin syyllisenä. Pirjo Kontio (2009) kirjoitti Suomenmaassa myös, että ”miten tämä voisi olla kenestäkään kivaa, kun vanha tapa kerätä rahaa on julkisuusmyllyssä muuttunut moraalittomaksi menoksi ja rosvojoukkion puuhasteluksi”. Tässä yhteydessä viitattiin epäsuorasti aiempaan vaalirahan keräystapaan toimivana käytäntönä, joka oli kuitenkin julkisuudessa leimattu moraalittomaksi ja jopa laittomaksi. Helsingin Sanomien ja Suomenmaan kirjoittelussa oli kuitenkin yhteistä se, että niissä voitiin aina lopulta osoittaa syylliseksi ”maan tapa” yksittäisten vastuussa olevien, nimettävien toimijoiden ja henkilöiden sijaan.

Toisaalta esimerkiksi Rainer Frimanin kolumnissa 6.10.2009 syytettiin maan tavan sijasta enemmän yksilöitä. Samoihin aikoihin myös Helsingin Sanomien kirjoittelu siirtyi maan tavan taakse piiloutumisen kritisoimiseen. Friman kirjoitti, kuinka kansanedustajat ja ministrit olivat ottaneet ”tyynen rauhallisesti” vastaan vaalirahoitusta ja kuinka rahaa oli ”otettu jokaisesta ilmansuunnasta – sellaisiltakin tahoilta, joissa [sic] on kielletty yksiselitteisesti puolueitten ja poliitikkojen rahallinen tukeminen”. (Friman 2009b.) Frimanin käsityksessä poliitikot ovat jälleen olleet aktiivisia toimijoita, jotka ovat vastaanottaneet kiellettyä rahoitusta tyynen rauhallisesti. Toisaalta Friman ei maininnut suoraan keskustan kansanedustajia vaan puhui poliitikoista yleisemmin. Friman tuntui kuitenkin yleisesti edustavan lehdessä eri linjaa kuin muut kirjoittajat: kriittisimmät kohua koskevat puheenvuorot tulivat lähes yksinomaan Frimanin kynästä.

Pääosin Suomenmaa kuitenkin korosti puolueiden jaettua vastuuta ja sitä, että jokainen puolue oli kohussa syyllinen (Suomenmaa 25.9.2009a). Lehti myös lainasi näkyvästi Matti Vanhasta, joka oli todennut, ettei voinut kantaa yksin vastuuta siitä, millaiseksi vaalirahoi-

tusjärjestelmä oli vuosien saatossa muuttunut (Vesikallio 2009.) Samoihin aikoihin esimerkiksi Helsingin Sanomat arvosteli Vanhasta siitä, että hän kieltäytyi ottamasta vastuuta teoistaan (ks. Hautamäki 2009c). Myös entinen pääministeri Anneli Jäätteenmäki (kesk.) kirjoitti Suomenmaassa julkaistussa kolumnissaan vaalirahoituksesta vaikenemisen olleen maan tapa (Jäätteenmäki 2009).

Suomenmaassa korostettiin, kuinka keskusta sai muita puolueita enemmän negatiivista mediahuomiota vaalirahakohuun liittyen, vaikka kaikki puolueet olivat ottaneet osaa maan tapaan. Hallituskumppaneiden saamasta vähäisemmästä kritiikistä mainittiin muutaman kerran, mutta lehdessä kirjoitettiin etenkin oppositiopuolueiden SDP:n ja Vasemmistoliiton ammattiyhdistysliikkeeltä saaman vaalituen vähäisestä käsittelystä muussa mediassa. (Ks. Suomenmaa 24.9.2009b.) Myös RKP sai Suomenmaassa palstatilaa, kun pitkään vaalirahakohun keskiössä ollut Jukka Vihriälä kommentoi lehdelle antamassaan haastattelussa, että puolueita oli kohdeltu julkisuudessa epäreilulla tavalla. Hän harmitteli, että keskustan saama vaalirahoitus oli leimattu likaiseksi, kun samaan aikaan RKP:n saama kolmen miljoonan euron vaalirahoitus oli ”kuitattu luonnollisena asiana”. (Mikkilä 2009b.) Lehden pääkirjoituksessa kuvattiin vaalirahauutisointia jopa ”keskustaa kohtaan suunnatuksi ajojähdiksi” (Suomenmaa 2.10.2009). Keskustan entinen ministeri ja kansanedustaja Tytti Isohookana-Asunmaa toi antamassaan haastattelussa esiin ajatuksen, että keskustaa ”ryöpytetään aina eniten”, tuoden esimerkkejä aina Paavo Väyrysestä 1970-luvun Noppa-oikeudenkäyntiin, jossa Isohookana-Asunmaan mukaan vain keskusta ”syyntettiin”. (Kokkonen 2009.)

4.2.4. Kohun aikana muuttuvat käsitykset

Kohun alkuvaiheessa Suomenmaa painotti, että teot eivät olleet laittomia ja pyrki viemään huomiota pois Nuorisosäätiö-kohusta. Niin kutsutun lautakasakohun selvittyä Suomenmaa kirjoitti näyttävästi Vanhasen maineen puhdistumisesta. (Esim. Suomenmaa 1.10.2009a.) Lautakasakohu vei huomion vaalirahoituksen ongelmista Yleisradion epämääräiseen toimintaan ja Vanhasen kokemaan vääryyteen. Gallupien mukaan keskustan kannatus oli juuri nousussa, joten lehdessä kirjoitettiin myös mieluusti siitä, kuinka ”Helsingin media” eli toisessa todellisuudessa kuin ”kansakunnan hiljainen enemmistö”, eikä ”keskustaa muutenkin inhoavien kansalaisten” nettikirjoittelun perusteella voinut päätellä yleistä mielipidettä (Suomenmaa 1.10.2009b).

Suomenmaa ei kuitenkaan peitellyt puolueensa vastoinkäymisiä vaan uutisoi vaalirahakohusta laajasti, aina muitakin keskustataustaisia säätiöitä koskevia rikosepäilyjä myöten. Huolimatta Yleisradion toiminnasta pääministeri Vanhasen lautakasakohussa ja sen positiivisesta vaikutuksesta keskustan imagoon lehdessä muistettiin myös mainita Eero Heinäluoman (sd.) todenneen eduskunnassa käydyssä keskustelussa, että oli hyvä tehdä ero Silminnäkö-ohjelman perusteettomien syytösten ja varsinaisen vaalirahasta käytävän poliittisen keskustelun välillä. (Ketvel & Määttä 2009.) Myös Rainer Friman (2009a) antoi Suomenmaassa julkaistussa kolumnissaan keskustalle avoimesti kritiikkiä huomauttaen, että vaalirahakohu ei ollut kansalaisten vaan keskustan ja muiden puolueiden aikaansaannosta.

Nuorisosäätiö-kohun mukanaan tuomien imagotappioiden seurauksena keskusta kuitenkin otti vaalirahoituslain uudistamisen omakseen ja ajoi vahvasti uusia säännöksiä, kuten reaaliaikaista puolueiden varojenkäytön seurantaa, kampanjakattoja ja TV-mainonnan kieltä vaalikampanjoinnissa. Suomenmaa myös uutisoi tästä laajasti. (Esim. Pohjolainen 2009; Suomenmaa 9.10.2009; Mikkilä 2009a.) Myös lehden päätoimittaja Timo Laaninen (2009) totesi, että rahankäytön väheneminen vaalikampanjoissa tervehdyttäisi vaalitaistelua. Lehden pääkirjoituksessa kirjoitettiin 14.10.2009, kuinka ”suuren rahan puolueet” eli RKP ja kokoomus olivat vastustaneet kampanjakattoja ja arvioitiin puolueiden pelkäävän kampanjakattojen johtavan vaalitappioihin. Lehti myös kannatti yksittäiselle lahjoitukselle ehdotettua 15 000 euron kattoa perustellen näkemystään seuraavasti:

”Pelkkä avoimuus ja näkyvyys eivät kuitenkaan puhdistavaali- ja puoluerahoitusta. Liian suuri tuki voi jättää kiitollisuudenvelkaa ja haiskahtaa siten korruptiolle – vaikka siitä avoimesti kerrotaisiinkin.” (Suomenmaa 14.10.2009.)

Kirjoituksessa saattoi havaita Suomenmaan käsityksissä tapahtuneen muutosta kohun aikana. Aiemmin lehti painotti nimenomaan lain mukaan toimimista, mutta nyt lehti keskittyi pohtimaan sitä, miltä asiat vaikuttivat ulospäin ja miten ne istuivat tavallisen kansalaisen moraaliin. Myös pääkirjoituksessaan 16.10.2009 lehti korosti muuttunutta asemaansa käsittelemällä median reaktiota muiden muassa keskustan ajamiin vaalirahoituslain radikaaleihin uudistusehdotuksiin. Kirjoituksessa argumentoitiin usein esimerkein, kuinka aiemmin keskustaa parjanneet mediat alot ajattelivat nyt, että mediamainonnan rajoitukset olivat vastoin sananvapautta ja asettaisivat ehdokkaat eriarvoiseen asemaan. Pääkirjoituksen mukaan tässä oli kyse vain ”valtamedian omasta taloudellisesta edusta”. Kirjoitus jatkoi, että rajoitukset eivät puuttuisi perusoikeuksiin ja lisäisivät ehdokkaiden välistä tasa-arvoa. Korkeintaan 15 000 euron lahjoitus oli lehden mielestä vielä selvää kannatustukea, ei ”kor-

ruptiorahaa”, kun taas satojen tuhansien eurojen lahjoituksissa saattoi jo pohtia ”onko tuel-la ostettu rahan antajaa hyödyttävää politiikkaa”. (Suomenmaa 16.10.2009.) Näin Suo-menmaa pyrki asemoimaan itseään ja keskustaa uudestaan suhteessa vaalirahakohuun: nyt keskusta oli avoimen vaalirahoituksen asialla, kun taas ”suuren rahan puolueet” ja ”val-tamedia” kannattivat rahoitusmallia, jossa oli mahdollisuus väärinkäytöksiin. Kirjoitus oli myös hyvä esimerkki Suomenmaan muuttuneesta korruptiokäsityksestä: enää ei ollut tär-keää, oliko vaalirahoitus järjestetty lain kirjaimen mukaan vaan se, oliko rahoitus moraalii-sesti kestäväällä pohjalla.

Suomenmaa käsitteli kärjäoikeuden tuomiota yhteensä neljässä lehtijutussa heti tuomion jälkeen. Pääkirjoituksen lisäksi lehdessä oli yksi artikkeli, jossa keskityttiin Antti Kaikkosen poliittiseen tulevaisuuteen ja puolueen puheenjohtajan Juha Sipilän (kesk.) kolumni, jossa tämä painotti seisovansa Kaikkosen takana vaikka sanoikin tuomitsevansa vaalirahoituk-sen vanhat toimintatavat. Pentti Mannisen lyhyessä pakinassa tuotiin esille SDP:n ristirii-taiset vakuuttelut, että Urheiluopistosäätiön tuomioilla ei ollut suoraa yhteyttä puoluee-seen, vaikka puolue oli myynyt säätiölle tauluja ylihintaan, ja kauppoilla oli tuettu Tarja Ha-losen presidenttikampanjaa. (Manninen & Pohjala 2013; Sipilä 2013; Manninen 2013.)

Suomenmaan pääkirjoituksessa korostettiin Nuorisosäätiö-oikeudenkäynnin jälkeen 1.2.2013 tuomittujen Kaikkosen ja Vihriälän olevan ”sijaiskärsijöitä”, joiden osa oli kohtuu-ton ja tuomiot kovia. Pääkirjoituksessa todettiin, että jos ”kaikkea kiitollisuudenvelkaa tulkit-taisiin takavuosilta niin tiukasti kuin kärjäoikeus nyt teki, leivättömän pöydän ääressä riit-täisi asiakkaita.” Suomenmaan näkökulma Nuorisosäätiö-oikeudenkäynnin lopputulokseen oli siis liki täysin vastakkainen Helsingin Sanomiin nähden: Suomenmaan linja oli, että ”maan tavasta” ei ollut oikeudenmukaista tuomita vain muutamia osallisia. Pääkirjoitukses-sa korostettiin tilanteen epäoikeudenmukaisuutta huomauttamalla, että tuomiot olivat ”tä-män päivän ilmapiirin mukaisia rangaistuksia” eilispäivän ilmapiirissä tehdyistä teoista. Toisaalta Suomenmaan ja Helsingin Sanomien linjat olivat yhteneväisiä siinä suhteessa, että molemmat näkivät vaalirahoituskäytäntöjen jo muuttuneen, ja tuomion olevan vaalira-hakohun viimeisiä kaikuja. (Suomenmaa 1.2.2013.) Varsinaisesti Suomenmaan linja ei siis näyttänyt muuttuvan kohun ja tuomion julkistamisen välillä: lehdessä korostettiin myös tuomion jälkeen maan tapaa toimintana, jossa kaikki puolueet olivat olleet osallisina.

4.2.5. Yhteenvetoa

Suomenmaalla oli vaikea asema kohun keskiössä olevan puolueen pää-äänenkannattajana. Lehti on kuitenkin suunnattu ensisijaisesti lukijoilleen, joiden voidaan olettaa olevan myös keskustan jäseniä, mikä vaikuttaa väistämättä uutisoinnin tapaan ja lehden toimituksen valitsemiin näkökulmiin. Lehdessä oli pitkään kohun alettua lähes yksimielinen käsitys, jonka mukaan tapahtumissa ei ollut kyse korruptiosta, sillä toiminta Nuorisosäätiön tapauksessa ei ollut lainvastaista. Toisaalta Suomenmaan sivuilla esiintyi muutamia lehden päälinjasta eriäviä mielipiteitä (esim. Nenonen 2009; Friman 2009a), joissa oli viitteitä tapahtumien korruptiivisuuden käsittelystä julkisen mielipiteen avulla. Lehden käsitykset myös lientyivät kohun edetessä sen alkaessa korostaa aiempaa enemmän avoimen vaalirahoituksen merkitystä politiikan uskottavuudelle.

Käräjäoikeuden langetettua tuomionsa Helsingin Sanomat näki kyseessä olleen viesti siitä, mikä on sallittua ja mikä ei, eli toisin sanoen missä kulki korruption raja. Suomenmaa ei kiinnittänyt korruptioaspektiin lainkaan huomiota, vaan keskittyi enemmän yksilöille tuomioista koituneisiin kohtuuttomiin seurauksiin. Suomenmaa tosin kirjoitti maan tavasta, jonka noudattamisesta oli epäreilua tuomiota yksilöitä. Maan tapaa käsiteltiin käräjäoikeuden tuomion jälkeen selvästi negatiivisessa merkityksessä: tapa oli sellainen, josta olisi pitänyt tuomita kaikki tai ei ketään. Lehti antaa näin ymmärtää, että pinnan alla sen käsitys tapahtumista oli kuitenkin lähellä rakenteellisen korruption käsitystä.

4.3. Nykypäivä

4.3.1. Liioiteltu ongelma

Kokoomuksen äänenkannattaja Nykypäivä ilmestyi vaalirahakohun aikaan kerran viikossa eli selvästi muita puoluelehtiä harvemmin, minkä vuoksi aineistoa lehdestä oli saatavilla muita lehtiä rajatummin. Kohun alkuvaiheessa Nykypäivässä kohuun johtaneita tapahtumia ei pidetty erityisen huolestuttavina eikä näin ollen myöskään merkkeinä korruptiosta. Tapahtumia pidettiin median liioittelemina, ja ongelman kerrottiin koskeneen lähinnä Nova-yhtiöitä ja ”paria säätiötä”, millä korostettiin tapahtumien olleen hyvin pienimuotoinen ongelma:

”Tässä tapauksessa vaikeimmat ongelmat ovat keskittyneet yhteen itsensä konkurssiin törsänneeseen yritysryppäeseen ja parin säätiön tarjoamaan rahoitukseen”.
(Mäkinen 2009.)

Ensimmäinen Nuorisosäätiö-kohun alkamisen jälkeinen Nykypäivän numero ilmestyi 25.9.2009. Tuolloin lehden kannessa oli kuva Matti Vanhasesta ja euron kolikoista, jotka leijuivat Eduskuntatalon yllä. Lehden kanteen ei ollut mahdutettu juuri muuta kuin kansikuva ja dramaattiset otsikot ”Oppositio vaatii pääministeri Matti Vanhasen eroa” ja ”synkät pilvet eduskunnan yllä”. Euron kolikoilla todennäköisesti viitattiin Vanhasen vastaanottamaan vaalirahoitukseen Nuorisosäätiöltä. Kansikuvassa oli siis viitteitä siitä, että tapahtumissa nähtiin korruptiivisia piirteitä, mutta saman numeron pääkirjoitus viesti kuitenkin maltillisemmasta linjasta. Päätoimittaja Tapani Mäkinen kirjoitti lehden pääkirjoituksessa, että Jukka Vihriälän Nuorisosäätiöön liittyvien väärinkäytösten myötä räjähtänyt keskustelu eduskunnan hajottamisesta oli ”yllättävä” ja ”peitti -- alleen toisen merkittävän uutisen”, jolla Mäkinen viittasi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen synkkään ennusteeseen Suomen taloudesta. Mäkinen ei ollut huolissaan kohun vaikutuksesta hallituksen toimintakykyyn vaan kirjoitti, että ”hallituksen sisältä tulleet viestit kertovat siitä, että toimintakyky on säilynyt, ja oikein hyvä niin”. (Mäkinen 2009.)

Nykypäivä korosti pääkirjoituksensa lisäksi myös sisäsivuillaan kokoomuksen avanneen rahoituksensa julkiseksi (Nykypäivä 25.9.2009). Lehdessä ei nähty säätiörahoitusta koskevia epäselvyyksiä erityisen suurena ongelmana poliittiselle järjestelmälle tai hallituksen luotettavuudelle, vaan tapauksia ja niiden vaikutuksia lähinnä vähäteltiin. Mäkisen kirjoituksessa syytettiin ongelmista tukea vastaanottaneiden poliitikkojen asemesta rahan tarjoajia holtittomasta ja suunnittelemattomasta käytöksestä. Pääkirjoituksen lopussa arvioitiin vielä toimittajien lähdekriittisyyttä ja epäiltiin, oliko poliitikkojen väitetyjä tapaamisia Arto Merisalonen ja Tapani Yli-Saunamäen kanssa lähdetty uutisoimaan muissa lehdissä liian hartarien väitteiden pohjalta. (Mäkinen 2009.) Lehdessä oli myös aukeaman kokoinen juttu otsikolla ”[e]duskunta nauttii median luottamusta”, jossa kerrottiin, kuinka Nykypäivän kyselyn mukaan suurin osa suomalaisten lehtien päätoimittajista ei järjestäisi uusintavaaleja (Pärssinen 2009). Uutinen jatkoi lehden linjaa, jonka mukaan tapahtumat eivät olleet niin vakavia kuin miltä muu lehdistö oli ne saanut vaikuttamaan.

4.3.2. Moraali ja maan tapa

Huolimatta tapahtumien vähättelystä Nykypäivän pääkirjoituksessa 25.9.2009 kirjoitettiin myös, että

”-- moraalikeskustelua ei saa väheksyä sen enempää hallituksessa kuin oppositiosakaan. Sen on johdettava rahoituksen avoimuuteen ja niinhän tässä on käynytkin. Kokoomus on avannut oman rahoituksensa, eikä sieltä mitään mörköjä ole löytynyt.” (Mäkinen 2009.)

Tämä viittasi siihen, miten tapahtumia oli arvosteltu muussa lehdistössä. Vaikka tapahtumat eivät olleet Nykypäivän mukaan erityisen vakavia, moraalien noudattaminen nostettiin lehdessä kuitenkin esille. Nykypäivän kanta erosi tässä suhteessa Suomenmaasta, jonka kirjoituksissa pääosin väheksyttiin moraalikeskustelua ja korostettiin lain noudattamista.

Myöhemmissä numeroissaan myös Nykypäivässä kohu henkilöityi Vanhaseen, tosin ei yhtä kriittisesti kuin Helsingin Sanomissa. Lehti myös kirjoitti maan tavasta ja näin ollen otti epäsuorasti kantaa siihen, että epäselvä vaalirahoitus oli todella ollut rakenteellista korrup-tiota. Lehden kannessa komeilivat 2.10.2009 Matti Vanhasen kasvot, tällä kertaa mustaan shakkinappulaan liitettynä ja ympärillään valkoisia kaatuneita shakkinappuloita. Kannessa oli näyttävä otsikko ”KEVA, Yle, KMS, Nova, RAY... Vanhanen torjui matituksen”. Pääkirjoituksessa sanottiin Yleisradion lautakasajupakan yhteyteen liittyvien ”korrup-tioon viittaa-vien syytösten pallottelun” olevan ”vastuuttomia”. Samassa kirjoituksessa todettiin, että ”leväperäisesti hoidettua rahoitusta on kuvattu maan tavaksi”, mutta ei suoranaisesti otettu kantaa siihen, pitikö kirjoittaja itse kyseistä toimintaa maan tapana. Maan tavan tarkempi käsittely jätettiin tekemättä ja sen sijaan pääkirjoituksessa kuvattiin, että ”maahan näyttää levinneen myös toinen ikävä tapa, -- tutkivan journalismin korvaaminen vihjaavalla journa-lismilla”. Myöhemmin saman lehden sivuilla todettiin GRECO:n puuttuneen Suomen ”maan tapaan” eli vaalirahoituslainsäädännön puutteisiin. Lehtiartikkeli päättyi silloisen val-tiovarainministerin Jyrki Kataisen (kok.) siteeraamiseen: ”Me poliitikot olemme antaneet tämän tilan, tämän maan tavan, elää liian monta vuotta omaa elämäänsä.” (Nykypäivä 2.10.2009; Iloniemi 2009.)

Nykypäivässä julkaistussa taiteilija Osmo Rauhalan (2009) kolumnissa todettiin korrup-tion rakentuvan suomalaisten elämään ”itsestään selvästi kuin aamuisin postilaatikosta putoa-va sanomalehti”. Rauhala kirjoitti ”koplauksesta” ja ”hivutuksesta” suomalaisessa yhteis-kunnassa itsestäänselvyytenä ja piti kohtuuttomana, että syyt vuosien aikana hioutuneista

epämääräisistä toimintatavoista kaatuivat pääministerin niskaan. Kolumnissaan Rauhala toisti maan tapa -ajattelutapaa, jossa korruptio on yhteiskunnan rakenteisiin liittyvä valuvika. Näin ollen myös Nykypäivässä ”maan tapa” oli yleisesti käytetty näkökulma kohun tulkitsemiseen, aivan kuten Helsingin Sanomissa ja Suomenmaassa.

Kokoomus ja keskusta olivat Nuorisosäätiö-kohun aikana hallituskumppaneita, mikä saattaa osaltaan selittää lehden neutraalihkon otteen Matti Vanhasen ja muiden keskustapolitiikkojen käsittelyyn. Alberto Claramunt kirjoitti Nykypäivässä 9.10.2009 säätiöitä yleisemmin käsittelevässä artikkelissaan lain olleen ”armoton” keskustalaisille ja kuinka säätiöitä valvovan Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) oli ”pakko olla tiukkana”. Toisaalta hallituskumppanikaan ei täysin säästynyt kritiikiltä. Samassa artikkelissa pohdittiin jäljempänä, oliko keskustan Siniristisäätiö toiminut säätiön parasta ajatellen ottaessaan vuosituhannen alussa lainan, jolla tuettiin talousvaikeuksissa ollutta Suomenmaan kustannusyhtiötä vai oliko siirto ”pelkkää piilopuoluetukea” (Claramunt 2009). Lehdellä kuitenkin oli samanlainen maan tapaan pohjautuva käsitys korruptiosta kuin Helsingin Sanomilla ja Suomenmaalla: korruptio nähtiin yhteiskunnan rakenteissa piilevänä ominaisuutena enemmän kuin yksilöiden tekoina.

4.3.3. Oikeudenkäynnin jälkeiset käsitykset

Nykypäivä käsitteli Nuorisosäätiö-oikeudenkäyntiä hyvin niukasti tapaukseen liittyvän oikeudenkäynnin jälkeen julkaistuissa numeroissaan. Lehden pääkirjoitus ei sivunnut asiaa lainkaan, vaan tuomioista keskustelu oli jätetty yhteen kolumniin ja kahteen pieneen uutiseen. Margit Hara kirjoitti kolumnissaan 1.2.2013 hieman eri sävyyn kuin Helsingin Sanomat ja Suomenmaa: Haran mukaan Antti Kaikkonen miellettiin kyllä sijaiskärsijäksi, mutta ”viiden kuukauden ehdollista tuomiota on vaikea ohittaa olankohautuksella”. Haran mukaan Kaikkosta ei pelastanut se, että hän oli toiminut kuten muutkin samassa tilanteessa, sillä ”päättäjiltä odotetaan itsenäistä päättelykykyä siitä, mikä on oikein ja väärin, ei laumasieluisuutta”. Hän suhtautui myös kriittisesti Kaikkosen puolusteluihin siitä, että hän oli saanut äänestäjensä luottamuksen kohusta huolimatta. Haran mukaan äänestäjät eivät olleet voineet tietää tarpeeksi tapauksen taustoista ennen oikeuden päätöstä ja ovat lisäksi ”taipuvaisia sympatiaan, kun kokevat kohteensa sympaattiseksi”. (Hara 2013.)

Haran kolumnissa oli selvästi vallalla käsitys yksilön vastuusta ja siitä, ettei korruptiotuomiota voi paeta edes äänestäjien luottamuksen taakse. Tämä oli selvästi erilainen käsitys

kuin lehdellä oli ollut ennen oikeudenkäyntiä kohun aikaisessa kirjoittelussa: oikeuden langettama tuomio nähtiin merkkinä siitä, että tuomion saaneet yksilöt olivat toimineet väärin niin lain kuin moraalinkin kannalta. Lehden muodostaman korruptiokäsityksen Nuorisosäätiötapahtumiin liittyen voi nähdä muuttuneen yksilökeskeisemmäksi oikeudenkäynnin jälkeen: aiemmin korruptio oli rakenteellista, mutta nyt myös yksilöiden aktiivisten toimien seurauksena.

4.3.4. Yhteenvetoa

Kohun alkuvaiheessa Nykypäivässä lähinnä vähäteltiin tapahtumia eikä niitä pidetty merkkeinä korruptiosta, saati että tapahtumien vuoksi olisi ollut syytä järjestää uudet vaalit. Myöhemmin lehdessä oli kuitenkin joitakin viitteitä siitä, että tapahtumia pidettiin osoituksena maan tavasta. Moraalinen keskustelukin nostettiin lehdessä esiin muutaman kerran, mutta kovin laajasti siitä ei kirjoitettu. Korruptiokäsitykset jäivät kuitenkin Nykypäivän osalta epäselviksi. Tämä johtui todennäköisesti osin Nykypäivän muita lehtiä harvemmasta ilmestymistahdistista, minkä vuoksi analysoitavien tekstien määrä oli niin ikään huomattavasti muita lehtiä suppeampi.

Kohu ei myöskään koskettanut kokoomusta suoraan, minkä vuoksi Nykypäiväkään ei välttämättä tarttunut aiheeseen samanlaisella innolla kuin Suomenmaa, jonka intresseissä oli pitää kannattamansa puolueen puolia. Kokoomuksen asema keskustan hallituskumppanina vaikutti varmasti osaltaan myös Nykypäivän tapaan käsitellä tapahtumia, koska kokoomuksen intresseissä oli todennäköisesti välttää keskustan arvostelua, jotta hallituspuolueiden rintama olisi pysynyt yhtenäisenä.

4.4. Uutispäivä Demari / Demokraatti

4.4.1. Syvälle pesiytynyttä korruptiota

SDP:n pää-äänenkannattaja Uutispäivä Demari (UD) ilmestyi Nuorisosäätiö-kohun aikaan joka arkipäivä, joten aineistoa lehdestä oli tarjolla runsaammin kuin muista puoluelehdistä. Lehden päätoimittajana toimi Juha Peltonen. Vuonna 2012 lehti vaihtoi nimensä Demokraatiksi.

Uutispäivä Demarissa käytettiin huomattavasti Suomenmaata ja Nykypäivää reippaammin korruptiota terminä. Lehti käsitteli tapahtumia huomattavasti kriittisemmin kuin muut puoluelehdet, jotka eivät pitäneet tapahtumia erityisen huolestuttavina. Uutispäivä Demari oli haastatellut oikeustieteen emeritusprofessori Esko Riepulaa (sd.) liittyen Matti Vanhasen asemaan kohun tapahtumien valossa. Riepula totesi, että Vanhasen tulisi erota saman tien ja lisäsi, että ”täytyy jo ruveta miettimään, kuinka syvälle korruptio on yhteiskunnassa pesiytynyt, kun kukaan ei lotkauta sille korvaansa”. Lehti oli myös tehnyt ison otsikon Riepulan lausahduksesta ”Berlusconikaan ei pärjää keskustan korruptiolle” rinnastaen näin keskustan ja pääministeri Vanhasen taloussotkuistaan tunnettuun Italian entiseen pääministeriin Silvio Berlusconiin. Riepula on tunnettu demarivaikuttaja, joka teki kirjan vaalirahakohun tapahtumista yhdessä politiikan tutkija Petri Koikkalaisen kanssa. (Peltoniemi 2009.) Haastattelussa kuitenkin korostettiin Riepulan professuuria: valitsemalla Riepulan haastateltavaksi ja nostamalla tämän näkemykset vaalirahakohun korruptiivisuudesta suuriksi otsikoiksi lehden toimitus toi välillisesti ilmi myös oman näkemyksensä tapahtumista.

Samaa linjaa noudattaen Uutispäivä Demari lainasi toisessa artikkelissaan SDP:n silloista eduskuntaryhmän varapuheenjohtajaa Jukka Gustafssonia seuraavasti: ”-- [K]ansanedustajia on tuettu vaalikampanjassa rahoilla ja menettelytavoilla, jotka ovat moraalisesti vääriä ja liikutaan aivan korruption rajamailla.” (Hella 2009a.) Lehti siteerasi myös Tarja Filatovia (sd.), joka totesi Vanhasen toiminnan ja koko vaalirahaskandaalin vaikuttavan Suomen imagoon korruptoitumattomana ja hyvän hallinnon maana. (Hella 2009c.) Filatovin lausunnon näin ollen voi tulkita kritisoiden tapahtumia epäsuorasti korruptoituneiksi. Sitaateilla lehti välttyi itse suorilta korruptiosyytöksiltä, mutta toi selvästi toistuvilla korruption keskittyvillä sitaattivalinnoillaan ilmi oman kantansa tapahtumiin.

4.4.2. Rahalla ostettua valtaa

Uutispäivä Demarissa ei käsitellyt korruptiota juuri lainkaan julkisen mielipiteen, moraalin tai tuomittavuuden kautta kuten esimerkiksi Helsingin Sanomissa, jonka käsitys tapahtumista oli lähinnä Uutispäivä Demarin linjaa. Sen sijaan lehdellä oli hyvin vahvasti muista lehdistä poikkeava käsitys rahalla ostetusta vallasta. Käsitys lähenee markkinakeskeistä korruptiokäsitystä, jonka mukaan virkamies tai poliitikko keskittyy virkaansa välineenä, jonka avulla tämä pyrkii maksimoimaan tulonsa tai vaaleissa uudelleenvälitukseksi tulemisen, mutta poikkeaa tästä hieman näkökulmaltaan. Tulkitsin lehden käsityksen korruptiosta olevan, että korruptio on mekanistista toimintaa, jossa liikemiesten on mahdollista hankkia

poliitikoilta itselleen mieluisia päätöksiä ja mieluinen hallituspohja rahan avulla ja samalla auttaa poliitikkoja varmistamaan uudelleenvaalintansa.

Lehdessä tuotiin useampaan otteeseen esiin käsitystä, että vaalirahoittajat olisivat suoraan pystyneet ostamaan itselleen halutunlaisen hallituksen. Timo Roos (2009) kirjoitti vanhustenhuollon olleen SDP:n suurin vaaliteema ennen eduskuntavaaleja, mutta ”siitä huolimatta isolla vaalirahalla autettiin eduskuntaan enemmistö, joka tuota huolta ei näy kanssamme jakavan”. Myös Marja Luumi (2009) nosti artikkelissaan esille helsinkiläisten SDP:n veteraanivaikuttajien toteamuksen siitä, että ”porvarihallitus ostettiin rahalla”. He siis pitivät vaalirahakohun tapahtumia jo varsin raskaana korruption muotona, vaikka ilmaus sinänsä on viaton eikä suoraan käytä korruptio-sanaa. Samaa näkökulmaa edusti myös SDP:n silloinen puheenjohtaja Jutta Urpilainen, jota Uutispäivä Demari siteerasi näyttävästi koko sivun jutussaan: ”Suomessa on niin hyvä hallitus kuin rahalla saa.” (Hella 2009b.) Myös Esko Rieppola puhui haastattelussaan puolueiden ostamisesta: ”Kun liikemiehet huomasivat, että puolueet tarvitsevat rahaa, niin he päättivät, että ostetaan puolueet”. (Peltoniemi 2009.)

Myös lehden päätoimittaja oli samoilla linjoilla ja kirjoitti 25.9.2009, että ”rahalla ostettujen voimasuhteiden muuttaminen voi -- tapahtua vain vaalien kautta” viitaten samoihin aikoihin käytyyn keskusteluun uusien vaalien mahdollisuudesta. Myös rahalla ostetuista voimasuhteista puhuminen voidaan hyvin laskea käsitykseksi raskaasta korruptiosta – onhan rahalla ostettu päättäjä huomattavasti pientä lahjasta raskaampi korruption muoto. Tulkintaa tukee myös lehden päätoimittajan myöhemmin samassa kirjoituksessa esittämä väite, että koomuksen rahoittajat halusivat välttää ennen aikaisten vaalien seurauksena mahdollisesti syntyvän hallituksen sosialidemokraattien kanssa. (Peltonen 2009a.)

Lehden toimittaja Heikki Lehtinen näki niin ikään etujärjestöjen antaman vaalirahoituksen tapana ostaa poliittista vaikutusvaltaa. Kommentissaan Teollisuuden ja työnantajain keskusliiton (TT) säätiön antamasta vaalirahoituksesta Lehtinen toteaa, että TT-säätiön hallituksen jäsenet ovat ”rahalla koettaneet muokata maan poliittisia voimasuhteita”. Lehtisen tekstissä toistuu muuallakin lehdessä vallalla ollut käsitys, että epäasiallisella vaalirahoituksella pyritään ostamaan itselleen mieluisia päätöksiä ja poliitikkoja sekä näiden kautta tilaa omille mielipiteille julkisessa keskustelussa. (Lehtinen 2009.)

Yllä olevat esimerkit TT-säätiötä lukuun ottamatta viitannevat pitkälti Nova-liikemiesten harjoittamaan vaalirahoitukseen, josta hyötyivät lähinnä hallituspuolueet keskusta ja kokoomus. Mielenkiintoista lehden kirjoittelussa oli se, kuinka se kirjoitti Nuorisosäätiö-kohun alkuvaiheessa lähinnä Nova-liikemiehistä, mutta ei erityisesti soimannut keskustan säätiörahoitusta, josta muualla lehdistössä suurimmaksi osaksi kohuttiin. Kun työväenliikkeen omistamat säätiöt otettiin muualla lehdistössä käsittelyyn, heräsi myös Uutispäivä Demari aiheeseen. Antti Vuorenrinne (2009b) kirjoitti 5.10.2009 kysymyksen Nuorisosäätiöstä jääneen "lautakasan alle", vaikka Nuorisosäätiössä oltiin toimittu "vähintäänkin virheellisesti". Vuorenrinne myös kritisoi muuta mediaa, joka oli ottanut SDP:n taustasäätiöt tikunnokkaansa "kenties jonkun käsittämättömän tasapuolisuuden vuoksi -- vaikkei niistä mitään arveluttavaa löydy".

Myös Pauli Takala kirjoitti aiheesta 6.10.2009:

"Sellainen on meininki nyt, että jok'ikinen säätiö rahoineen käännetään nurinniskoin ja ravistellaan. -- Hyvä on, että käännetään ja ravistellaan, vaikka suuri osa rikkeistä näyttää olleen pieniä, muutaman satasen ajattelemattomuuksia. Mutta tärkeintä onkin periaate. Pienikin vilunki on vilunki."

Takala viitaa kirjoituksessaan siihen, kuinka Urheiluopistosäätiön rikkeet olivat pieniä verrattuna Nuorisosäätiöön, vaikkakin oli tarpeellista, että pienetkin rikkeet selvitettiin. Kirjoituksessaan Takala myös totesi, että Vanhasen toiminnasta jäi vielä "monta kysymysmerkkiä" ja pohdiskeli jääviyskysymyksiä liittyen Vanhasen valtioneuvostossa tekemiin RAY:n avustuspäätösten hyväksyntöihin. (Takala 2009.)

Lehden päätoimittaja Juha Peltonen kritisoi 8.10.2009 sitä, kuinka hallituspuolueet hänen mukaansa pyrkivät rinnastamaan etujärjestöjen, kuten ay-liikkeen, antaman vaalituen yksittäisten liikemiesten antamaan tukeen. Peltonen kirjoitti käytäntöjen poikkeavan toisistaan huomattavasti. Peltonen käsitys korruptiosta näytti kytkeytyvän nimenomaan henkilökohtaisen edun tavoitteluun, mikä tekisi tuen saajasta korruptoituneen:

"Etujärjestöiltä peräisin oleva rahoitus poikkeaa kuitenkin kepun rahantekokoneeksi suunnitellusta Nova-KMS-kuviosta oleellisesti. Etujärjestöjen kyseessä ollen ei kukaan rahoituksesta päättävä voi saada sellaista henkilökohtaista etua, joka korruptoi tuen saajaa." (Peltonen 2009b.)

Toisaalta käsitykset ulkopuolisesta vaalirahoituksesta vallan ostamisena kietoutuivat todennäköisesti lehden suhtautumiseen kaikkiin vaalirahoitukseen liittyviin uusiin paljastuksiin. Muissa aineistooni kuuluneissa lehdissä tällaista käsitystä ei ollut juurikaan havaittavissa. Lehden tekemien haastattelujen ja siteerauksien perusteella myös monet SDP:n

kansanedustajat pitivät yllä samaa käsitystä. Vallan ostaminen voidaan nähdä aktiivisena toimintana, laajana korruptiona.

Uutispäivä Demarin kirjoituksia leimasi vahvasti poliittisten seurauksien vaatiminen. Lehden päätoimittaja kirjoitti, että rahalla muokatut valtasuhteet voidaan muuttaa vain uusilla vaaleilla (Peltonen 2009a). Lisäksi lehdessä ehdotettiin useampaan kertaan listavaaliin siirtymistä (Hella 2009a; UD 25.9.2009) ja uutisoitiin näyttävästi opposition vaativan hallituksen tai Vanhasen eroa (Hella 2009c). Lehti noudatti tässä todennäköisesti SDP:n suhtautumista kohuun: oppositiopuolueena sen tehtävänä oli luonnollisesti kritisoida hallitusta ja turvata oma asemansa.

4.4.3. Maan tapa

Uutispäivä Demari kirjoitti maan tavasta kuten muutkin lehdet, mutta termin sisältö oli jälleen hieman erilainen. Lehden uutispäätoimittaja Antti Vuorenrinne (2009a) kirjoitti lehden Näkökulma-palstalla 28.9.2009 ”korruptiivisista rakenteista” ja ihmetteli kyseistä termiä, jota Turun Päivälehdessä toimittaja oli käyttänyt aiemmin samalla viikolla. Vuorenrinne piti termiä toimittajan kannalta kätevänä, sillä sitä käyttämällä saattoi välttää väittämästä kenenkään syyllistyneen rikokseen ja näin ollen välttää myös mahdolliset kunnianloukkaukset. Käyttämällä termiä saattoi kuitenkin osoittaa, että toiminta oli moraalisesti kyseenalaista. Vuorenrinne katsoi termin sopivan oikein hyvin vaalirahaskandaaliin ja erotti sen avulla moraalisesti paheksuttavan toiminnan hyväksyttävästä: Nova-liikemiesten toimissa oli Vuorenrinteen mukaan kyse korruptiivisista rakenteista, mutta ay-liikkeen vasemmistopuolueille antamassa tuessa ei. Toimittaja näki kriisin olevan siinä, että pääministeri ei ymmärtänyt korruptiivisten rakenteiden paljastumisen vakavuutta, ei niinkään itse rakenteiden olemassaolossa. (Vuorenrinne 2009a.)

Maan tapaa käsiteltiin myös, kun lehti siteerasi Eero Heinäluomaa (sd.), joka otti puheenvuorossaan kantaa maan tavasta käytyyn keskusteluun. Heinäluoman mielestä maan tapa ei ollut ollut kutsua liikemiehiä pääministerin asunnolle keskustelemaan pääministeripuolueen rahoituksesta, rikkoa säätiölakia tai kattaa talousrikoksista tuomituille ”kahvit sörsselit”. (UD 30.9.2009.) Heinäluoma lienee viitannut kommentissaan keskusteluun maan tavasta ja siitä, että maan tapa oli ollut ikään kuin harmitonta käytäntöä, jota kaikki ovat noudattaneet. Heinäluoma teki kommentissaan pesäeron ”oikean” maan tavan ja vaalira-

hakohun tapahtumien välille ja teki selväksi, että pelkän maan tavan piikkiin ei kilpailija-puolueiden rahoitusotkuja voinut laittaa.

4.4.4. Oikeudenkäynnin jälkeiset käsitykset

Nuorisosäätiö-oikeudenkäynnin jälkeisessä Demokraatissa (ent. Uutispäivä Demari) 31.1.2013 sivuttiin Nuorisosäätiö-tapauksen tuomioita muutamassa lyhyessä uutisessa. Jutuissa käsiteltiin lyhyesti Antti Kaikkosen asemaa tuomion jälkeen ja Kaikkosen omaa suhtautumista tuomioonsa. (Demokraatti 31.1.2013a; 31.1.2013b.) Samana päivänä annettu Urheiluopistosäätiö-tuomio sai myös palstatilaa uutisessa, jossa kerrottiin lyhyesti tuomion taustat, mutta myös tuotiin esiin, että ”on[kin] arvioitu, että urheiluopistosäätiön [sic] rikostutkinta aloitettiin ’tasapuolisuussyistä’, koska samaan aikaan tutkittiin porvari-puolen vaalirahasotkuja”. Jutussa ei tuotu ilmi, kuka näin oli varsinaisesti arvioinut, joten kyse oli todennäköisesti lehden omasta tulkinnasta. (Demokraatti 31.1.2013c.)

Urheiluopistosäätiön tuomioiden vähättely suhteessa Nuorisosäätiö-tuomioihin oli selvä teema myös lehden päätoimittaja Juha Peltosen 1.2.2013 julkaistussa pitkässä mielipidekirjoituksessa Päätoimittajalta-palstalla. Kirjoituksessaan Peltonen kritisoi voimakkaasti kärjäoikeuden määräämää tuomiota Urheiluopistosäätiön asiamiehelle ja seitsemälle säätiön hallituksen jäsenelle. Peltonen piti kirjoituksessaan oikeuden päätöstä erikoisena sen määrättyä, ”mikä on ollut hankitun taiteen ’todellinen’ hinta ja mikä on ollut ylihintaa”. Peltonen jatkoi, että ”[n]yt voi jokainen taiteenystävä vedota kärjäoikeuteen, jos hintalaput taidegallerioissa ja -näyttelyissä hirvittävät”. Lisäksi Peltonen epäili, että koko oikeudenkäynnissä on ollut kyse vain ”oikeusviranomaisten tasapuolisuuspaineista”. Hän tulkitsi myös tuomion antamisen samana päivänä Nuorisosäätiön ja Urheiluopistosäätiön ”täysin toisiinsa liittymättömistä jutuista” merkkinä samoista ”tasapuolisuuspaineista”. Peltosen mukaan tapaukset näyttäytyivät tämän seurauksena mediassa ikään kuin samanarvoisina, vaikka Nuorisosäätiön tapauksessa tuomiot olivat vankeustuomioita ja Urheiluopistosäätiön tapauksessa sakkoja. Hän myös siteerasi Nuorisosäätiön silloista asiamiestä Jorma Heikkistä ja kertoi tämän kuvailleen Nuorisosäätiön toimintaa ”rakenteelliseksi korruptioksi” Iltalehden haastattelussaan 31.1.2013. (Peltonen 2013.)

Peltosen mukaan Nuorisosäätiön toiminta oli siis ollut tuomittavaa korruptiota, josta oli syytäkin antaa tuomioita, kun taas Urheiluopistosäätiön taulukaupoissa ”pyyteetöntä työtä säätiön luottamustehtävissä” tehneiden henkilöiden sakottaminen oli epäoikeudenmukais-

ta, sillä kyse oli vain ”muutamilla tuhansilla” ostetuista tauluista. Peltonen vertasi summaa muiden säätiöiden jakamiin laillisiin, miljoonien eurojen vaalitukiin ja Nuorisosäätiön toimintaan, jossa tuomitut jakoivat ”veronmaksajien rahaa säätiölleen ja säätiöstä edelleen itselleen”. (Peltonen 2013.)

Peltosen kanta on harvinaisen jyrkkä kannanotto Urheiluopistosäätiön menettelyn puolesta ja välillisesti Nuorisosäätiön toiminnan tuomitsemiseksi. Muut lehdet eivät arvostelleet tuomioistuimen päätöstä yhtä rankasti kuin Demokraatti. Peltonen jopa ehdotti kirjoituksessaan, että sakkoja saaneet Urheiluopiston hallituksen jäsenet oltaisiin nimetty SDP: puoluekokouksessa puolueen kunniajäseniksi ja ”[Rafael] Paasio -mitalikin olisi paikallaan” (Peltonen 2013). Urheiluopistosäätiön tuomion epäoikeudenmukaisuuden korostamisesta huolimatta itse lehden korruptiokäsityksissä ei kuitenkaan näyttänyt tapahtuvan varsinaista muutosta kohun ja tuomion julkistamisen välillä.

4.4.5. Yhteenvetoa

Uutispäivä Demarin käsitys tapahtumista oli yksilökeskeisempi kuin muilla lehdillä: lehdesä arvosteltiin ”maan tavan” taakse piiloutumista ja korostettiin yksilöiden lainvastaisia tekoja. Näin ollen lehden voidaan katsoa käsittäneen tapahtumat korruptiona ja eritoten yksilöiden korruptiivisina tekoina. Uutispäivä Demari käytti myös suoraan korruptiota terminä huomattavasti muita lehtiä enemmän. Korruptio-sanana käyttö antaa tapahtumille selkeän nimen, kun taas maan tavasta ja rakenteista puhuminen häivyttää tapahtumien selvää korruptiivisuutta, vaikka taustalta onkin havaittavissa erilaisia korruptiokäsityksiä termin käytön puutteesta huolimatta.

Lehden päätoimittajan reaktio Nuorisosäätiö-oikeudenkäynnin kanssa samaan aikaan langetettuihin Urheiluopistosäätiön tuomioihin oli kuitenkin yllättävä: Peltonen (2013) näki Urheiluopistosäätiön tuomiot pelkästään tasapuolisuuspaineista kumpuavana, hiukan samaan tapaan kuin Suomenmaan kirjoituksissa oltiin nähty Nuorisosäätiö-kohu keskustan ajojahtina ja tuomion saaneet sijaiskärsijöinä.

Lehden asema kohun aikaisen pääoppositiipuolue SDP:n äänenkannattajana vaikutti luonnollisesti sen kirjoitusten kärkkäyteen: opposition luonnollisena intressinä kun on arvostella hallituksen toimintaa. Vaikka SDP oli saanut vaalirahoitusta ammattiyhdistysliikkeeltä ja omilta säätiöiltään, oli puolueen pää-äänenkannattajan helpompi arvostella vaali-

rahaa vastaanottaneita hallituspuolueita, joiden se saattoi väittää päässeensä valtaan nimenomaan ulkopuolisen rahan ansiosta. Vuonna 2013 Nuorisosäätiön ja Urheiluopistosäätiön kärjäoikeustuomioiden aikaan puolue oli kuitenkin taas hallituksessa.

Korruptiokirjallisuuden perusteella muodostettuja korruptiokäsityksiä Uutispäivä Demarista oli vaikeaa löytää. Sen sijaan lehdellä oli hyvin vahvasti muista lehdistä poikkeava käsitys rahalla ostetusta vallasta. Käsitys oli lähellä markkinakeskeistä korruptiokäsitystä, jossa korruptio nähdään korruptoituneen poliitikon liiketoimena: Uutispäivä Demarin tapauksessa korruptio tosin nähtiin lähinnä liikemiehen toimena omien etujen varmistamiseen rahan avulla. Toisaalta sama käsitys voisi sopia myös julkisen intressiin pohjautuvaan käsitykseen, vaikka lehti ei suoraan painottanut toiminnassa tapahtuneen nimenomaan julkisen intressin vahingoittamista, vaikkakin toiminnassa tavoiteltiin yksityistä etua. Toisaalta voidaan ajatella, että lehdessä nähtiin implisiittisesti ostettujen valtasuhteiden heikentävän demokratiaa ja ollen julkisen intressin vastaista toimintaa. Tutkimuksen teoriakehikko ei siis antanut sellaisenaan suoraa vastausta Uutispäivä Demarin käsityksistä, mutta laventamalla aineiston tulkintaa oli mahdollista löytää viitteitä edellä mainituista kahdesta erilaisesta käsityksestä.

4.5. Yhteenvetoa tuloksista

Kuten saattoi odottaa korruptiokirjallisuuden ilmi tuoman korruption käsitteen määrittelyn vaikeudesta ja ilmiön monitahoisuudesta, myös lehtien käsitykset erosivat toisistaan melko paljon. Helsingin Sanomat ja Uutispäivä Demari näkivät tapahtumat selvästi korruptiona alusta alkaen, kun taas Suomenmaa ja Nykypäivä eivät pitäneet tapahtumia yhtä selvästi korruptiona etenkin kohun alkuvaiheessa. Analyysini tulokset on pelkistetty taulukkoon 5.

Taulukko 5: Lehtien käsitykset Nuorisosäätiö-kohusta.

	Olivatko tapahtumat korruptiota?	Korruptiokäsitykset	Millaista korruptiota?
Helsingin Sanomat	Kyllä.	Julkinen mielipide Markkinat Viitteitä: Julkinen intressi	Laajaa Rakenteellista korruptiota Moraalitonta
Suomenmaa	Alkuvaiheessa: ei. Myöhemmin: kyllä, mutta osaa olivat ottaneet kaikki puolueet.	Lainvastainen Viitteitä: julkinen mielipide	Alkuvaiheessa: ei korruptiota. Myöhemmin: rakenteellista korruptiota, jossa kaikki puolueet olivat olleet mukana.
Nykypäivä	Ei. Paikoin viitteitä käsityksestä moraalinvastaisesta toiminnasta.	-	Pienimuotoista, vaikkakin rakenteellinen maan tapa Moraalitonta
Uutispäivä Demari	Kyllä.	Viitteitä: Markkinat Julkinen intressi	Laajaa Rakenteellista korruptiota

Etenkin Suomenmaan korruptiokäsitys nojasi vahvasti siihen, että tapahtumissa ei ollut mitään tuomittavaa, sillä mitään ei oltu todettu lainvastaisiksi. Myös Nykypäivässä vähäteltiin kohun tapahtumien tuomittavuutta etenkin kohun alkuvaiheessa. Helsingin Sanomat toi omassa käsityksessään vahvasti esiin julkista mielipidettä ja moraalialueita: tapahtumat olivat tuomittavia, sillä ne näyttivät kansalaisten silmissä tuomittavilta, vaikka lakia ei oltaisi varsinaisesti rikottu. Suomenmaa puolestaan oli vahvasti kannalla, jonka mukaan tapahtumat eivät olleet korruptiota, ellei oikeus niistä rankaisisi. Lehti myös arvosteli muita tiedotusvälineitä moralisoinnista eikä näin ollen nähnyt moraalien mukaan toimimisella yhtä suurta roolia kuin Helsingin Sanomat. Nykypäivä sivusi moraalikeskustelua muutamassa kirjoituksessaan huolimatta tapahtumien tuomittavuutta vähättelevästä käsityksestään kohun alussa.

Tapahtumia eniten kritisoineilla Helsingin Sanomilla ja Uutispäivä Demarilla oli korruptiokäsityksiensä suhteen jonkin verran yhteisiä piirteitä. Molemmat korostivat korruption laajuutta ja rakenteellisuutta, ja molemmista oli löydettävissä viitteitä markkinakeskeisistä ja

julkiseen intressiin keskittyvistä käsityksistä. Suomenmaa ja Nykypäivä näkivät tapahtumat niin ikään rakenteellisena maan tapana, mutta eivät pitäneet tapahtumia yhtä tuomittavina kuin Helsingin Sanomat ja Uutispäivä Demari.

Uutispäivä Demari käsitteli Nuorisosäätiö-kohua ja vaalirahoituskohua yleisemminkin eräänlaisena poliittisena lyömäaseena. Lehti arvosteli kovasanaisesti hallituspuolueita ositetuiksi puolueiksi ja korosti tarvetta uusille vaaleille ja pääministerin erolle, kun taas Suomenmaa ja Nykypäivä korostivat, että uudet vaalit olisivat pikemminkin haitalliset ja että eduskunta oli yhä luottamuksen arvoinen. Suomenmaassa ja Nykypäivässä myös korostettiin tapahtumien johtavan entistä avoimempaan vaalirahoitukseen.

Suomenmaan käsitys tapahtumista alkoi muuttua jo kohun loppuvaiheessa, kun alkoi käydä selväksi, että tapahtumista saatettaisiin aloittaa rikostutkinta, mutta varsinaisesti lehden käsitykset eivät enää oikeudenkäynnin aikana muuttuneet. Kohun alkuviikkojen jälkeen Suomenmaan laillisuutta korostava ja korruptiota vähättelevä käsitys muuttui kaikkien puolueiden harjoittamaa maan tapaa eli rakenteellista korruptiota korostavaksi. Nykypäivän käsityksessä saattoi havaita muutoksen moraalialia ja yksilön vastuuta korostavaan suuntaan, kun lehti oli aiemmin lähinnä vähätellyt tapahtumia, mutta kovin suurta muutosta ei voi sanoa tapahtuneen vain yhden kolumnin perusteella. Uutispäivä Demarin ja Helsingin Sanomien käsityksissä ei myöskään havaittu sanottavaa muutosta.

Mielenkiintoisena lisänä todettakoon, että Katilan (2013, 66, 75) löydökset pro gradu -tutkielmassaan olivat osin samansuuntaisia työni kanssa. Katilan mukaan oppositio piti eduskuntakeskustelussa yllä käsitystä yksilöiden aktiivisesta korruptiivisesta toiminnasta, kun taas hallituspuolueet puhuivat mieluummin maan tavasta. Omassa tutkimuksessani kävi ilmi, että kriittisimpiä ”maan tavan” käsittelijöitä olivat Helsingin Sanomat ja Uutispäivä Demari, kun taas etenkin Suomenmaa korosti, kuinka kaikki puolueet olivat noudattaneet maan tapaa.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Käräjäoikeus ja myöhemmin ylemmät oikeusasteet totesivat Nuorisosäätiön rahanjaon olleen lainvastaista. Asianosaiset tuomittiin korruptiorikoksiksi luokiteltavista rikoksista: Antti Kaikkonen luottamusaseman väärinkäytöstä ja Jukka Vihriälä lahjuksen ottamisesta (HS 27.10.2014.). Tutkimustehtävänäni oli selvittää, näkivätkö Helsingin Sanomat, Suomenmaa, Nykypäivä ja Uutispäivä Demari Nuorisosäätiön epäselvyydet korruptiona ja jos näkivät, millaisia korruptiokäsityksiä näillä oli.

Tutkimuksessani lähteinä käytetyt puoluelehdet katsoivat tapahtumia huomattavasti erilaisista lähtökohdista kuin Helsingin Sanomat, jolla ei ole puoluepoliittista kytkentää. Lisäksi puoluelehdillä oli erilaiset asemat toisiinsa nähden: Suomenmaa ja Nykypäivä olivat vaalirahakohussa pahiten kolhiintuneiden hallituspuolueiden pää-äänenkannattajia, kun taas Uutispäivä Demari oli pitkään säätiökohun ulkopuolella pysytelleen pääoppositiipuolueen puoluelehti. Tästä huolimatta tai pikemminkin juuri tästä syystä oli mielenkiintoista havaita, millaisia käsityksiä kohuun osittain kietoutuvilla tahoilla oli tapahtumista. Työni teoreettisena viitekehystenä oli korruptiotutkimuksessa jo melko perinteiseksi muodostunut nelijako korruption määrittelystä julkisen viran tai lainvastaisuuden, julkisen intressin, markkinoiden tai julkisen mielipiteen avulla. (Heidenheimer & Johnston 2002, 7–8, 13.) Lisäksi käytin analyysissä apuna erilaisia korruption määreitä ja käsitepareja tarkentaakseni analyysiani.

Lehtien käsitykset siitä, olivatko tapahtumat korruptiota vaihtelivat suuresti. Helsingin Sanomat ja Uutispäivä Demari pitivät Nuorisosäätiön tapausta korruptiona, kun taas Nykypäivä ja Suomenmaa eivät pitäneet ainakaan yhtä selvästi. Vahvimmin aineistosta nousi esille korruption käsittely julkiseen mielipiteeseen tai julkisen viran sääntöihin ja lakiin nojaten. Julkiseen mielipiteeseen perustuvassa korruptiokäsityksessä korruptiona pidetään sellaista toimintaa, jota yleinen mielipide eli maan kansalaiset pitävät korruptiona (Gardiner 2002, 32.) Etenkin Helsingin Sanomien käsitys oli hyvin vahvasti julkiseen mielipiteeseen perustuva: lehti tuomitsi tapahtumat, sillä ne joko loukkasivat yleistä moraalia, näyttivät arveluttavilta tai saivat kaiken politiikan näyttämään yleisön silmissä korruptiolta. Kaikki nämä ilmaisut olivat osoituksia siitä, että lehti piti tekoja korruptiona nimenomaan siksi, että se tulkitsi julkisen mielipiteen tuomitsevan tapahtumat.

Lainvastaisessa korruptiokäsityksessä korruptio määritellään yksiselitteisesti vain sellaisena toimintana, joka on kriminalisoitu (Gardiner 2002, 29). Tällöin yksittäisiä tekoja ei pidetä korruptoituneina esimerkiksi silloin, jos laki ei ota niihin kantaa, mutta julkinen mielipide tuomitsee ne. Suomenmaan korruptiokäsitys pohjautui vahvasti lainvastaiseen korruptiokäsitykseen, sillä lehti ei puuttunut tapahtumien mahdolliseen tuomittavuuteen yleisön silmissä vaan tukeutui käsitykseen, että kyse ei voinut olla korruptiosta, jos rikosta ei ollut tapahtunut.

Lisäksi Helsingin Sanomissa ja Uutispäivä Demarissa oli muutamia viitteitä julkiseen intressiin ja markkinoihin perustuvista käsityksistä, joiden mukaan tapahtumat ovat korruptiota silloin, kun ne eivät ole julkisen intressin mukaista toimintaa tai jos toiminnassa on kyse toimijan omien tulojen maksimoimisesta (Heidenheimer & Johnston 2002, 7–9). Nämä käsitykset eivät kuitenkaan olleet yhtä vallitsevia kuin lainvastainen tai julkiseen mielipiteeseen perustuva korruptiokäsitys. Lehtien korruptiokäsitykset olivat näin ollen lopulta melko kapeat: tapahtumat nähtiin tuomittavina joko ainoastaan silloin, jos ne olivat laissa kiellettyjä tai silloin, jos ne sotivat yleistä mielipidettä vastaan.

Toisaalta tulokset kertovat osaltaan korruptiokirjallisuudessa paljon käytetyn perinteisen nelijaon julkisen mielipiteen, julkisen viran, julkisen intressin ja markkinakeskeisyyden välillä olevan uudistuksen tarpeessa: korruption tutkimiseksi on otettava aina käyttöön lisäämääreitä, sillä pelkät ylätasolla operoivat määritelmät eivät riitä sen tunnistamiseksi, miten korruptiosta keskustellaan ja miten siihen suhtaudutaan. Tästä syystä käytin työssäni apuna aiemmasta tutkimuksesta nostamiani käsitepareja moraaliton–lainvastainen, moitittava–tuomittava, satunnainen–rakenteellinen ja pienimuotoinen–laaja (ks. Salminen & Ikola-Norrbacka 2013, 197–198; Salminen & Mäntysalo 2013, 4).

Korruptiota pidettiin kaikissa lehdissä rakenteellisena maan tapana, tosin käsitykset rakenteellisesta korruptiosta ja sen tuomittavuudesta vaihtelivat. Osa lehdistä korosti yksilöiden syyttömyyttä kaikkien noudattamaan ja melko harmittomaan maan tapaan, kun taas osa näki saman maan tavan merkkinä yhteiskunnassa piilevästä rakenteellisesta korruptiosta. Vastakkaisia käsityksiä saattoi esiintyä jopa saman lehden sisällä, kuten Helsingin Sanomissa ja Suomenmaassa. Lehtien käsitykset erosivat myös siinä, millaisena ne näkivät yksilön roolin: esimerkiksi Suomenmaa piti tuomittuja yksilöitä sijaiskärsijöinä, kun taas Helsingin Sanomat näki tuomiot ansaittuina ja tuomioihin johtaneet teot vakavina. Kaikki leh-

det kuitenkin totesivat tavalla tai toisella, että maan tavan oli muututtava, ja näkivät tapahtumat uuden poliittisen kulttuurin alkuna.

”Maan tavasta” puhuminen oli yleinen tapa käsitellä vaalirahakohua tutkimissani lehdissä. Tapahtumista ei kenties Yleisradion lautakasakohun nolon lopun vuoksi tai mahdollisten kunnianloukkaussyytösten pelossa haluttu käyttää asianosaisia liiaksi leimaavia termejä. ”Maan tapa” tietyssä yhteydessä käytettynä häivytti tekojen moraalisen epäilyttävyyden – oli tehty niin kuin kaikki muutkin, ja silloin teko itsessään vaikutti ainakin aavistuksen lievemmältä kuin nykyisestä kontekstista tulkittuna. Varsinaisesta korruptiosta taas puhuttiin usein negatiivisessa ja epäluotettavassa kontekstissa viitaten erilaisten vastustajien julkituomiin, aiheettomina pidettyihin ”korruptioepäilyihin” tai ”korruptiosyytöksiin”. Taustalla vaikuttivat todennäköisesti puoluelehtien kytkökset taustapuolueisiinsa, mutta toisaalta lehdet myös yllättivät kritisoidessaan omiaan paikoin hyvin selväsanaisesti.

Helsingin Sanomien kanta oli aineistossa käsitellyistä lehdistä jyrkin, sillä lehdellä ei ollut ainakaan yhtä selviä kytköksiä kohussa syytettyihin henkilöihin ja puolueisiin kuin puoluelehdillä. Lehdessä korostettiin erityisesti tapahtumien moraalittomuutta ja pidettiin niitä raskeana korruptiona. Keskusta oli kohun keskiössä, minkä vuoksi Suomenmaan kirjoitukset keskittyivät puolustamaan puoluetta. Nykypäivässä kokoomuksen ja keskustan hallituskumppanuus näkyi lehden valitsemassa linjassa: tapahtumia käsiteltiin melko neutraalisti eikä hallituskumppani keskustaa arvosteltu liian rajusti. Uutispäivä Demarilla puolestaan oli asemansa puolesta käytännössä vapaat kädet arvostella hallituksen toimintaa.

Toissijainen kiinnostuksenkohteeni oli käsitysten muutoksessa kohun ja oikeudenkäynnin välillä, mutta on todettava, että lehtien korruptiokäsitykset eivät muuttuneet radikaalisti itse kohun ja oikeuden tuomion julkistamisen välillä, vaan lehdet lähinnä painottivat eri ajan-kohtina eri asioita. Suomenmaan korruptiokäsitys muuttui kohun aikana jonkin verran ja alkoi korostaa avointa vaalirahoitusta ja sitä, miltä epäselvä vaalirahoitus näytti kansalaisten silmin, mutta oikeudenkäynnin jälkeinen kirjoittelu oli lehdessä kuitenkin hyvin samantyyppistä kuin kohun aikanakin.

Korruptiokirjallisuudessa ei määritellä korruptiota vain yhdellä kapealla määritelmällä vaan tunnustetaan ilmiön monet ulottuvuudet ja samalla myös eri määritelmien vajavaisuudet. Mielenkiintoista työni tuloksissa onkin, kuinka samat tapahtumat voitiin tulkita hyvin eri tavoin: tapahtumat olivat yhdestä näkökulmasta vakavaa rakenteellista korruptiota ja toises-

ta pelkkä harmiton maan tapa. Käsitykset poikkesivat myös siinä suhteessa, tulkittiinko tapahtumia korruptiona moraalin vai lain kautta. Esimerkiksi Helsingin Sanomat näki tapahtumat korruptiona nimenomaan siksi, että ne olivat vahvasti moraalin vastaisia. Toisaalta taas Suomenmaa korosti etenkin kohun alkuvaiheessa laillisuutta ja sitä, että tärkeintä ei ollut se, miltä asiat sillä hetkellä vaikuttivat vaan se, että asiat tutkittaisiin lain pykälien kautta.

Käsityksessä korruptiossa tiukasti lainvastaisina tekoina on etuna, että korruptio on helposti määriteltävissä ja rajattavissa. Julkisen mielipiteen ja moraalin määrittelyyn ei yksikään lehti ottanut kantaa: kirjoituksissa todettiin vain, että teko sotii kansalaisten moraalista vastaan määrittelemättä, mikä oikeastaan oli yhteiskunnan yleinen moraalikäsite ja oliko sitä mahdollista edes saada selville. Etenkin Helsingin Sanomat määritteli tapahtumat korruptioksi pitkälti toteamalla niiden olevan moraalin vastaisia, mutta ei ottanut kantaa, kenen moraalista oli kyse. Yksilöllä voi olla käsitys siitä, mikä yhteiskunnassa on moraalisesti hyväksyttävää, mutta täysin aukottomasti julkista mielipidettä ja moraalista ei luonnollisestikaan voi määritellä. Toisaalta korruption määrittely vain sellaiseksi toiminnaksi, jonka laki määrittelee korruptioksi, on yhtä haastavaa: harvassa maassa lainsäädäntö kriminalisoi pelkkää ”korruptiota”.

Työni tulokset kertovat, että korruption tunnistaminen on vaikeaa ja sen määrittely on jatkuvaa rajankäyntiä. Tulokset linkittyvät osaltaan yleiseen korruption havaittavuuden ja tunnistettavuuden vaikeuteen, joka voi pahimmillaan heikentää korruption vastaisen toiminnan tehokkuutta. Sopivan ja sopimattoman kestittämisen tai lahjan määrittely jää lopulta aina oikeusasteiden tehtäväksi. Oikeusasteet eivät kuitenkaan voi ottaa kantaa siihen, miltä teot näyttävät, toisin kuin lehdistö ja yleisö. Jos yleisö ja julkisuus kokevat tekojen näyttävän korruptiolta ja oikeusaste päättää toisin, voiko se vaurioittaa luottamusta politiikkoihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin? Toisaalta vaarantuuiko yksilöiden oikeusturva, jos tiedotusvälineet ja kansalaiset langettavat jo ennalta moraalisia tuomioita teoista, jotka eivät ole laissa kriminalisoituja? Myös poliitikkojen asema on hankala. Lain noudattaminen on melko selkeää, mutta yleisön moraalikäsitteiden perässä pysyminen ei aina ole niin yksinkertaista. Poliitikko saattaa helposti huomata joutuvansa julkisuuden riepottelemaksi vaikei olisi tehnyt mitään lainvastaista. Poliitikon työhön kuuluu tavata erilaisia etujärjestöjä ja vaikuttajia, joiden tarjoamien palvelusten ja lahjojen kanssa on oltava hyvin tarkka. Tavalliset ystäväpalvelukset muuttuvat politiikan ollessa kyseessä nopeasti epäilyttäviksi.

Kvalitatiivinen tutkimus pohjautuu vahvasti tutkijan omaan tulkintaan ja näin ollen myös oma positioni vaikuttaa tapaan, jolla erotin aineistostani tietyntylaisia ilmaisuja ja käsityksiä. Korruption tutkiminen tukeutuen klassiseen korruptiokirjallisuuden kolmijakoon osoittautui hankalaksi. Julkinen mielipide oli helposti havaittava tapa määrittellä korruptiota, samoin lakiin tukeutuminen, mutta markkinaehtoiset ja julkista intressiä korostavat käsitykset ovat hankalampia etsittäviä. Aineistosta sai enemmän irti etsimällä lisämääreiden avulla merkkejä siitä, millaisena korruptiota pidettiin. Vanha nelijakoinen korruption määrittely julkisen viran, julkisen intressin, markkinoiden tai julkisen mielipiteen avulla vaati kuitenkin tuekseen konkreettisia käsitteitä.

Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta uudistettiin vaalirahakohun jälkeen vuonna 2009, mutta keskustelu suomalaisen vaalirahoituslainsäädännön toimivuudesta on jatkunut. Vaalirahoitusilmoitusten tarkastaminen siirtyi uuden lain myötä oikeusministeriöltä valtiontalouden tarkastusvirastolle, ja lakiin lisättiin muun muassa pykälä, jonka nojalla valtiontalouden tarkastusvirasto voi velvoittaa ehdokkaan tekemään vaalirahailmoituksen uhkasakon nojalla. Lisäksi uuteen lakiin lisättiin rajoitukset samalta tukijalta vastaanotettavan tuen enimmäismäärästä: 3000 euroa kunnallisvaaleissa, 6000 euroa eduskuntavaaleissa ja 10 000 euroa europarlamenttivaaleissa. Laissa kiellettiin myös sellaisen tuen vastaanottaminen, jonka antajaa ei voida selvittää. Aiemman lain muita epäkohtia pyrittiin paikkaamaan lisäämällä lakiin ehdokkaan kirjanpitovelvollisuus ja velvoite vaalikampanjaan liittyvän mainoksen maksajan nimen julkaisusta mainoksen yhteydessä. Tuen vastaanottaminen valtiolta, kunnalta, kuntayhtymältä, liikelaitoksilta tai julkisoikeudelliselta yhdistykseltä niin ikään kiellettiin lukuun ottamatta ”tavanomaista vieraanvaraisuutta”. Tuet ja niiden antajat vaadittiin lisättäviksi ilmoitukseen erikseen, mikäli tuen arvo olisi vähintään 800 euroa kunnallisvaaleissa tai 1500 euroa muissa vaaleissa. Aiemmassa lainsäädännössä rajat olivat suuremmat: 3400 euroa europarlamentti- tai presidentinvaaleissa, 1700 euroa eduskuntavaaleissa ja 1000 euroa kunnallisvaaleissa. (L 24.4.2009/273, 4§, 5§, 8§, 10§.) Uudistettu vaalirahoituslaki tuli voimaan vuoden 2010 syyskuussa.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ETYJ:n vaaliarvointimissio ehdotti tarkkailukäynnillään Suomessa vuonna 2011 vaalirahoituksen avoimuuden parantamiseksi muun muassa kaikkia ehdokkaita koskevaa pakollista vaalirahailmoituksen jättämistä ja valtion puoluetuen ulottamista tietyissä tapauksissa myös eduskunnan ulkopuolisiin puolueisiin. Lisäksi vaaliarvointimissio ehdotti, että lainsäädäntöön voisi lisätä pakollisen ennakkoi-

moituksen, sillä nykylainsäädännön mukaan vaalirahoitusilmoituksen voi jättää vasta kaksi kuukautta vaalituloksen vahvistamisen jälkeen. (OSCE/ODIHR 2011.)

Niin ikään korkeintaan 1500 euron yksittäislahjoituksen mahdollistaminen ilman velvoitetta lahjoittajan tietojen julkaisuun on herättänyt keskustelua. Europarlamenttivaaleissa 2014 osa ehdokkaista keräsi vaalirahaa kymmeniä tuhansia euroja yksityisiltä lahjoittajilta ja yrityksiltä, kaikki alle 1500 euron lahjoituksina, mikä herätti kysymyksiä siitä, voivatko yli 1500 euroa lahjoittavat tahot kiertää säädöstä liian helposti pilkkomalla lahjoituksensa pienemmiksi summiksi. (Ks. Honkonen 2014.) Lisäksi vaalirahoitus erilaisten säätiöiden kautta on edelleen tavallista. Tällöin rahojen todelliset lähteet jäävät vaalirahoitusilmoituksen ulkopuolelle.

Vaalirahoituskohun eri haarat vaikuttavat jo käsitellyiltä, osa jopa kolmessa eri tuomioistuimessa. Vaalirahoituslaki uudistettiin, syylliset tuomittiin ja puolueet ja lehdistö vakuuttivat, että uusi poliittinen aikakausi oli alkanut. Vaalirahakohun menneisyyden haamut eivät kuitenkaan ole vielä kaikonneet: viimeksi elokuussa 2016 Nuorisosäätiön hämäriltä vaikuttavat kiinteistöbisnekset olivat YLE:n verkkosivujen pääuutinen (YLE 24.8.2016). Niin ikään Arto Merisalon ja Toivo Sukarin uutisoitiin järjestäneen kesällä 2016 päättäjille suunnatun ”vaikuttajaristeilyn” (YLE 22.7.2016). Korruptiotutkijoilla lienee Suomessa siis edelleen työnsarkaa.

LÄHDELUETTELO

Primääriaineisto

Claramunt, Alberto (2009), ”Säätiöistä voi löytyä vielä lautaa vahvempaa”. Suomenmaa 9.10.2009. Uutinen.

Demokraatti 31.1.2013a. Uutiskertaus-palsta.

Demokraatti 31.1.2013b. ”Kaikkonen: Tuntuu kohtuuttomalta”. Uutinen.

Demokraatti 31.1.2013c. ”Urheiluopistosäätiön jutussa jaettiin sakkoja”. Uutinen.

Friman, Rainer (2009a), ”Ylen korkeat panokset”. Suomenmaa 1.10.2009. Kolumni.

Friman, Rainer (2009b), ”Surkea ehdotus”. Suomenmaa 6.10.2009. Kolumni.

Hara, Margit (2013), ”Marttyyrillä on sädekehä”. Nykypäivä 1.2.2013. Kolumni.

Hautamäki, Jaakko (2009a), ”Nuorten asuntosäätiöltä virtasi jatkuvasti tukirahaa keskustalle”. Helsingin Sanomat 20.9.2009. Uutinen.

Hautamäki, Jaakko (2009b), ”Vanhanen: Säätiön tuki muuttuu ongelmaksi vasta, jos lakia rikottu”. Helsingin Sanomat 27.9.2009. Uutinen.

Hautamäki, Jaakko (2009c), ”Vanhanen: Järjestelmän ongelma ei ole pääministerin ongelma”. Helsingin Sanomat 28.9.2009. Uutinen.

Hautamäki, Jaakko & Marko Junkkari (2009), ”Keskusta antoi jälleen itselleen ’täyden tuen’”. Helsingin Sanomat 25.9.2009. Uutinen.

Hautamäki, Jaakko, Marko Junkkari, Teppo Moisio & Jouni Mölsä (2009), ”Nuorisosäätiön hallinnosta Kaikkoselle makeat sivutulot”. Helsingin Sanomat 9.10.2009. Uutinen.

Hautamäki, Jaakko, Hanna Kaarto, Matti Mielonen & Jouni Mölsä (2009), ”Vanhanen ja Kaikkonen vaikenevat Nuorisosäätiön väitetyistä rikkeistä”. Helsingin Sanomat 1.10.2009. Uutinen.

Heikkinen, Mikko-Pekka (2009), ”Poliitikko ei erota oikeaa väärästä”. Helsingin Sanomat 18.10.2009. Välihuomio.

Hella, Olli (2009a), ”Konkarit muuttaisivat vaalijärjestelmän”. Uutispäivä Demari 24.9.2009. Uutinen.

Hella, Olli (2009b), ”Suomessa on niin hyvä hallitus kuin rahalla saa”. Uutispäivä Demari 25.9.2009. Uutinen.

Hella, Olli (2009c), ”Oppositio vaatii pääministerin eroa”. Uutispäivä Demari 25.9.2009. Uutinen.

Helsingin Sanomat 24.9.2009, Mieliopidekirjoitukset-palsta.

Helsingin Sanomat 25.9.2009. "Hajotusvaalit eivät ratkaisisi vaalirahoituksen sotkuja". Pääkirjoitus.

Helsingin Sanomat 26.9.2009. "Vihreiden pitäisi jo päättää". Pääkirjoitus.

Helsingin Sanomat 29.9.2009. "Säätiöissä riittää vielä pöyhittävää". Pääkirjoitus.

Helsingin Sanomat 30.9.2009a. "Syytökset Vanhasta kohtaan täytyy selvittää pikaisesti". Pääkirjoitus.

Helsingin Sanomat 30.9.2009b. "Korruptiokohu nosti Vanhasen mediamylläkin keskipisteeseen". Uutinen.

Helsingin Sanomat 31.1.2013a. "Vaalirahan haalijoille ehdollista vankeutta". Uutinen.

Helsingin Sanomat 31.1.2013b. "Sallitun raja on nyt vähemmän hämärä". Pääkirjoitus.

Hohti, Paavo (2009), "Säätiöiden varojen väärinkäyttö voi johtaa vahingonkorvauksiin". Helsingin Sanomat 24.9.2009. Vieraskynä.

Huhta, Matti (2009), "Säätiön taloissa asuvat tuomitsevat vaalituen". Helsingin Sanomat 22.9.2009. Uutinen.

Hämäläinen, Unto (2009), "Pääministerin aikalisä". Helsingin Sanomat 4.10.2009. Artikkel.

Iloniemi, Eero (2009), "GRECO kyseenalaisti maan tavat". Nykypäivä 2.10.2009. Uutinen.

Junkkari, Marko (2009a), "Kansalaisten mitta on nyt täynnä". Helsingin Sanomat 24.9.2009. Näkökulma.

Junkkari, Marko (2009b), "Missä se valta oikein on?". Helsingin Sanomat 13.10.2009. Kommentti.

Junkkari, Marko (2009c), "Pääministeri Vanhasen selitykset eivät oikeuta Nuorisosäätiön vaalitukea poliitikoille". Helsingin Sanomat 28.9.2009. Uutisanalyysi.

Junkkari, Marko (2013), "Todellinen maan tapa tuomittiin eilen". Helsingin Sanomat 31.1.2013. Näkökulma.

Jäätteenmäki, Anneli (2009), "Suunta ylöspäin". Suomenmaa 1.10.2009. Kolumni.

Kaarto, Hanna (2009a), "Parempia selityksiä, Matti Vanhanen". Helsingin Sanomat 22.9.2009. Näkökulma.

Kaarto, Hanna (2009b), "Kohu avasi vihreille kiristyksen paikan". Helsingin Sanomat 26.9.2009.

Kaarto, Hanna (2009c), "Vasemmistokin osaa maan tavat". Helsingin Sanomat 2.10.2009. Näkökulma.

Karlsson, Henrik (2009), pilapiirros. Helsingin Sanomat 23.9.2009.

Ketvel, Eeva & Pirkko Määttä (2009), "Eduskunnassa käytiin jo aitoa keskustelua vaalirahoituksesta." Suomenmaa 1.10.2009. Uutinen.

Kokkonen, Ulla (2009), "Vallan vahtikoira hamuaa isännän paikkaa". Suomenmaa 2.10.2009. Näkökulma.

Kontio, Pirjo (2009), "Sitkoa on". Suomenmaa 24.9.2009. Kolumni.

Laaninen, Timo (2009), "Rahankäytön väheneminen tervehdyttää vaalitaistelua". Suomenmaa 9.10.2009. Kolumni.

Lehtinen, Heikki (2009), "Valtionyhtiöiden johto ahkeroi vaalitoissa". Uutispäivä Demari 29.9.2009. Kommentti.

Luumi, Marja (2009), "Veteraanidemarit kaipaavat Urpilaiselle enemmän tukea". Uutispäivä Demari 24.9.2009. Uutinen.

Manninen, Pentti (2013), "Etevä puoluesihteerin". Suomenmaa 1.2.2013. Pakina.

Manninen, Pentti & Pauliina Pohjala (2013), "Ehdollinen ei automaattisesti erota kansanedustajaa". Suomenmaa 1.2.2013. Uutinen.

Mielonen, Matti, Petri Sajari & Marja Salmela (2009), "Oikeustieteilijä: Vanhanen saattanut syyllistyä luottamusaseman väärinkäyttöön". Helsingin Sanomat 30.9.2009. Uutinen.

Mikkilä, Timo (2009a), "Poliittista mainontaa suitsitaan". Suomenmaa 13.10.2009. Uutinen.

Mikkilä, Timo (2009b), "Jukka Vihriälä potee poliittista krapulaa lievänä". Suomenmaa 24.9.2009. Uutinen.

Mukka, Antero (2009), "Reissuvihko pitäisi äänestäjän ajan tasalla". Helsingin Sanomat 28.9.2009. Välihuomio.

Mäkinen, Tapani (2009), "Kriisit on asetettava tärkeysjärjestykseen". Nykypäivä 25.9.2009. Päätoimittajalta-palsta.

Määttä, Pirkko (2009), "Puurot ja vellit sekaisin". Suomenmaa 24.9.2009. Kommentti.

Mölsä, Jouni (2009), "Professori Sihvola: 'Maan tavalla' peitellään yleensä erilaisia ikävykyksiä". Helsingin Sanomat 28.9.2009.

Nenonen, Jari (2009), "Menivät jo, juna sekä maine". Suomenmaa 23.9.2009. Pakina.

Nykypäivä 25.9.2009. "Kokoomuksen tuet julki". Uutinen.

Nykypäivä 2.10.2009. "Maan tapa pesiyty lehdistöön". Pääkirjoitus.

Peltonen, Juha (2009a), "Hallitus hajalle?". Uutispäivä Demari 25.9.2009. Päätoimittajalta-palsta.

Peltonen, Juha (2009b), "Uutisilla on elämänsä". Uutispäivä Demari 8.10.2009. Päätoimittajalta-palsta.

Peltonen, Juha (2013), "Tarkka hinta taiteelle". Demokraatti 1.2.2013. Päätoimittajalta-palsta.

Peltoniemi, Seppo (2009), "'Berlusconikaan ei pärjää keskustan korruptiolle'". Uutispäivä Demari 23.9.2009. Uutinen.

Pohjanpalo, Olli (2009), "Vihreät kiistävät uhkailleensa hallitusta". Helsingin Sanomat 27.9.2009b. Uutinen.

Rauhala, Osmo (2009), "Mihin Yleisradiota tarvitaan?". Nykypäivä 16.10.2009. Kolumni.

Rautio, Paavo (2009), "Priiman alittavaa politiikkaa". Helsingin Sanomat 1.10.2009. Merkitöjä.

Roos, Timo (2009), "Tätäkö tämä elämä onkin?". Uutispäivä Demari 22.9.2009. Kolumni.

Sajari, Petri (2009), "Vasemmistopuolueetkin saaneet säätiöiltä epäilyttävää rahoitusta.". Helsingin Sanomat 2.10.2009. Uutinen.

Salmela, Marja (2009a), "Nuorisosäätiö kertoo ammentaneensa tukirahaa nuorten asunto- ja isännöivästä yhtiöstään". Helsingin Sanomat 22.9.2009. Uutinen.

Salmela, Marja (2009b), "Kaikkonen sujahti kokouspalkkioille". Helsingin Sanomat 1.10.2009. Näkökulma.

Silfverberg, Kalle (2013), "Tuomio sai kankean miehen polvilleen". Helsingin Sanomat 31.1.2013. Uutinen.

Sipilä, Juha (2013), "Ei unohdeta arvojamme vaikeissa paikoissa". Suomenmaa 1.2.2013. Kolumni.

Suomenmaa 22.9.2009a. "Säätiöiden vaaliraha syyniin". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 23.9.2009a. "Säätiöltä ei tukea emo-Keskustalle". Uutinen.

Suomenmaa 23.9.2009b. Sanomalehtikatsaus.

Suomenmaa 24.9.2009a. "Eduskunnan hajottamiseen ei ole perusteita". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 24.9.2009b. "Ahti Pekkala ei hätkähdä mediakohua". Uutinen.

Suomenmaa 25.9.2009a. "Ensin on tutkittava, vasta sitten hutkittava". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 1.10.2009a. "Ylen Vanhas-jahti päättyi täydelliseen mahalaskuun". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 1.10.2009b. "Kyllä kansa tietää". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 2.10.2009. "Keskustaväki voi pitää päänsä pystyssä". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 9.10.2009. "Keskusta asettaisi mainontakatot vaaleihin". Uutinen.

Suomenmaa 14.10.2009. "Suuren rahan puolueet kaatoivat yksimielisyyden". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 16.10.2009." Valtamedia käänsi kiireesti takkinsa". Pääkirjoitus.

Suomenmaa 1.2.2013. "Vaalirahajupakassa askel kohti loppua". Pääkirjoitus.

Takala, Pauli (2009), "Amerikan malliin". Uutispäivä Demari 6.10.2009. Näkökulma.

Uutispäivä Demari 25.9.2009. "Pitkiin listoihin". Uutinen.

Uutispäivä Demari 30.9.2009. "Heinäluoma: Väärää puhetta maan tavasta". Uutinen.

Pohjolainen, Pekka (2009), "Puoluerahoituksen seurantaan ajantasainen rekisteri". Suomenmaa 7.10.2009. Uutinen.

Pärssinen, Juha (2009), "Eduskunta nauttii median luottamusta". Nykypäivä 25.9.2009. Uutinen.

Vesikallio, Johanna (2009), "Vanhanen ei uhraudu muiden puolesta". Suomenmaa 28.9.2009. Uutinen.

Vuorenrinne, Antti (2009a), "Korruptiiviset rakenteet". Uutispäivä Demari 28.9.2009. Näkökulma.

Vuorenrinne, Antti (2009b), "Silminnäkiä pelasti Vanhasen, toistaiseksi". Uutispäivä Demari 5.10.2009. Näkökulma.

Vihavainen, Suvi (2013), "Vaalirahoituksen pelisäännöt selkeytyvät". Helsingin Sanomat 31.1.2013. Uutinen.

Kirjallisuus:

Alasuutari, Pertti (2011), *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Allen, Nicholas & Sarah Birch (2012), "On either side of a moat? Elite and mass attitudes towards right and wrong". *European Journal of Political Research* 51 (1), 89–116.

Andersson, Staffan (2003), "Political corruption in Sweden". Teoksessa Bull, Martin J., & James Newell (toim.), *Corruption in Contemporary Politics*. New York: Palgrave Macmillan, 135–148.

Andersson, Staffan & Paul M. Heywood (2009), "The Politics of Perception. Use and Abuse of Transparency International's Approach to Corruption". *Political Studies* 57 (4), 746–767.

Borg, Sami (2012), "Perussuomalaiset". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu OMSO 16/2012. Helsinki: Edita, 191–210. Saatavilla: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-172-2>>, luettu 15.3.2015.

Borg, Sami & Tom Moring (2005), "Vaalikampanja". Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 47–72.

Chang, Eric C.C. (2005), "Electoral Incentives for Political Corruption under Open-List Proportional Representation". *The Journal of Politics* 67 (3), 716–730.

Eskola, Jari (2001), "Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta". Teoksessa Aaltola, Juhani & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (2008), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Eurobarometri (2008). Special Eurobarometer 291 / Wave 68.2. Aineisto kerätty 2007. Saatavilla <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_291_en.pdf>, luettu 3.8.2015.

Eurobarometri (2009). Special Eurobarometer 325 / Wave 72.2. Aineisto kerätty 2009. Saatavilla <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_325_en.pdf>, luettu 3.8.2015.

Euroopan komissio (2014), *EU Anti-Corruption Report. Report from the Commission to the Council and the European Parliament*. Brussels. 3.2.2014, COM (2014) 38 Final. Saatavilla <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf>, luettu 14.7.2015.

Galtung, Fredrik (2006), "Measuring the Immeasurable: Boundaries and Functions of (Macro) Corruption Indices". Teoksessa Sampford, Charles, Arthur Shacklock & Carmel Connors (toim.), *Measuring Corruption*. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd, 101–130.

Gardiner, John (2002), "Defining corruption". Teoksessa Heidenheimer, Arnold J. & Michael Johnston (toim.) (2002), *Political Corruption: Concepts and Contexts*. 3. painos. Lontoo: Transaction Publishers, 25–40.

Gibbons, Kenneth M. (1989), "Toward an Attitudinal Definition of Corruption". Teoksessa Heidenheimer, Arnold J., Michael Johnston & Victor T. LeVine (toim.), *Political Corruption: A Handbook*. New Brunswick: Transaction Publishers, 165–172.

Graaf, Gjalte de, Pieter Wagenaar & Michel Hoenderboom (2010), "Constructing corruption". Teoksessa Graaf, Gjalte de, Patrick von Maravic & Pieter Wagenaar (toim.) (2010). *The Good Cause. Theoretical Perspectives on Corruption*. Leverkusen Obladen: Barbara Budrich Publications, 98–114.

HE 8/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta.

HE 13/2009 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Heidenheimer, Arnold J. & Michael Johnston (2002), "Introduction to Part I". Teoksessa Heidenheimer, Arnold J. & Michael Johnston (toim.) (2002), *Political Corruption: Concepts and Contexts*. 3. painos. Lontoo: Transaction Publishers, 25–40.

Heidenheimer, Arnold J., Michael Johnston & Victor T. LeVine (1989), "Terms, concepts and definitions: an introduction". Teoksessa *Political corruption. A handbook*. New Brunswick: Transaction Publishers, 3–14.

Hellman, Deborah (2013), "Defining Corruption and Constitutionalizing Democracy". *Michigan Law Review* 111 (8), 1385–1422.

Helsingin Sanomat, 19.8.2012a, "Esko Aho puolustaa hyvä veli -verkostoja". Uutinen. Saatavilla <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1305593678005>>, luettu 13.11.2015.

Helsingin Sanomat, 19.8.2012b. "Pirkko Ruuhonen-Lerner: Hyvä veli -järjestöt vaaraksi puolueettomuudelle". Uutinen. Saatavilla <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1305593815632>>, luettu 13.11.2015,.

Helsingin Sanomat 30.1.2013. "Vaalirahoja on setvitty useissa haaroissa". Uutinen. Saatavilla <<http://www.hs.fi/politiikka/a1305643359958>>, luettu 19.11.2014.

Helsingin Sanomat, 1.11.2013. "Hovioikeus alensi Vihriälän tuomiota". Uutinen. Saatavilla <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1383199582243>>, luettu 19.11.2014.

Helsingin Sanomat 30.4.2014. "Korkein oikeus ei käsittele Nova-tuomioita". Uutinen. Saatavilla <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1398822042723>>, luettu 19.11.2014.

Helsingin Sanomat, 27.10.2014. "Jukka Vihriälän lahjusjuttu menee KKO:n tutkittavaksi". Uutinen. Saatavilla <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1414377726483>>, luettu 19.11.2014.

Helsingin Sanomat, 7.6.2016. "Korkein oikeus kovensi RAY:n Vihriälän tuomiota". Uutinen. Saatavilla <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1465263706375>>, luettu 3.8.2016.

Heywood, Paul (1997), "Political Corruption: Problems and Perspectives". *Political Studies* (1997) 43 (3) Special Issue, 417–435.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2008), *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkonen, Juha (2014), "Vaalirahoitus on yhä pimeää", *E.V.V.K* (blogi). Vihreä Lanka. 20.5.2014. Saatavilla <<http://www.vihrealanka.fi/blogi/vaalirahoitus-on-yh%C3%A4-pime%C3%A4%C3%A4>>, luettu 11.3.2015.

Iltalehti 1.4.2008. "Mediatutkija: Kanervan ero johtui valehtelusta". Uutinen. <http://www.iltalehti.fi/uutiset/200804017460399_uu.shtml>, luettu 18.10.2015.

Isaksson, Paavo (1997), *Korruptio ja julkinen valta*. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 15/1997. Tampere: Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.

Jackson, M. & Smith, R. (1996), "Inside moves and outside views: An Australian case study of elite and public perceptions of political corruption". *Governance: An International Journal of Policy and Administration* 9 (1): 23–41.

Juslén, Jenni & Vesa Muttilainen (2009), *Korruption ydinalueet 2000-luvun Suomessa. Havaintoja sääntelystä, piilorikollisuudesta ja poliisin tietoon tulleista rikoksista*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 84/2009. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Kantola, Anu (2011a), "Johdanto: Notkistuva julkinen elämä". Teoksessa Kantola, Anu (toim.) (2011), *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 11–16.

Kantola, Anu (2011b), "Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt". Teoksessa Kantola, Anu (toim.) (2011), *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 17–41.

Kantola, Anu (2011c), "Tyhjää vai täyttä julkista elämää?". Teoksessa Kantola, Anu (toim.) (2011), *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 164–179.

Kantola, Anu (2011d), "Liite 2: Vaalirahaskandaalin keskeisiä tapahtumia". Teoksessa Kantola, Anu (toim.) (2011), *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 224–226.

Kantola, Anu & Juho Vesa (2011), "Skandaalit ja julkinen elämä Suomessa". Teoksessa Kantola, Anu (toim.) (2011), *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 42–64.

Kantola, Anu & Juho Vesa & Salli Hakala (2011), "Notkean myrskyn silmässä: vaalirahaskandaali". Teoksessa Kantola, Anu (toim.) (2011), *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 65–88.

Karvonen, Lauri (2009), "Politiikan henkilöityminen". Teoksessa Borg, Sami & Heikki Paloheimo (toim.) (2009), *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press, 94–125.

Katila, Laura (2013), *Maan tapa muutoksessa? Poliittisen korruption ja toimintatilan muutos Suomessa 1988–2011*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.

Kurer, Oskar (2005), "Corruption: An alternative approach to its definition and measurement". *Political Studies* 53 (1): 222–239.

Laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta 12.5.2000/414.

Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 24.4.2009/273.

Leppänen, Anna & Vesa Muttilainen (2012), *Poliisin tietoon tulleet korruptionrikollisuus Suomessa 2007–2010*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Mansikka, Tanja (2013), "Suhdetoiminta harvoin lahjontaa? Lahjusrikokset lainvalmisteluaineiston ja ennakkotapausten valossa". *Defensor Legis* 2013 (2): 171–195.

Mansikkamäki, Suvi-Tuuli & Vesa Muttilainen (2016), *Poliisin tietoon tullut korruptiorikollisuus Suomessa 2011–2014*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 121. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Mattila, Mikko & Jan Sundberg (2012), "Vaalirahoitus ja vaalirahakohu." Teoksessa: Borg, Sami (toim.) (2012), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu; OMSO 16/2012. Helsinki: Edita, 227-239. Saatavilla: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-172-2>>, luettu 7.10.2015.

McAllister, I. (2000), "Keeping them honest: Public and elite perceptions of ethical conduct among Australian legislators", *Political Studies* 48 (1): 22–37.

McMullan, M. (1961), "A Theory of Corruption: Based on a Consideration of Corruption in the Public Services and Governments of British Colonies and Ex-Colonies in West Africa", *Sociological Review* 9 (2), July: 181–201.

Miller, William L. & Åse B. Grødeland & Tatyana Y. Koshechkina (2001), *A Culture of Corruption? Coping with Government in Post-Communist Europe*. Budapest & New York: Central European University Press.

Moodie, Graeme C. (1980), "On Political Scandals and Corruption". *Government and Opposition* 15 (2): 208–222.

Moring, Tom & Juri Mykkänen (2009), "Vaalikampanja". Teoksessa Borg, Sami & Heikki Paloheimo (toim.) (2009), *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press, 28–59.

Moring, Tom & Juri Mykkänen (2012), "Vaalikampanjat ja viestinnällistyminen". Teoksessa Borg, Sami (toim.) (2012), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu; OMSO 16/2012. Helsinki: Edita, 62–78. Saatavilla: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-172-2>>, luettu 7.10.2015.

Nuorisosäätiö (2016), *Nuorisosäätiö*. Saatavilla: <<http://www.nuorisosaatio.fi/nuorisosaatio>>, luettu 25.8.2016.

Nye, J. S. (1967), "Corruption and political development: a cost-benefit analysis". *The American Political Science Review* 61 (2): 417–427.

Oikeusministeriö (2013), *Lahjusrikokset Suomen lainsäädännössä*. Saatavilla <<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kriminaalipolitiikka/korruptio/lahjusrikokset-suomen-lainsaadannossa.html>>, luettu 13.8.2015.

Oikeusministeriö (2014), *Korruptio*. Saatavilla <<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kriminaalipolitiikka/korruptio.html>>, luettu 14.11.2015.

OKV 1280/1/2009. Valtioneuvoston oikeuskanslerin päätös.

OSCE/ODIHR (2011), Election Assessment Mission Report: Republic of Finland. Parliamentary Elections 17 April 2011. Saatavilla <http://vaalit.fi/material/attachments/vaalit/vaalit/eduskuntavaalit/etyjinvaaliarviointi2011/1tf70krnL/ETYJn_virallinen_raportti_2011_englanti.pdf>, luettu 12.3.2015.

Paastela, Jukka (1995), *Valhe ja politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

PeVM perustuslakivaliokunnan mietintö 10/2010 vp.

Philp, Mark (1997), "Defining Political Corruption". Teoksessa Williams, Robert (toim.)(2000), *Explaining Corruption*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 376–402.

Philp, Mark (2006), "Corruption definition and measurement". Teoksessa Sampford, Charles, Arthur Shacklock & Carmel Connors (toim.)(2006), *Measuring Corruption*. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd, 45–56.

Pohjolainen, Teuvo (2012), "Korruptio, laki ja etiikka". Teoksessa *Julkista - yksityistä; mil-laisissa rakenteissa?* Acta Wasaensia no 265. Oikeustiede 11 Julkisoikeus. Vaasa: Vaasan yliopisto, 366–377.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Rose-Ackerman, Susan (1978), *Corruption: A study in political economy*. New York: Academic Press.

Rose-Ackerman, Susan (2010), "The institutional economics of corruption". Teoksessa Graaf, Gjalte de & Patrick von Maravić & Pieter Wagenaar (toim.) (2010), *The good cause: Theoretical perspectives on corruption*. Leverkusen Opladen: Barbara Budrich Publishers, 47–63.

Salminen, Ari & Rinna Ikola-Norrbacka (2010), "Korruptio eettisenä ongelmana poliittis-hallinnollisessa järjestelmässä". *Hallinnon Tutkimus* 29 (3): 195–207.

Salminen, Ari & Mäntysalo, Venla (2013), *Epäeettisestä tuomittavaan: korruptio ja hyvä veli -verkostot Suomessa*. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 182. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Salminen, Ari (2015), *Rakenteellinen korruptio. Kartoitus riskitekijöistä ja niiden hallinnasta Suomessa*. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 203. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Seeger, Alexander (2008), "Corruption and democracy. What are the issues?". Teoksessa Seeger, Alexander (2008) (toim.), *Corruption and democracy: Political finances, conflicts of Interest, lobbying, justice*. Volume 28. Council of Europe: Council of Europe Publishing, 7–58.

Sousa, Luis de & Barry Hindess & Peter Larmour (2008), *Governments, NGOs and anti-corruption*. Abingdon: Routledge.

Thompson, John B. (2000), *Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press.

Transparency International (2007), *Corruption Perceptions Index 2007*. Saatavilla <http://www.transparency.org/research/cpi/cpi_2007>, luettu 3.8.2015.

Transparency International (2009), *Corruption Perceptions Index 2009*. Saatavilla <http://www.transparency.org/research/cpi/cpi_2009/0/>, luettu 3.8.2015.

Transparency International (2013). *Global Corruption Barometer*. Saatavilla <<http://www.transparency.org/gcb2013>>, luettu 3.8.2015.

Transparency International (2015), *How do you define corruption?* Saatavilla <<http://www.transparency.org/what-is-corruption/#define>>, luettu 12.8.2015.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

VM (2010), *Valtiovarainministeriön ohje vieraanvaraisuudesta, eduista ja lahjoista*. VM/1592/00.00.00/2010.

Westinen, Jussi (2012), ”Keskustan vaalitappio – menetetyt kannatuksen taustatekijät”. Teoksessa Borg, Sami (toim.) (2012), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu OMSO 16/2012. Helsinki: Edita, 211–226. Saatavilla: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-172-2>>, luettu 15.3.2015.

YLE 7.7.2009. ”Näin vaalirahakohu eteni”. Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/nain_vaalirahakohu_eteni/5278972>, luettu 21.11.2014.

YLE 18.4.2012. ”Ilkka Kanervalle ehdollinen vankeustuomio lahjuksen ottamisesta”. Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/ilkka_kanervalle_ehdollinen_vankeustuomio_lahjuksen_ottamisesta/5774907>, luettu 29.8.2016.

YLE 30.1.2013a. ”Demareiden Urheiluopistosäätiön johdolle kovat sakot vaalirahajutussa”. Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/demareiden_urheiluopistosaaation_johdolle_kovat_sakot_vaalirahajutussa/6472267>, luettu 19.11.2014.

YLE 30.1.2013b. ”Vanhanen: Nuorisosäätiö-jupakka ei vaikuttanut politiikasta luopumiseen”. Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/vanhanen_nuorisosaatio-jupakka_ei_vaikuttanut_politiikasta_luopumiseen/6473359>, luettu 16.3.2015.

YLE 27.6.2013. ”Ilkka Kanervan tuomio lahjusrikoksesta kaatui hovioikeudessa”. Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/ilkka_kanervan_tuomio_lahjusrikoksesta_kaatui_hovioikeudessa/6706956>, luettu 19.11.2014.

YLE 7.10.2013. ”Sairaanhoidopiirin ex-johtaja Silvolalle ehdollista törkeästä virka-aseman väärinkäytöstä”. Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/sairaanhoidopiirin_ex-johtaja_silvolalle_ehdollista_torkeasta_virka-aseman_vaarinkayttamisesta/6868787>, luettu 29.7.2015.

YLE 19.3.2014. ”Urheiluopiston johdon vaalirahatuomiot jäävät voimaan”. Uutinen. Saatavilla <

http://yle.fi/uutiset/urheiluopiston_johdon_vaalirahatuomioid_jaavat_voimaan/7144263>, luettu 29.8.2016.

YLE 19.10.2015a. "Vaalirahasotkuista tuomioid liikemiehille, poliitikot pääsivät vähällä". Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/vaalirahasotkuista_tuomioid_liikemiehille_poliitikot_paasivat_vahalla/8392231>, luettu 20.10.2015.

YLE 19.10.2015b. "Korhonen: Niinistön kampanjan lahjoituksista pimitettiin yli puoli miljoonaa euroa". Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/korhonen_niiniston_kampanjan_lahjoituksista_pimitettiin_yli_puoli_miljoonaa_euroa/8391461>, luettu 30.10.2015.

YLE 19.10.2015c. "Zyskowicz vaalirahakohusta: 'Törkeää laittaa suuhuni sitaatti, jota en ole ikinä kirjoittanut'". Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/zyskowicz_vaalirahakohusta_torkeaa_laittaa_suuhuni_sitaatti_jota_en_ole_ikina_kirjoittanut/8392987>, luettu 30.10.2015.

YLE 9.6.2016. "Jukka Vihriälä keskustan kunniajäseneksi". Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/jukka_vihriala_keskustan_kunniajaseneksi/8944922>, luettu 3.8.2016.

YLE 22.7.2016. "Nova Groupin entiset johtajat Merisalo ja Yli-Saunamäki kestitsevät taas – vaaliristeilylle lähti kymmeniä vaikuttajia". Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/nova_groupin_entiset_johtajat_merisalo_ja_yli-saunamaki_kestitsevat_tuas__jarviristeilylle_lahti_kymmenia_vaikuttajia/9043800>, luettu 28.8.2016.

YLE 24.8.2016. "Vaalirahakohussa ryvetyneellä nuorisosaatiolla ja sen johdolla vaiettuja kiinteistöbisneksiä". Uutinen. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/vaalirahakohussa_ryvetyneella_nuorisosaatiolla_ja_sen_johdolla_vaiettuja_kiinteistobisneksia/9114225>, luettu 28.8.2016.

YLE Elävä arkisto 2.4.2008a. "Kauko Juhantalon ero". Klippi TV-uutisista 28.7.1992. Saatavilla <<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/04/02/kauko-juhantalo-joutui-valtakunnanoikeuteen>>, luettu 27.10.2015.

YLE Elävä arkisto 2.4.2008b. "Suvi Linden erosi avustusjupakan vuoksi". Artikkelii. Saatavilla <<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2008/04/02/suvi-linden-erosi-avustusjupakan-vuoksi>>, luettu 27.10.2015.